Svenska Forskningsinstitutet
i Istanbul
Meddelanden
15/1990

Svenska Forskningsinstitutet
i Istanbul
Meddelanden
15/1990

Omslagsbild:
Framsida: En lastbil med två bronshästar på väg till Blasieholmstorg.
Baksida: Den unga hingsten på Blasieholmstorg.
Foto: Magnus Lindblom, Stockholm.

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul Meddelanden 15/1990

Under redaktion av
Gunnar Jarring och Ulla Ehrensvärd

ISSN 0347—8068

Distribution: Medelhavsmuseet, Box 5405, 114 84 Stockholm

Föreningen Svenska Istanbulinstitutets Vänner svenskt postgirokonto 9 97 52-8. Vänföreningen har även ett turkiskt bankkonto: Yapı ve Kredi Bankası AS, Bahcekapı office, P.O. Box 375, Istanbul, account number 920521-2.

Äldre nummer av Meddelanden distribueras genom Medelhavsmuseet. Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul postgirokonto 2 90 27-0.

Innehåll

ULF ABEL
Från Hippodromen i Konstantinopel till Blasieholmstorg — om de venetianska bronshästarna 5
From the Hippodrome in Constantinople to Blasieholmstorg in Stockholm: The Venetian Bronze Horses 33

SIVERT LINDBLOM & ULLA EHRENSVÄRD
Två bronshästars väg till Blasieholmstorg från Rottneros 35

OVE HANSEN
Slangesøjlen og uskyldigt mistænkte 42
The Serpent Column in Istanbul 45

ULLA EHRENSVÄRD with contributions by ZYGMUNT ABRAHAMOWITZ
Two maps printed by Ibrahim Müteferrika in 1724/25 and 1729/30 46

JITKA ZAMRAZILOVÁ-WELTMAN
Some Comments on the Situation of Turkish Teenagers in Sweden 67

INGRID LUNDBERG
Kulu — utvandrarbygd i Anatolien 74
Kulu — a district of emigration in Turkey 83

GUNNAR JARRING
Eric von Post. Diplomat och poet. Några minnesord 84

SVENSKA FORSKNINGSINSTITUTET I ISTANBUL:
Forskarkollegiets styrelse 89
Ledamöter 91
Årsberättelse för verksamhetsåret 1989/1990 95
Föreståndarens årsrapport för verksamhetsåret 1989/90 98

FÖRENINGEN SVENSKA ISTANBULINSTITUTETS VÄNNER:
Vänföreningens styrelse 100
Stadgar antagna vid årsmötet den 25 april 1990 101
Årsberättelse för 1989 104
Kassaberättelse för 1989 105
Medlemmar 107

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul. Meddelanden, årg. 1/1976—14/1989. Innehåll 126

Författare

Abel, Ulf
1. intendent, fil. dr, Nationalmuseum, Box 16176,
103 24 Stockholm

Abrahamowitz, Zygmunt
Professor, ul. Ariańska 6 m. 7, 31—505 Kraków (Polen)

Ehrensvärd, Ulla
1. arkivarie, professor, Krigsarkivet, 115 88 Stockholm

Hansen, Ove
Cand.mag., P.O. Box 77 193, GR. 17510, Paleo Faliro, Athens
(Grekland)

Jarring, Gunnar
Ambassadör, professor, Pontus Ols väg 7, 260 40 Viken

Lindblom, Sivert
Skulptör, Grev Magnigatan 10, 114 55 Stockholm

Lundberg, Ingrid
Adjunkt, pedagog vid Sveriges Invandrarinstitut och Museum,
Botkyrka, Jungfrugatan 4, 114 44 Stockholm

Zamrazilová-Weltman, Jitka
Fil. dr i turkiska från Prag 1968, sedan 1973 bosatt i Sverige,
Pedellgatan 1 E, 223 60 Lund

ULF ABEL

Från Hippodromen i Konstantinopel till Blasieholmstorg — om de venetianska bronshästarna

En fredagsmorgon i november förra året stoppades jag — som vanligt — av rött ljus vid hörnet av Stallgatan/S. Blasieholmshamnen, i skuggan av Grand Hotel. Bland bilarna som for förbi tilldrog sig en mitt särskilda intresse: en väldig, gul lastbil åkte jämförelsevis långsamt. Den nästan skred fram. På det enorma flaket stod två eleganta grönpatinerade bronshästar i naturlig storlek, den ena bakom den andra. Ganska ofta har jag just här mött sjuglasvagnen och andra hästanspända ekipage från Hovstallet, men det här var något helt nytt. Jag hade i tidningen läst om Sivert Lindbloms planer för nyinredningen av Blasieholmstorg och kände sedan tidigare en del av den omfattande litteraturen om de hästar som jag just hade mött. För mitt inre såg jag illustrationer, grafiska blad och foton, som visade hur de transporterats till lands, på vatten och i luften. Och här tillkom så ytterligare en dimension: per lastbil!

Dessa hästar, som alltså sedan slutet av 1989 berikar stadsmiljön i huvudstaden, har en utomordentligt lång och spännande historia. De bär på gåtor som forskarna sedan länge sökt lösa, men där svaren fortfarande tycks vara fördolda. "Ma qual sia la vera è incerto ad ogniuno" (men vilken sanningen må vara — d.v.s. om dessa hästar — är oklart för alla) sammanfattade man på 1500-talet. Och det gäller faktiskt ännu.

De två Stockholmshästarna är ju, som mången Venedigresenär vet, avgjutningar av två av de fyra förgyllda bronshästar som står på Markuskyrkans fasad, överblickande piazzan. (D.v.s. sedan några år finns originalen i ett utrymme innanför balustraden och ute står också här avgjutningar). Vi minns dem från våra besök. Men precis som fallet är med så mycket av det vi upplever i Venedig så ser vi inte enbart det som just då inregistreras av våra synförnimmelser utan också allt det som vi under åren

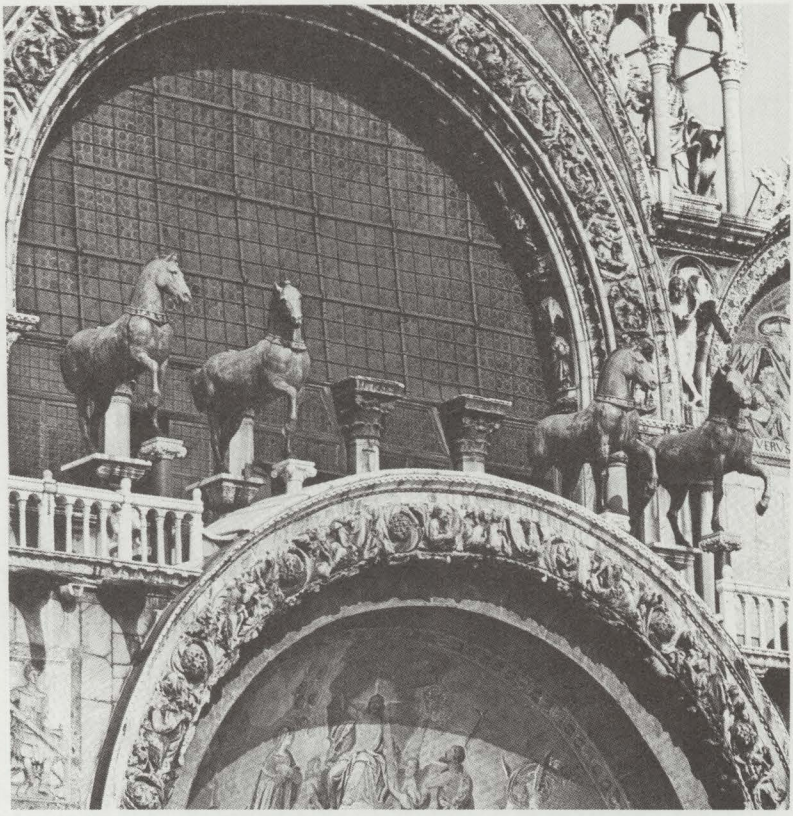

Bronshästarna framför fasaden till San Markuskyrkan i Venedig.
Ur: The Horses of San Marco Venice. *Utställningskatalog: The Metropolitan Museum of Art, New York 1980, s. 2*

En av de förgyllda bronshästarna på loggian till San Marcuskyrkan.
Ur: F. Haskell & N. Penny, *Taste and the Antique.* 1981, s. 238

Gentile Bellini: Processione nella Piazza di S. Marco com'era nel 1496. Detalj.
(R. Accademia di Belle Arti, Venedig.)
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 80*

samlat i vår erfarenhet, en komplicerad process som sker mer eller mindre omedvetet. ("Bilden jag nu bär i minnet ... av Venedig är ... som en palimpsest" skriver Strindberg.) Och vi ser dessa hästar samtidigt med t.ex. Gentile Bellinis eller Francesco Guardis ögon. Venedighästarna är avbildade på en rad kända målningar som vi konfronteras med i original eller avbildning.[1]

En ämneskategori som man möter särskilt i venetiansk konst kallar *capriccio* således "nyck" eller "infall". Vi känner ju termen också från musiken. Men alltså även från målare som t.ex. Francesco Guardi, den välkände venetianske vedutamålaren från 1700-talet. Eller från hans föregångare som Venedig-skildrare, Antonio Canale, kallad Canaletto. I en målning just med denna titel, som finns i Windsor Castle, i den engelska drottningens samlingar, har Canaletto tagit sig friheten att fantisera kring de fyra hästarna. Från sin plats på San Marcokyrkans fasad flyttar han dem ett par hundra meter åt söder och ställer dem, var och en på en mycket hög sockel, sida vid sida på den s.k. Piazzettan, framför Dogepalatset. En förflyttning som, bör det understrykas, enbart ägt rum i konstnärens fantasi, ett riktigt "capriccio"!

Det var 1204 eller åren strax därefter som dessa hästar kom till Venedig, som krigsbyte i samband med det fjärde korståget, detta som märkligt nog gick till Konstantinopel, huvudstaden i det kristna bysantinska kejsardömet och inte till det av araberna intagna Jerusalem. Den venetianska flottan anfördes vid detta tillfälle av dogen själv, Enrico Dandolo. 1204 är således det äldsta dokumenterade årtalet vad gäller hästarna. Det tidigaste skriftliga belägget återgår på en passus i en handskrift från 1400-talet

[1] Sedan hästarna nedtagits, främst på grund av tilltagande luftföroreningar, har de genomgått en grundlig teknisk undersökning och renovering. De har därefter blivit utgångspunkt för utställningar i Europa och Nordamerika, den första i Venedig 1977, den senaste i Berlin 1982. Huvudkälla för denna uppsats har varit den katalog som producerades för utställningen vid Metropolitan Museum i New York 1979, *The Horses of San Marco,* innehållande ett tjugotal uppsatser, däribland även rapporter från den tekniska undersökningen. Sidhänvisningar till denna källa förekommer inte i här publicerad text. Ytterligare två verk finns här refererade, F. Haskell—N. Penny, *Taste and The Antique,* New Haven/London 1981 samt J. Bergemann, *Die Pferde von San Marco — Zeitstellung und Funktion,* Mitteilungen des deutschen Archaeologischen Instituts, Roemische Abteilung (RM) 95, 1988. För diskussioner och litteraturreferenser vill förf. framföra sitt tack till docent Pontus Hellström, fil. dr Anne-Marie Leander Touati och professor Lennart Rydén.

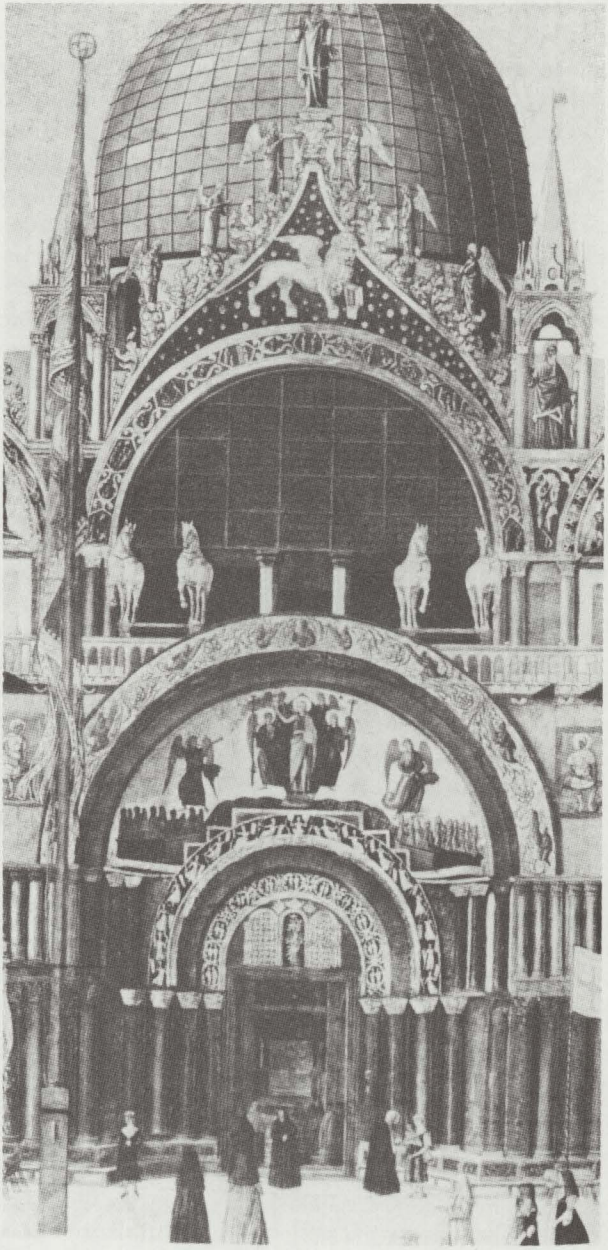

10

Francesco Guardi: Piazza di San Marco. (Nationalmuseum, Stockholm.)
Foto: Statens Konstmuseer, Nationalmuseum, Stockholm

T.v. detalj från Gentile Bellini: Procession på Markusplatsen 1496.
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 90*

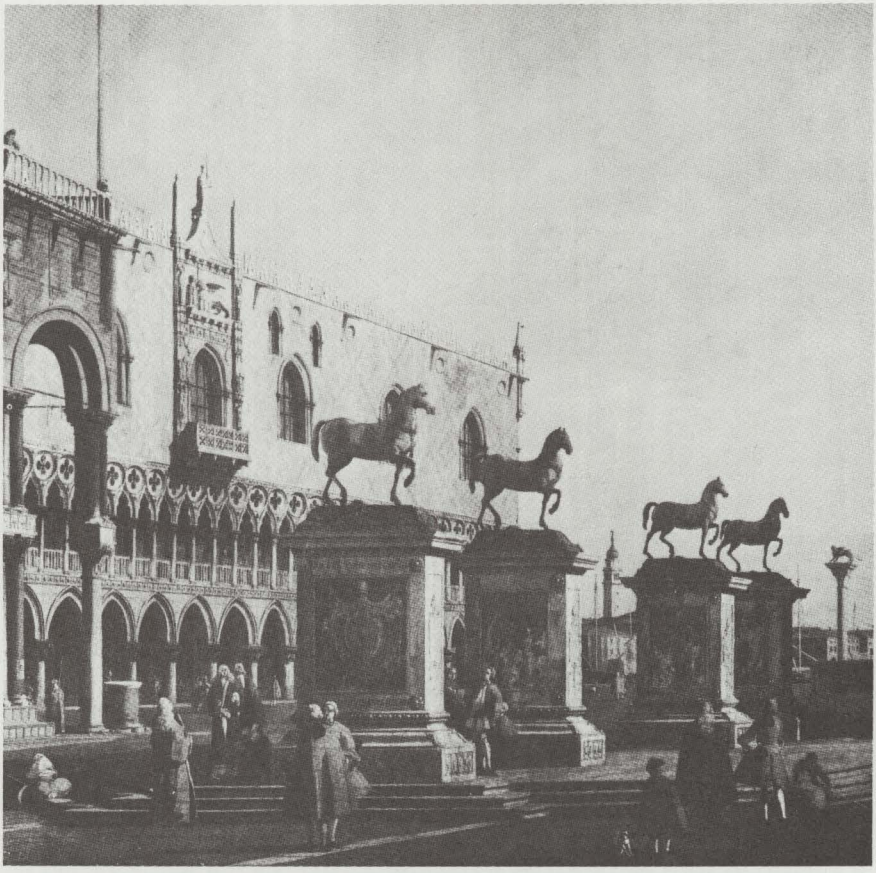

Antonio Canale (Canaletto): Piazza di S. Marco. (Royal Collection, Windsor Castle.)
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 100*

— en källa som således är tämligen avlägsen från den aktuella händelsen — där det står: "från 1204 och framåt fördes många reliefer i marmor och porfyr . . . från Konstantinopel, liksom fyra utsökta bronshästar". Traditionen har t.o.m. bevarat namnen på de två venetianare som ansvarade för transporten till Venedig, Marino Zeno och Domenico Morosini. Också andra konstskatter fördes hit som krigsbyte från Bysans, vilka fortfarande kan beskådas i eller utanpå Markuskyrkan.

Till en början var man uppenbarligen något osäker på hur dessa hästar bäst skulle nyttjas. De ställdes upp i Arsenalen och hotades enligt krönikörerna t.o.m. av att smältas ner! Den metall som man här ville åt var inte brons. Hästarnas legering består ovanligt nog till 98 % av koppar.

Av forskningarna kring Markuskyrkans byggnadshistoria vet vi att kyrkan framemot mitten av 1200-talet byggdes om. Bl.a. höjdes kupolerna och uppenbarligen tillkom eller ombyggdes då också den loggia som nu löper utmed kyrkans västfasad, ovanför entréportalerna. Nu fick man den geniala idén att placera de fyra hästarna mitt på denna loggia, med den bakomliggande fönsterbågen som en effektfull, inramande triumfbåge. Och med hovarna stående på smäckra kolonner med vackra kapitäl.

Hästarna erhöll härigenom en placering med starkt symbolisk laddning, som segertrofeer i själva hjärtat av Venedig. Placeringen på kyrkofasaden är intressant inte minst med tanke på att hästarna saknar alla referenser till kristen emblematik, all sakral anknytning. I stället står de här som ständig påminnelse om Venedigs makt, en stadens symbol vid sidan av Markuslejonet. Det var till yttermera visso från just denna plats som dogen vid högtidliga tillfällen visade sig för venetianarna.

Den allra tidigaste återgivningen av denna hästarnas placering, liksom också av hästarna själva, är en mosaik över den nordligaste av Markuskyrkans västportaler, den som kallas Porta di S. Alipio. Denna mosaik var, enligt bl.a. Otto Demus' forskningar, fullbordad omkring år 1265.

Ett tidigt ögonvittne har vi i ingen mindre än skalden Petrarca. Han vistades i Venedig några år på 1360-talet. Vi vet av hans brev att han t.ex. åsåg de påkostade tornerspel som hölls här sommaren 1364. Med det stora anseende han åtnjöt av samtiden inbjöds Petrarca av dogen att ingå i hans svit och betrakta skåde-

Portalmosaik från Porta di S. Alipio med en framställning av Markuskyrkan.

spelet just från Markuskyrkans balustrad. Petrarca skriver om detta i ett brev från augusti 1364:

> Omgiven av ett väldigt följe av adelsmän intog dogen sin plats på marmorbalustraden, längst fram på kyrkans fasad, ovanför ingången, och med utsikt över piazzan; samma plats som de fyra förgyllda bronshästarna, vilka någon forntida men för oss okänd konstförfaren *(antico ignoto artefice)* givit en sådan känsla av liv att de verkar färdiga att gnägga och skrapa med hovarna.[2]

[2] *Lettere senili di Francesco Petrarca,* ed. da G. Fracassetti, vol. 1, Firenze 1892, sid. 232—233.

Detalj av mosaiken från Porta di S. Alipio.
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 82*

Petrarca, en av renässansens allra första humanister, noterar både hästarnas ålder, som verk av en forntida, klassisk mästare, och deras skönhet och realism, en "känsla av liv", som vore de levande.

Låt oss, komna så här långt, ställa folksagornas traditionella tre frågor till dessa hästar — i hopp om svar.

Den första frågan blir då "vad?". Vad har ni gjort? Har ni alltid varit fyra fria, löst springande hästar? Och svaret blir tydligt och klart enligt följande.

Både det dekorerade oket, som f.ö. skyler skulpturens enda gjutskarv, liksom tydliga spår efter seldon visar att samtliga varit anspända och dragit något slag av kärra. Både från Orienten och från Grekland och Rom känner vi fyrspann, *kvadrigor*, först använda rent praktiskt, för strids- och jaktändamål, senare enbart

Attisk relief av en quadriga från slutet av 400-talet f.Kr.
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 140*

för tävlingar. Det finns tidiga avbildningar av kvadrigor, bl.a. en attisk relief från 400-talet f. Kr., som visar att ytterhästarna vanligen av rent praktiska skäl riktade sina huvuden utåt, medan innerparet snarast såg mot varandra. Jämför vi detta med Venedig-hästarnas uppställning så finner vi att denna är annorlunda. Genom att låta ytterhästarna rikta sina huvuden inåt så har man i stället fått två samkomponerade par. Kvadrigan med de fyra hästarna har här av venetianarna således snarast förvandlats till en uppställning med två gånger två parhästar. Eftersom vagnen någon gång före 1204 måste ha försvunnit, eller lämnats kvar, så fanns här inga praktiska-realistiska hänsyn att ta vid uppställningen.

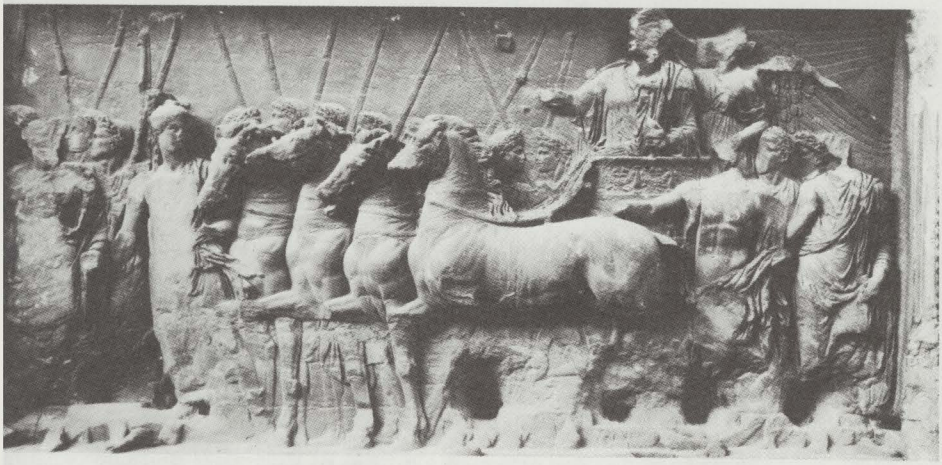

Detalj av relief på Titusbågen i Rom.
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 29*

I Rom fick kvadrigan vid sidan av sin praktiska funktion på tävlingsbanan också en symbolisk innebörd, som segertecken. Den blev triumfatorns, segrarens, tecken. En detalj på Titusbågen i Rom, från omkring år 80 e. Kr., avbildar kejsaren själv, stående på en tävlingsvagn dragen av fyra hästar i högtidlig procession. På vagnen står också Viktoria, segergudinnan, som lagerkröner kejsaren-segraren. Alla dessa element kommer att i fortsättningen ingå i vad man kan kalla triumfikonografin.

Det faktum att Venedig-hästarna är förgyllda, vilket under grekisk tid var sällsynt och under romartiden relativt ovanligt för monumentalskulptur, talar snarast för att denna kvadriga varit en symbolladdad skulptur, kanske ett segermonument.[3]

Så långt om frågan "vad".

Hippodromen i Konstantinopel på 1500-talet. Gravyr av Onofrio Panvinio i "Corpus Bizantinae Historiae" av Anselmo Bondurio.
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 53*

Fråga nummer två blir då: "da dovè?" — "varifrån?". Eventuellt borde frågan i stället vara formulerad på latin eller kanske på grekiska.

[3] Förgyllning av monumentalskulptur tycks förekomma som en relativt ny företeelse under kejsar Nero (död 68 e. Kr.). Se bl.a. W. Oddy, L. Borrelli Vlad, N. Meeks, *The Gilding of Bronze Statues in the Greek and Roman World* i *The Horses of San Marco* (se not 1), sid. 182—186.
San Marco-hästarnas förgyllning anses av forskarna vara primär (se bl.a. nyssnämnda utst.kat. sid. 133).

I den märkliga legering av faktiska uppgifter och legender som särskilt under 1400/1500-talen såg dagens ljus i detta ämne fanns också den att det var på Konstantinopels hippodrom som venetianarna hade tagit hästarna.

Först och främst kan då konstateras att hippodromen med sin nära anknytning till kejsaren och det kejserliga ceremonielet var förbehållen endast några få centrala städer i det romerska riket. Dessa anläggningar var rikt dekorerade med skulpturer, kolonner etc., vilket i högsta grad gällde hippodromen i Konstantinopel. Här kan man t.ex. fortfarande, på sin ursprungliga plats, möta den väldiga egyptiska obelisk som kejsar Theodosius I, som regerade 379 till 395 e. Kr., lät resa. Den vilar på ett mäktigt marmorpostament med reliefer som avbildar kejsaren själv och hans familj i sin loge på hippodromen, daterad till omkring år 395.

Det fanns i den bysantinska huvudstaden ett talesätt som uttryckte att Gud hade sin förankring i staden i Hagia Sofia, d.v.s. i katedralen, kejsaren sin i palatset medan folket hade sin på hippodromen, vilket avspeglar idrottsarenans starkt folkliga särställning. Hippodromen var f.ö. en plats där idrott och politik ibland kunde mötas och där det t.o.m. förekom ett läktarvåld påminnande om våra dagars. Det var just på hippodromen i Konstantinopel som det mycket omtalade s.k. Nika-upproret utbröt år 532, med nästintill ödesdigra följder för kejsarparet Justinianus I och Theodora.

Enligt en anonym bysantinsk källa, *Patria sive origines urbis Constantinopolitanae*, daterad till 900-talet och som till viktiga delar konfirmeras av den mycket vederhäftige historieskrivaren och författaren Niketas Choniates omkring år 1200, fanns på hippodromen i huvudstaden två förgyllda kvadrigor i monumentalformat. Om den ena säger *Patria:* "De fyra hästar i guld som ses ovanför starten kom från Chios under Theodosius II", vilket alltså skulle vara tidigt 400-tal. Kvadriga nummer två stod i en annan del av arenan — samma källa, *Patria*, uppger "i den s.k. Neolaea", ett ord vars innebörd idag är oklar — och den hade på sin kärra en kusk bärande en kvinnostatyett. Möjligen är detta ekipage identiskt med en tredje kvadriga som omnämns i litteraturen, också den förgylld samt tillägnad solguden Helios. Enligt *Patria* stod denna ursprungligen vid Milion, denna huvudstadens nyckelpunkt. Enligt skilda uppgifter flyttades troligen just denna

kvadriga relativt tidigt in på själva arenan.[4]

Några ytterligare kvadrigor i stort format är veterligen inte kända från platsen eller staden. Vad man således kan slå fast är att Venedig-hästarna *bör* vara identiska med någon av de här nämnda — "ma qual sia la vera è incerto ad ogniuno". Eller som en tysk forskare uttrycker det A.D. 1988: "Et gibt meines Erachtens keine sicheren Argumente für die Identifizierung der Pferde von San Marco mit dem einen oder dem anderen Monument... Über den Standort der Pferde in Konstantinopel kann daher... nichts Sicheres gesagt werden" (Det finns såvitt jag förstår inga säkra argument för att identifiera San Marco-hästarna med något av monumenten... Om hästarnas uppställning i Konstantinopel kan man därför... inte säga något med säkerhet) (J. Bergemann 1988:123).

Så till den tredje frågan, "när?". När såg ni dagens ljus första gången? Här blir hästarnas egna svar avsevärt mer svåruppfattade. I stället blir jag på denna punkt helt hänvisad till de många forskarnas — inbördes mycket divergerande — svar.

Den tidigare citerade källan, Francesco Sansovinos *Venezia città nobilissima et singolare* från 1581, sammanfattar på ett ställe sålunda:

> Dessa fyra hästar, så sällsynta att de fortfarande saknar sin like i hela världen, lät romarna färdigställa för att hedra Nero vid hans seger över partherna... och de placerades på hans triumfbåge... som man ännu kan se på frånsidan till några av Neros medaljer (bör vara: Neros mynt — förf:s anm.)... När Konstantin lämnade Rom för att återupprätta kejsarhovet i öster så tog han med dem till Bysantios, där de uppställdes på hippodromen, så som greken Niketas Choniates skriver. Och de förblev där ända till den venetianska republikens erövring av Konstantinopel.

[4] Se bl.a. *Constantinople in the Early Eighth Century;* The Parastaseis Syntomoi Chronikai, introd., transl. and comm. by A. Cameron and J. Herrin, Leiden 1984 sid. 60/61, 160/161, 171—173, 208—209 och 272—274 samt A. Berger, *Untersuchungen zu den Patria Konstantinupoleos,* Bonn 1988, sid. 550—553.

Romerskt mynt från kejsar Neros tid med Janus Gemini-templet. Foto: Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

Och på ett annat ställe tillägger han att de är "skulpterade av Lysippos" — "på uppdrag av ön Rhodos" uppger han i en annan passus — "skänkta till romarna av Tiridates, kung av Armenien, och därpå av Konstantin överförda till Bysantios, som några har skrivit". Och det är här han uppgivet konstaterar: "Ma qual sia la vera è incerto ad ogniuno"!

Låt oss så helt kort granska några av de attributioner som förekommit, några av de föreslagna upphovsmännen.

Under renässansen med sitt stora intresse för antikens konst och kultur tillskrev man t.o.m. den störste av alla antikens skulptörer, Fidias, detta verk, denne som sätts i samband med Atens Akropolis och Parthenonfrisen. Denna högst ohistoriska attribution, således ett resultat av renässansens nyupptäckarglädje vad gäller den grekiska antiken, kan jämföras med de två inskrifterna OPUS PHIDIAE och OPUS PRAXITELIS på postamenten till Dioskurerna på Piazza del Quirinale i Rom.

Som framgick nyss förekommer i denna rad också Lysippos, Alexander den stores favoritskulptör (300-talet f. Kr.). Under 1500-talet läste man ånyo Plinius' *Historia naturalis*, som f.ö. första gången hade översatts till italienska av ungrenässansens store bildhuggare Lorenzo Ghiberti. Här kunde man om Lysippos läsa att han var synnerligen produktiv och att han utförde "quadrigas multorum generum", fyrspann av mångahanda slag. Det blev med dessa utgångspunkter naturligt att man ville se just Lysippos som upphovsman till dessa hästar. Denna teori har hållit sig levande inom forskningen ända fram i modern tid. J. F. Crome

Relief föreställande kejsar Marcus Aurelius. (Palazzo dei Conservatori, Rom.)
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 32*

Detalj från Alexander-sarkofagen. (Arkeologiska museet, Istanbul.)
Ur: The Horses of San Marco Venice, *New York s. 20*

har 1963 i *Die goldenen Pferde von S. Marco* tillskrivit Lysippos, hans ateljé eller skola, dessa hästar. Medan B. Forlati, i *Nuove ipotesi sui cavalli di S. Marco* 1965 attribuerar dem till någon efterföljare till Lysippos. Så sent som på 1980-talet har man hävdat dessa skulpturers hellenistiska proveniens (F. Ghedini 1983; V. Galliazzo 1984).

Företrädarna för uppfattningen att hästarna i stället har romersk bakgrund är många. Redan under tidigt 1800-tal delades f.ö. kännarna i två motsatta läger — diskussionen aktualiserades på 1810-talet genom The Elgin Marbles, skulpturerna från Parthenontemplet i Athen som då kom till British Museum i London, bl.a. det utsökta hästhuvud som anses som ett verk av Fidias. Det

ena lägret hävdade med stöd av en rad argument att hästarna sett dagens ljus i Rom, det andra att de endast kunde ha tillkommit i Grekland. En av företrädarna för denna riktning var ingen mindre än A. W. Schlegel.

Ett av skälen till svårigheterna att avgöra proveniensen är, som också tidigt noterades i diskussionen, att de romerska skulptörerna i hög grad arbetade med grekiska förebilder och stilideal. Detta har medfört problem när det gäller att skilja grekiska original från romerska efterbildningar.

Med utgångspunkt från romerska skulpturer funna i Herculaneum hävdade de två tyska forskarna Kluge och Lehmann-Hartleben 1927 att de venetianska hästarna var verk från kejsar Augustus' tid. Från just denna tid kom dessutom nytt jämförelsematerial i dagen genom det sensationella fyndet i Cartoceto i Norditalien sommaren 1946 av två monumentalhästar med ryttare i förgylld brons. De relativt välbevarade och vackra hästhuvudena uppvisar stilistiska och tekniska paralleller med här aktuella material. Fyndet har daterats till Augustus' tid, närmare bestämt till ca år 30 e. Kr. Den tidigare nämnde forskaren J. Bergemann vill dock placera det något tidigare, till tiden mellan 50 och 30 f. Kr. Följaktligen vill han också datera hästarna från Venedig till senrepublikansk eller tidigaugusteisk tid. Dock, som han tillägger, "med utnyttjande av förlagor från mitten av 300-talet f. Kr." (J. Bergemann 1988:122).

Följer man den romerska konsthistorien framåt i tiden möter man drygt 100 år senare en i här aktuella sammanhang intressant relief i Konservatorspalatset, Rom. Den föreställer kejsar Marcus Aurelius (121—180 e. Kr.) och utgör en triumfframställning med kvadriga, Viktoria etc. Likheten med våra hästar är här slående, speciellt i den ceremoniella gångarten och i okens utformning.

Välkänd är ju också den, liksom Venedig-hästarna, förgyllda ryttarstatyn föreställande Marcus Aurelius i Rom, bevarad under medeltiden enbart därför att man trodde den avbildade den kristne kejsaren Konstantin den store! 1538 ställdes den på sin nuvarande plats på Kapitolium, med uppställning och postament av s.a.s. en dåtida italiensk Sivert Lindblom, nämligen Michelangelo. (Också denna är på grund av luftföroreningarna i Rom borttagen från sin plats.) Det är med utgångspunkt från just dessa senare skulpturer som Filippo Magi har velat se våra hästar som romerska verk från 100-talet e. Kr., från Antonius Pius' eller Marcus

Ryttarstatyn med kejsar Marcus Aurelius, Rom.
Ur: Haskell & Penny, *Taste and the Antique*, s. 253

Aurelius' tid. Han stöder sig bl.a. på detaljer som öronens och pupillernas utformning. Magi publicerade sina rön 1972 under rubriken *Ancora sulla data dei cavalli*, efter att i en tidigare uppsats, *Sulla data sei cavalli* (1970/71), ha daterat skulpturerna till Kejsar Konstantin den stores tid, således 300-talet e. Kr. Och med detta sekel, som även har förespråkare i bl.a. G. Becati (*Interrogativi sui problemi dei cavalli di S. Marco* 1970/71) sluts den möjliga tidsramen.

Avslutningsvis något om hästarna under de sista två hundra åren. Skulptören Antonio Canova intresserade sig livligt för dem och tog, som en i en lång rad av skulptörer alltifrån den tidiga renässansen, starka intryck av dem i sitt eget skapande. Goethe gjorde skarpsynta iakttagelser av dem, återgivna i hans italienska resebeskrivning. Vi möter dem hos Lord Byron, hos John Ruskin i hans skrift *The Seven Stones of Venice*. T.o.m. Strindberg talar om "Neros fyrspann" i *Mitt Venedig* (1889, "Likt och olikt"). Men detaljerna kring detta, liksom också en rad andra referenser, måste vi av utrymmesskäl här gå förbi.

Men vad man inte kan förbigå är det som händer 1797. Napoleon och hans armé tågar in i staden och det fria Venedigs historia är därmed till ända. Med sig som krigsbyte tog han — de fyra hästarna! De monterades ned och fördes bort den 13 december detta år, 1797. De bevarades först på skilda håll i Paris, men 1807/08 lät Napoleon hästarna kröna sin nya triumfbåge, L'Arc du Carrousel, uppförd i närheten av Louvren för att manifestera sina framgångar. Hästarna kompletterades med vagn och två personifikationer av Victoria.

Några år senare hade ödets gudinna vänt ett nytt blad i historien. Frans den Förste av Österrike och Wien-kongressen bestämde hösten 1815 att skulpturen skulle återlämnas till venetianarna och just den 13 december samma år återfördes de i högtidlig procession till sin gamla plats på Markus-katedralen. Som krön på L'Arc du Carrousel i Paris finns sedan 1827 en kvadriga bestående av avgjutningar av Venedig-hästarna (formarna togs i Venedig för detta ändamål och gjutningen utfördes i Paris av den välkände gjutaren Crozatier) samt av vagn och skilda personifikationer utförda av några samtida franska skulptörer.

De fyra hästarna tages ned från Basilica San Marco i Venedig den 13 december 1797.
Foto: Museo Correr, Venedig

Arc de Triomphe du Carrousel i Paris.

De fyra hästarnas ankomst till Venedig efter deras parisiska "utflykt" den 13 december 1815.
Foto: Museo Correr, Venedig

En av hästarna ur A. M. di G. Zanetti & A. M. di A. Zanetti: "Delle antiche statue greche e romane, che nell'antisala della libreria di San Marco, e in altri luoghi pubblici di Venezia si trovano", Venezia 1740, vol. 1, tab. 44.
Foto: Kungl. biblioteket, Stockholm

Under transporten till eller från Paris utsattes hästarna av allt att döma för en mycket oöm behandling. Bl.a. bröts spetsen på den hopbundna pannlocken på samtliga hästar av samtidigt som dekorationerna på själva oket i form av rosor och fyrbladiga blommor helt försvann, liksom också okets hängsmycke i form av en ansiktsmask. Dessa detaljer är under alla förhållanden klart urskiljbara på de mycket detaljerade grafiska avbildningar som de venetianska kusinerna Antonio Maria Zanetti återgav i det 1740 utgivna verket *Delle antiche statue greche e romane ... di Venezia.* Detta är f.ö. den första mer förutsättningslösa studien av dessa hästar, skriven i upplysningstidens anda. De två Zanetti kom på denna punkt att senare under samma sekel följas av bl.a. Winckelmann, som också — självfallet — behandlar detta ämne.

Det kan i ett svenskt sammanhang vara av intresse att notera att den ene av de två kusinerna, Zanetti senior (1680—1766), tecknare, gravör, konsthistoriker, samlare, överhuvud en av de centrala personligheterna i lagunstadens konstliv, är identisk med den Zanetti som 1736 var Carl Gustaf Tessins värd och introduktör vid dennes besök i Venedig. De kom även i fortsättningen att hålla kontakt, per korrespondens. Något år före sin död skänkte Zanetti sitt ungdomsporträtt, utfört av Rosalba Carriera, som gåva till Tessin. I det nyss omtalade verket *Delle antiche statue,* som — troligen genom Tessins förmedling — dedicerats till danske kungen Christian VI, egentligen okänt varför, finns Tessin själv bland de förtecknade prenumeranterna. Hans namn finns också på en av gravyrerna — varje bild var dedicerad till någon betydelsefull mecenat.[5]

Efter året 1815 stod dessa hästar sedan på vakt i ytterligare precis hundra år, tills de just 1915 togs ned för evakuering under första världskriget, till april 1919, då de återkom. Liksom under åren 1942 till 1945, under andra världskriget.

Låt oss så sammanfatta.

[5] P. Bjurström—G. Cavalli-Björkman, A newly acquired portrait of Anton Maria Zanetti by Rosalba Carriera, *Nationalmuseum Bulletin,* vol. 1, 1977:1.

Vad gäller dateringen kan konstateras att de sista 20 till 30 årens forskningsresultat, underbyggda både av gängse stilkritiska, arkeologiska och historiska argument och grundliga kemisk-tekniska undersökningar, placerar dessa hästar från Venedig i ett tidsspann från 300-talet f. Kr. till 300-talet e. Kr. De *kan* ha kommit till Konstantinopel under Konstantin den Store från någon triumfbåge i Rom, kanske just kejsar Neros, kanske kom de från ön Chios under Theodosius II direkt till Konstantinopel eller kanske i stället från Rhodos, som ett verk av Lysippos. De *bör* ha stått på hippodromen i Konstantinopel. Med någon grad av säkerhet kan endast slås fast att de sedan 1204/05, således i snart 800 år, funnits i Venedig (med undantag av arton år under tidigt 1800-tal). Sansovinos här flera gånger citerade uttryck för uppgivenhet i dessa frågor har sin direkta motsvarighet i följande formulering i en modern sammanfattning: "Scholars appear to be no surer today than they have been in the past about the dating of the Horses" (Forskarna tycks inte vara säkrare idag än de varit i det förflutna när det gäller dateringen av Hästarna) (F. Haskell —N. Penny 1981:239).

Gåtorna kring de venetianska hästarna kvarstår. Men också fascinationen, skönheten, den konstnärliga utstrålningen!

Ett kopparstick från 1800-talet visande Frans I:e apoteos med anledning av hästarnas återvändande till Venedig.

FROM THE HIPPODROME IN CONSTANTINOPLE TO BLASIEHOLMSTORG IN STOCKHOLM: THE VENETIAN BRONZE HORSES

The so-called Venetian Bronze Horses, i.e. representations of the four horses in gilded bronze, in natural size, which have stood for centuries on the facade of St Mark's in Venice, have assumed the character of symbols of that city. Whoever has not gazed on these sculptures *in situ* has probably been confronted by one or more of the innumerable Venetian representations which include them. We see them in central and often reproduced works by Venetians such as Giovanni Bellini, Canaletto or Francesco Guardi, to name only three. They have also been frequently described by writers. Ever since Petrarch who, in a letter dated 1364 during his lengthy stay in Venice, refers to these horses as "ready to neigh and scrape their hooves", including such famous writers as Goethe, Lord Byron and John Ruskin as well as contemporary authors like Michel Butor. In November 1989 the sculptor Sivert Lindblom arranged for the erection of copies of two of these horses in Blasieholmstorg, a central square in Stockholm, and provided them with a plinth designed by himself. To the group he attached a well, etc. This new feature in Stockholm motivates interest in a closer study of these horses.

From the Italy of the Renaissance until our own times literature on the subject of the horses is exceedingly rich. This richness in literature corresponds in no way to any uniformity with regard to opinions on the results of research. Rather the opposite! Neither with respect to the country of origin, dating earlier location is there any agreement at all. As far as the dating is concerned, modern research results — in the same way as earlier research — vary all the way between 300 BC and AD 300. With regard to country of origin, the experts were soon divided into two camps, one claiming that the horses first saw the light of day in Rome, the other that they could only have been created in Greece. Attribution to Phidias, one result of the joy in rediscovery so typical of the Renaissance with regard to Classical Greece, has today virtually no spokesmen. Whereas, on the other hand, the idea that these horses should be the work of Alexander the Great's favourite sculptor Lysippus, also first postulated during the Renaissance, is still supported by some contemporary researchers. Those who, on the other hand, claim a Roman provenance, refer amongst other things to the recent find of a gilded bronze sculpture of a horse and rider from Cartoceto or to the well-known, also gilded, bronze statue in Rome portraying Marcus Aurelius on horseback.

That the horses originally formed part of a four-in-hand, a *qvadriga*, and came to Venice from Constantinople in connection with the crusade in 1204 seems relatively certain. Where and how the group was located in the Byzantine capital is, on the other hand, more uncertain, even if various hypotheses exist, just as how they actually arrived there. One tradition of many relates that the group stood as a victory monument on the Emperor Nero's triumphal arch in Rome and that Constantine the Great took it with him to his newly founded capital. One fact, however, is that these horses crowned a later arch of triumph. After his conquest of Venice in 1797 Napoleon took the group as booty to Paris, where after some time it crowned *L'Arc du Carrousel.* In 1815, however, the horses were restored to their old site on the facade of St Mark's.

In 1581 Francesco Sansovino summed up in a book about Venice the theories and traditions of the time concerning the origin of the horses. He concludes with the words: "But whatever the truth, it is uncertain for everyone." In spite of modern archaeological excavations, archival studies and technological investigations, this statement remains as true today as when it was first made. The riddles concerning the Venetian horses linger on. And also the fascination, the beauty and the artistic revelation!

Transl. Gordon Elliott

"Den gamle" installerad på Blasieholmstorg vid Arsenalsgatan i Stockholm. Foto: Magnus Lindblom.

Två bronshästars väg till Blasieholmstorg från Rottneros

SIVERT LINDBLOM: Till Blasieholmstorg

Redan när jag 1975 arbetade med Fersenska palatsets gård blev jag intresserad av Blasieholmstorg. Platsen upplevdes då snarare som ett vidgat gaturum än som ett torg. Ständigt pågående byggnationer gjorde att torget förlorat all värdighet och identitet. Få stockholmare var medvetna om dess existens trots dess närhet till Kungsträdgården.

Det kändes därför nödvändigt att hitta ett innehåll, en identitet för torget, som på något sätt anknöt till Blasieholmens förflutna. Bakgrunden till gatunamnen Stallgatan och Hovslagargatan blev plötsligt intressant och förde in hästen som tänkbart innehåll och motiv. Gatunamnen hänvisade till en tid, då Blasieholmen var utnyttjad bl.a. som plats för slottets stallar.

Så varför inte låta Blasieholmstorg bli hästens torg? Hästen inte som bärare av makten utan vår hittills mest sympatiska energikälla.

Ödet ville att jag av mina vänner på Bergmans Konstgjuteri blev uppmärksammad på de två gipsmodellerna av Markushästarna som genom Rottnerosfantasterna hade hamnat i Sverige och fanns i deras modellager. Detta blev ett utgångsläge och min uppgift var att hitta den scenografi som var naturlig för torget och hästarna.

Arsenalsgatans krökning vid torget skapade ett slags centrum, som blev en naturlig placering för den ena hästen (den gamle), som genom huvudets vridning följer gatan mot Kungsträdgården.

Torgets längdaxel har jag upplevt som viktig, och för att ytterligare förstärka denna fick den andra hästen (den unge) sin plats i fonden vid Stallgatan med huvudets vridning riktad mot slottet. Den står därmed effektfullt mot Tessinpalatset.

Med hästarna som inspirerande utgångsmaterial blev formgiv-

ningen av socklar, urnor, brunn och gatlyktor (ännu ej på plats) en delikat uppgift.

Hästarna har blivit mycket uppskattade, och jag tänker ofta med stor tacksamhet på denna märkvärdiga kollega som skapat dem. Intressant är också att hästarna trots en ornamental likhet är individer. "Den gamle" vid Arsenalsgatan och "den unge" vid Stallgatan. Gjutarnas skicklighet, ciselörens känsliga arbete och gjutmodellernas skärpa har givit ett resultat, som säkerligen gjorde både Praxiteles och Lysippos lyckliga med tanke på att originalens gjutning — enligt röntgenbilderna av bronsen — måste ha varit katastrofal.

I dagens tidning (27 okt. 1990) läser jag, att man haft hästauktion på Blasieholmen, och när jag senare på dagen försöker ta några bilder av torget har en kraftig doft dröjt sig kvar över torget.

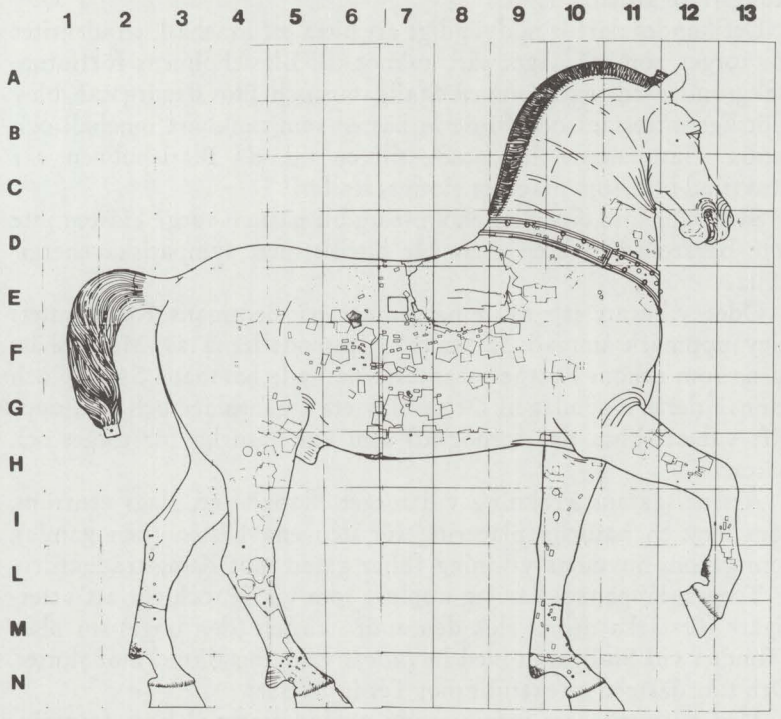

ULLA EHRENSVÄRD: Vägen från Rottneros

Det är först under de senaste fyra decennierna som Stockholm blivit en skulpturstad. I mitten av 1940-talet var det egentligen bara Carl Milles bland de levande skulptörerna, som fått se flera av sina verk uppförda. 1947 började man i konstkretsar diskutera, om man skulle kunna bevara Carl Eldhs livsverk på ett lik-

"Konturkartor" över en av de venetianska hästarna som visar skador vid gjutningen som sedan blivit hjälpta av ciselörens arbete.
Ur: The Horses of San Marco, Venice. *New York 1980, s. 168—169.*

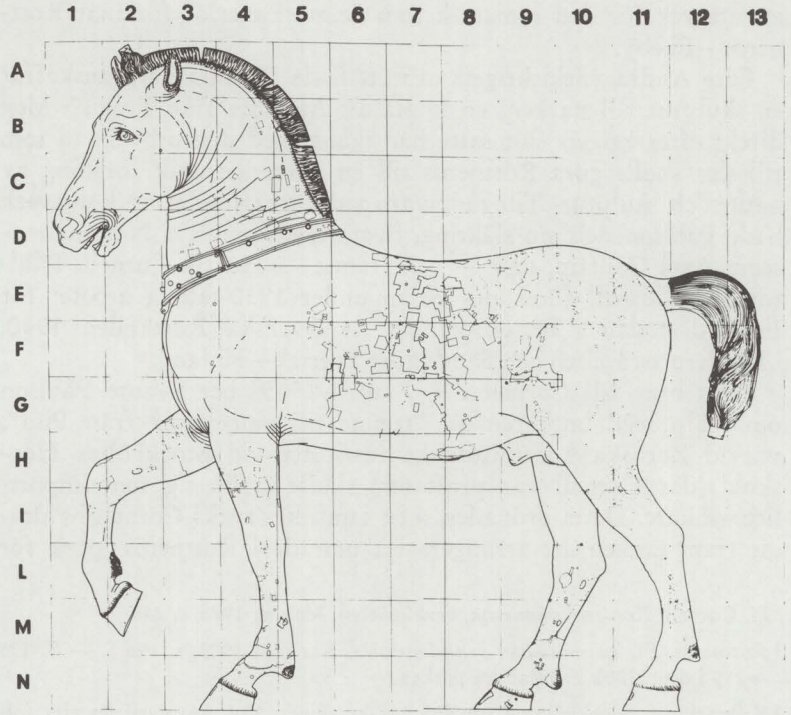

nande sätt som Milles höll på att göra på sin Lidingö-gård. Men sekreteraren i Stockholms skönhetsråd, professor Henrik Cornell, insåg, att Carl Eldh vid denna tid var ekonomiskt mer betjänt av att få uppdrag än att en park med hans verk iordningsställdes i Stockholm. Cornell hade sedan gammalt god kontakt med skogsindustrins män, bland dem major Svante Påhlson, brukspatron på Rottneros, som Cornell då räknade som sin "närmaste vän".[1] Mellan dessa båda kom ett intensivt samspel på skulpturens område att utspelas under åren 1949—58.

Rottneros är en gammal värmländsk egendom i Fryksdalen, känd redan från medeltiden. Efter en förödande brand 1929 fick herrgården sitt nuvarande utseende 1930—32. En som då tillfrågades om synpunkter på nybygget var Selma Lagerlöf. Just Rottneros hade nämligen varit förebild för kavaljerernas Ekeby i "Gösta Berlings saga". Fram till sin död 1959 skulle Svante Påhlsons strävan komma att bli att låta gårdens parkanläggning bli ett uttryck för den romantik som Selma Lagerlöf förlänat Rottneros—Ekeby.

Före Andra världskrigets utbrott hade Påhlson bara anskaffat en skulptur till parken, en kopia av Afrodite från Frejus.[2] Men direkt efter krigets slut satte han igång med den utbyggnad som till slut skulle göra Rottneros till en i Sverige unik förening av natur och skulptur. Till rådgivare vid anskaffandet av konstverk hade Påhlson dels sin släkting, överintendenten vid Nationalmuseum Axel Gauffin, dels — och främst — Henrik Cornell. Påhlson och Cornell förenades redan under 1930-talet i arbetet för Finland, sedan i organiserandet av Svenska Rusthållen 1940, i Fadderortsrörelsen och Samfundet Sverige—Finland.

I ett brev till Cornell den 7 april 1949[3] ber Svante Påhlson om hjälp med importen av "trenne marmorstatyer från Pisa", varvid Zornska konsthistoriska institutet vid Stockholms Högskola (där Cornell var professor) skulle ställa sig som importlicenssökare. Detta ordnades, men samtidigt tycks Cornell ha dragit fram tanken att arrangera ett område i Rottneros' park för

[1] H. Cornell, *Konsten, vännerna, verkligheten.* Malung 1975, s. 248.

[2] *Rottneros. Ett värmländskt bruks historia.* Karlstad 1982, s. 196 f. — S. 195—219 i denna bok handlar om parken.

[3] Krigsarkivet, Stockholm: Cornellska släktarkivet. Vol. 36, varifrån alla följande citat ur korrespondensen mellan Påhlson och Cornell är hämtade.

några av Carl Eldhs skulpturer. I ett brev den 1 juli 1949 förmodar Påhlson, "att om Carl Eldh ej tager avstånd, han snarast vill besiktiga platsen". Påhlson känner sig själv "något osäker betr. den plan [Cornell] tycker är bra och vill hjälpa [honom] med. Dels är den måhända yverboren, dels förvandlar den sannolikt en herrgårdspark till en utställningsplats och folkpark i den mån den ej redan är det." Men Påhlson hade fått blodad tand och fastnade lätt i Cornells garn.

1950 började arbetet med Carl Eldh-parterren, Skulpturgården och Kungens trädgård. Hos P. G. Bergmans konstgjuteri i Stockholm göts nu repliker av flera av Eldhs figurer, bl.a. Fröding. Men det satt långt inne, innan Eldh lät sin "Prins Gustaf", symbolen för Gösta Berling, följa med beställningen. I ett brev till Cornell den 24 augusti 1950 suckar Påhlson: "Kanske ligger det någonting i att man ej bör ha en känd staty av en kunglig person på mer än en plats i landet även om repliken lämpar sig som symbol för den romantik, som Selma koncentrerat till Rottneros."

Under följande år blir flera samtida nordiska skulptörer representerade i parken. På Svante Påhlsons 70-årsdag i mars 1952 uppvaktade Cornell med ett bildverk "Svensk skulptur" (vars tryckkostnader Påhlson sedan fick betala med 12.000 kr). Det skulle ge inspiration till kompletteringar, närmast till skapandet av Christian Eriksson-parken. Cornell lade då även fram ett projekt angående byggandet av en kongresshall.

Men det gällde främst att få färdigt allt i Skulpturgården och Kungens trädgård med dess "Fondloggia" och näckrosdamm. Den 22 juni 1953 besökte kung Gustaf VI Adolf Rottneros under sin Eriksgata, och mången trodde väl då att parkanläggningen närmade sig sin fullbordan. Men Svante Påhlson hade funnit luckor i skulptursamlingens sammansättning. Carl Milles, Gustav Vigeland och Eric Grate skulle få sina platser.

Den 26 januari 1955 ger Svante Påhlson i ett brev till Cornell en sammanfattning av sina insatser: "Donationer till kulturella och sociala ändamål utanför eget företag ha under en följd av år varit c:a 1/4 milj. kronor per år. Parkanläggningar och skulpturreservat, kostnadsfritt upplåtna för allmänheten, ha kostat sammanlagt c:a 4 milj. kronor. Årskostnad c:a 1/4 milj. Besökareantalet per år överstiger 300.000 personer. Om inträdesavgift skulle införas och densamma doneras till ideella och kulturella ändamål skulle framgå, vilka ekonomiska offer man nu gör, bort-

sett från trivselsynpunkter och de tidsförluster och representationskostnader som dessa anläggningar draga med sig."[4]

Det tog fem år av planering, innan Cornells kongresshallsidé blev realiserad i Rottneroshallen. Under tiden hade det uppstått en fnurra på tråden (med anledning av ett Finlandsärende) mellan Påhlson och Cornell. Skulptören Eric Grate hade nu blivit rådgivare vid Hallens utsmyckning med avgjutningar av fyra votivfigurer från Parthenon i Athen och ett par Sergelmedaljonger. Mest iögonfallande är emellertid de två bronshästarna som flankerar Hallens framsida. Men det rör sig inte om avgjutningar tagna direkt från originalen, tillhörande fyrspannet ovanför Sankt Markuskyrkans huvudportal i Venedig. Utan här har förlagorna varit två avgjutningar, som finns uppställda på trädgårdssidan i Glyptoteket i Köpenhamn och av vilka P. G. Bergman fått tillstånd att göra gipsformar för bronsgjutningen. Den 16 augusti 1958 kunde Rottneroshallen invigas, varvid även Selma Lagerlöf-Sällskapet instiftades.

Svante Påhlson tycks mot slutet av sitt liv, när parkanläggningen nalkades sin fullbordan, ha velat komplettera samlingen med några höjdpunkter inom skulpturens världshistoria. I direktavgjutningar från originalen i Louvren i Paris, kunde den antika Nike från Samotrake och franske renässansskulptören Jean Goujons "Diana med hjorten" ställas upp i parken. På grund av att gjutformarna fanns kvar, kunde direktör Axel Hirsch senare låta P. G. Bergman göra ännu en avgjutning av Diana-gruppen, som donerades till Stockholms stad och ställdes upp i Diplomatstaden.

Och så fanns ju även gipsmodellerna till de venetianska bronshästarna kvar . . .

[4] Sommaren 1960 började man ta entréavgift.

Sivert Lindblom, t.v., korrigerar "Den gamles" ställning på den nya sockeln under installationen på Blasieholmstorg i november 1989.
Foto: Magnus Lindblom.

OVE HANSEN

Slangesøjlen og uskyldigt mistænkte

På Hippodromen i Istanbul ikke langt fra Den Blå Moské står i en fordybning i jorden resterne af den såkaldte Slangesøjle, der i 479 f. Kr. oprindelig var blevet rejst i Delphi som grækernes tak til Apollon for sejren i Perserkrigene. Monumentet bestod oprindelig af tre slanger, der snoede ind i hverandre dannede selve søjlen, medens dyrenes hoveder foroven dannede en trekant, der var underlag for en gylden trefod, som imidlertid ret hurtigt gik tabt, medens resten av monumentet af kejser Konstantin den Store i det 4. århundrede e. Kr. blev bragt til dennes nye hovedstad Konstantinopel, det nuværende Istanbul, hvor søjlen tilsyneladende forblev intakt indtil tyrkernes erobring af byen i 1453.

Den første beskrivelse vi kender, der omtaler, at der er sket skade på søjlen, finder vi hos den berømte engelske, historiker Gibbon fra 1700-tallet — han beretter, at alle tre slangehoveder er forsvundne, hvilket — stadig ifølge Gibbon — skyldtes hærværk begået af tyrkerne, idet sultan Mehemmed II under sit indtog i byen i 1453 som et bevis på sin styrke skulle have knust en af slangernes underkæber med sin jernkølle eller økse, idet slangerne i tyrkernes øjne var byens afgudsbilleder.

Andre forskere gjorde op gennem det 19. århundrede og frem til begyndelsen af vort opmærksom på den ødelæggelse søjlen havde lidt, og man var enige om, at ødelæggelsen var foregået i to tempi: først tabet af en af kæberne, dernæst skulle de tre hoveder være faldet af på en eller anden måde, som man dog ikke kunne gøre tilstrækkeligt rede for — heller ikke det nøjagtige tidspunkt for ødelæggelserne var der enighed om. Men da man i 1927—28 påbegyndte udgravninger på Hippodromen og spørgsmålet om ødelæggelserne blev taget op til fornyet drøftelse, blev der tilføjet debatten nyt materiale fra tyrkiske kilder, idet det kom frem, at illustrationer i det tyrkiske håndskrift Hüner-näme fra ca. 1588 helt klart viser søjlen med en slangekæbe gået tabt,

og endvidere ses på andre illustrationer i samme værk Mehemmed II slå den pågældende kæbe af med sin jernkølle, medens han holdt sit indtog i Konstantinopel. Dette skulle ifølge forfatterne til den anden udgravningsrapport vedr. Hippodromen være "den tidligste, autentiske beskrivelse" af begivenheden.

Autentisk eller ej, så er beskrivelsen ikke den tidligst kendte, for tyskeren Salomon Schweigger havde hørt den samme historie i Istanbul i 1578. Og hvad angår Hüner-näme eller "Bogen om Bedrifter", må man desværre sige, at dens troværdighed angående Mehemmeds hærværk på Slangesøjlen lader ikke så lidt tilbage at ønske, da hændelsen er beskrevet sammen med andre sultaners "fantastiske" bedrifter, f.eks. skal Murād I have overmandet en løve, Selim I have hugget en krokodille i to og Suleymān I have dræbt tre uhyrer.

En endnu tidligere omtale af ødelæggelsen af søjlen findes i den upublicerede fjerde bog af Ottomanhusets Historie skrevet af Kemāl-Pashazāde, som skrev i de sidste år af sultan Bāyezīd II, der døde i 1512. Efter at have beskrevet Istanbuls historie fra dens grundlæggelse med omtale af Konstantin den Store som den, der bragte Slangesøjlen til Istanbul og lod den opstille på Hippodromen, — fortæller Pashazāde videre, at der ikke længere var slanger at se i byen, der indtil da havde været alvorligt plaget af giftige sådanne, men på et tidspunkt havde en af slangerne på søjlen mistet den ene kæbe, hvorefter "rigtige slanger" igen havde indfundet sig, medens de var aldeles forsvundne, så længe monumentet var intakt. Omkring 1512 var den ene kæbe forsvundet, men Pashazāde vidste kun, at den var "faldet af" — han nævner intet om, at Mehemmed II skulle have forøvet hærværk mod søjlen.

Omkring 1600 skriver en vis Ali i et værk om Istanbuls historie, at på hans tid er ødelæggelsen af Slangesøjlen blevet tilskrevet en anden person, nemlig storveziren Ibrahim Pasha, der blev henrettet i 1536, og efterhånden som tiden går, skydes skylden for hærværket også over på Suleymān I (1520—1566), Selim II (1566—1574) og Murād IV (1623—1640). Alle disse mistænkte bliver imidlertid renset effektivt i Kemāl-Pashazādes note fra det tidlige 16. århundrede, og med hensyn til mistanken mod Mehemmed II, falder den også til jorden ifølge en beretning af en vis Angiolello, der efter at være taget til fange af tyrkerne i 1470 gjorde tjeneste først for Prins Mustafa dernæst for Mehemmed II, og som

bekræfter, at Sultanen havde gjort sig umage med at værne om søjlen, idet han havde ladet en enebærbusk, der groede ved søjlens sokkel, fjerne.

Søjlens tre hoveder forblev intakte bortset fra den manglende kæbe til allersidst i det 17. årh., hvor en rejsende ved navn de la Motraye var den sidste europæer til at se dem i 1699 og den første til at omtale den mere alvorlige ødelæggelse, de blev udsat for i det følgende år. Han beretter, at i begyndelsen af april 1700 var den polske ambassadør kommet til Istanbul og blevet indlogeret "i et stort palads med kupler" på Hippodromen formodentlig Ibrahim Pashas Palads. Til hans følge havde en frafalden polak sluttet sig, der ønskede at købe brændevin. Da overløberen kom for anden gang, beordrede ambassadøren "hans hoved hugget af og kastet sammen med kroppen ved nattetide midt ind på ovennævnte sted. Tyrkerne var meget forbavsede ... over at se deres nye proselyt blive maltrakteret på denne måde; men uden at have nogen beviser mod nogen eventuelle mistænkte tog de hoved og krop væk og begravede liget. Kort tid derefter blev de to tilbageværende hoveder på Slangesøjlen brækket af og båret væk en mørk nat, hvilket tyrkerne ikke tog mere notits af end de havde gjort over deres proselyts død. Frankerne havde en mistanke om, at nogle fra ambassadørens følge havde fjernet dem, og det var det hele".

Hertil er at bemærke, at nok er det sikkert, at Slangesøjlen led alvorlig overlast i 1700, men de la Motrayes omtale af *to* tilbageværende hoveder må jo indebære, at ét allerede var faldet af før hans besøg i Istanbul, med mindre man ved de to hoveder forstår "de to intakte" i modsætning til det, der havde mistet kæben ifølge så mange tidligere beskrivelser. Endvidere: blev hovederne brækket af med vilje af den polske ambassadørs følgesvende, som der i hvert fald forelå en mistanke om, eller var hele søjlen styrtet sammen, som det fremgår af en beretning fra 1701?

Det endelige svar finder vi i den såkaldte Nusret-nāme skrevet af Findiklili Mehemmed Silahdār, og som er en detaljeret dagbogsbeskrivelse af begivenheder, især i Istanbul, for årene 1687—1721. Blandt begivenhederne for måneden Jumādā I, der svarer til 14. oktober til 12. november 1700, bemærker Silahdār:

> "Om natten til torsdag den 8. (november) omkring tidspunktet for aftenbønnen faldt alle tre hoveder på Slangesøjlen på Hippodromen af etter at have siddet fast i mere

end 1.500 år; der er overhovedet ikke tale om, at de er blevet stødt til eller knust, for der var ingen i nærheden. De faldt af med en larm, som om en stærk mand var ved at fælde træer, og folk, der havde hørt larmen, berettede, hvad der var sket."

Vi kan herefter konkludere, at om aftenen den 20. oktober 1700 efter vor tidsregning = 8. Jumādā I faldt alle tre hoveder simpelthen bare af af sig selv, hvorefter polakkerne er renset for mistanke, og rejsende, der hævder at have set hovederne efter 1700, er afsløret i at efterligne tidligere rejsebeskrivelser til Istanbul, og Gibbons påberåbelser af "det hærværk som Søjlen har været udsat for fra tyrkernes side" har vist sig uberettigede.

LITTERATUR

V. L. Ménage, The Serpent Column in Ottoman Sources, *Anatolian Studies* 14 (1964), 169—173.

F. Bourquelot, La Colonne Serpentine à Constantinople, *Mémoires de la Société des Antiquaires de France* XXVIII (1865), 20—47.

Preliminary report upon the excavations carried out in the Hippodrome of Constantinople in 1927, London, (1928), 12—14; *Preliminary report... 1928*, London, (1929), 1—4.

THE SERPENT COLUMN IN ISTANBUL

After having defeated the Persians at Plataea in 479 B.C., the Greek allies dedicated thank-offerings to several gods. Among these was a golden tripod, resting upon a bronze column about 6 m. high representing three intertwined serpents, dedicated to Apollo at Delphi. The tripod was melted down by the Phocians during their occupation of Delphi in the Third Sacred War, but the column remained there until the 4th century A.D. when it was transported by Constantine the Great to Constantinople, where it still stands in the ancient Hippodrome close to The Blue Mosque. Since its transfer to Constantinople/Istanbul the column has suffered considerable damage. The heads of the serpents have fallen off, resulting in unfounded accusations of vandalism against several sultans. The paper seeks to clarify the mystery surrounding the monument and to demonstrate that the damage which occured on October 20, 1700 was simply due to metal-fatigue!

ULLA EHRENSVÄRD with contributions by
ZYGMUNT ABRAHAMOWITZ*

Two maps printed by Ibrahim Müteferrika in 1724/25 and 1729/30

In the volume *Turcica et Orientalia*, dedicated to Gunnar Jarring and published by the Swedish Research Institute in Istanbul, there is an annotated catalogue of the Turkish incunabula, which were issued by the printing-press of Ibrahim Müteferrika in Constantinople during the years of 1728 until 1742.[1] The author, John Rohnström, mentions there: "The collection of books reported as dispatched to Sweden in 1736 and received by the Royal Library the same year is no longer intact: two maps of the Caspian Sea and the Black Sea, mentioned last in the envoys' report and also in Celsius' history of the Royal Library, are now missing."[2] These two maps have now been found in the Müteferrika Collection, belonging to the Lund University Library,[3] and this discovery has initiated my article.

In the West, Turkish cartography is a seldom investigated subject. As a rule, it is limited to the study of the admiral Pirî Reis' (c. 1465/70—1554) works: the map of West Africa and America from 1513 and his navigation manual, *Kitab'i Baḥriye*, from

* Professor Zygmunt Abrahamowicz, Craców, has been responsible for translating the toponomy of the two maps and for the historical background of the place-names. Without his help this article would not have been written. *U.E-d.*

[1] Rohnström, J., The Turkish Incunabula in the Royal Library, Stockholm, *Turcica et Orientalia.* Studies in honour of Gunnar Jarring... 1987. Stockholm 1988, pp. 121—138.

[2] *Ibid.*, pp. 123, 138.

[3] I would like to thank Mr Jan Olof Fristrom at Lund University Library for his kind assistance.

Representanter för tiggarnas skrå defilerar framför sultanen förbi ormkolonnen (se Ove Hansens artikel). Detalj ur "Mourad III. Sürnâme'si" (Murād III:s festligheter), 1582. Handskrift i Topkapı Sarayı, Istanbul, Hazine 1344, fol. 290 recto.

S. 48/49:
Bahriye-i Bahr-i siyāh (The Chart of the Black Sea). Printed by Ibrahim Müteferrika, Constantinople A.H. 1137 (A.D. 1724/25).
Handcoloured engraving. 67×98 cm. Lund University Library, L.O) N° 13 B)*

Gåvor, guld eller pengar, i samband med bröllopet bokförs noga. Foto: Ingrid Lundberg (se artikel).

1519/20, the most important geographical works done by any Turk.[4]

Certainly, Turkish cartography was in its heyday during the first three decades of the 16th century, a summit it had not attained previously. It rested, however, on a former tradition which in any case can be traced to the year 1076, when Mahmud al-Kaşğāri (from Kashghar) included a circular world map in his Turkic dictionary, *Divan lugat-at Türk*.[5] The cartographical know-how, raised in Central Asia, was later on spread towards the Occident with the Arabs as intermediaries. During late antiquity and early middle ages, the Arabs treasured the Greek and Indian cartographical knowledge. This became even more obvious, when Islam reached the Mediterranean from the Middle East. As early as in the 8th century, the Arabs at Kusseyir (near Amman) had constructed — at least theoretically — astrolabes with curves of the *qiblah*, following the visible course of the sun, in order that the Muslims could settle the prayer-direction to Mecca.[6] We do

[4] Latest edition in facsimile of Piri Reis' manual of navigation, with transcription in Latin script: *Kitab-i Bahriye Piri Reis*. İstanbul 1988. (Ministry of Culture and Tourism of the Turkish Republic, Ankara.) 456 pp., vii maps. In Folio. — Afetinan, A., *Life and works of Piri Reis*. Ankara 1975. Of the quoted literature in this book, I would like to point out Paul Kahle's editions of *Baḥriye* (1926—29) and the America map (1932), Svat Soucek's article in *Revue des Études islamiques* 1973 (pp. 241—255) and Charles H. Hapgood's imaginative book *Maps of the Ancient Sea Kings* (rev. 1979). Besides could be added: Bräunlich, E., Zwei türkische Weltkarten aus dem Zeitalter der grossen Entdeckungen, *Bericht über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften, Leipzig*. Phil.-hist. Kl. LXXXIX (1937), fasc. 1. — Duru, O., Derya gibi bir denizci Pirî Reis [English transl.: Piri Reis: A sailor like an ocean], *Türkiyemiz*. Yıl 18: 55 (June 1988), pp. 24—33.

[5] Orig. in the Ali Emiri Collection at the Millet Library, Istanbul. — English translation: *Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Lugāt at-Turk)*. Edited and translated with Introduction and Indices by Robert Dankoff in collaboration with James Kelly. Part 1—3. Harvard University Printing Office 1982—1985. — Herrmann, A., Die älteste türkische Weltkarte (1076 n.Chr.), *Imago mundi*. I (1935), pp. 21—28. — Nasr, S. H., *Islamic Science*. Westerham 1976, pl. 19.

[6] Leitner, W., & Uçar, D., Die Entwicklung der kartographischen Darstellung der Türkei und der türkischen Kartographie, *Arbeiten aus dem Institut für Geographie der Karl-Franzens-Universität Graz*. 26 (1985/86), pp. 133—184 (duplic.).

not know if the Turks took part in this evolution. But something must lie behind the fact, that the astronomical instrument named *torquetum* in the 12th century, in the 13th was called in German "Türkengerät".

The Turks themselves have barely contributed to dispel the ignorance. But it is possible there will be a change now, as a Mapping Museum was opened in Ankara in May 1990.[7] It is also obvious that Turkish scholars have been influenced by the interest for topographical manuscripts shown by Westerners. So far after all, only maps from the Topkapı Saray[8] and the Istanbul University Library have been exhibited. For instance, Başbakanlık Arşivi in Istanbul is gloating over an important, unpublished map collection. There are Turkish maps hidden in Ottoman manuscripts in Western libraries as well, particularly in Vienna — but also in Sweden.

Whereas Ottoman geography and travel literature has been well investigated,[9] we are acquainted with rather few proofs of old Turkish cartography. The ones older than from the 16th century are easily counted, though the Sultan Mehmed II the Conqueror (1451—80) summoned round his court all first rate scientists, among them astrologers and mathematicians. He also founded observatories in order that prayer-points could be astronomically fixed. No doubt that the government services and the military had access to detailed taxation records and descriptions of border

[7] My thanks to Consul General Urban Allard for this remark. — The museum was opened on the occasion of the 95th anniversary of Turkish official surveying and the 65th anniversary of the Survey Section of the General Command.

[8] Karatay, F. E., *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe yazmalar kataloğu.* C.1. İstanbul 1961, pp. 440 ff, 464 ff. — Konyalı, İ. H., *Topkapı Sarayında deri üzerinde yapılmış eski haritalar.* İstanbul 1936. — Öz, T., Turkish maps in the Topkapu Saray Museum, *Imago mundi.* VI (1949), p. 92. — Bagrow, L., A tale from the Bosphorus, *Imago mundi.* XII (1955), pp. 25—29.

[9] Taeschner, F., Die geographische Literatur der Osmanen, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.* N.F. Bd 2 (1923), pp. 31—88. — Ahmad, S. M., & Taeschner, F., Ḍjughrāfiya, *Encyclopaedia of Islam.* New ed. Vol. 2. Leiden & London 1965, pp. 575—590. — Kreiser, K., Türkische Kartographie, *Lexikon zur Geschichte der Kartographie.* Bd 2. Wien 1986, pp. 828—830.

districts and itineraries respectively. But this knowledge was seldom transformed into maps, even if one can find some single plans of fortresses, battles, acqueducts etc.

During the reign of Mehmed II, the Ottoman Empire expanded over the Balkans unto Belgrade, around the Black Sea and the Crimea to the Azov Sea, and threatened the Mamluks' dominion in Syria and Egypt. Hitherto the Turks had mostly made their conquests on land, but now they entered into competition with the Venetians on sea. Of course, marine cartography thus became favoured. A few old Turkish sea charts covering the Mediterranean area have been preserved until today, viz. the portolan by İbrāhīm Katībī from 1416 (Marine Museum, Istanbul) and the one by Tabīb İbrāhīm al-Mursī from 1461 (Topkapı Saray). During the last decades of the 15th century, however, the influence of Western cartography (primarily Italian, Spanish, Portuguese) manifested itself. This might explain, why Pirî Reis' maps were so easily adopted by Westerners and could form the basis of some Greek and Italian charts.

Pirî Reis' manual of navigation in the Mediterranean was used during the most part of the 16th century. From 1538 it got a complement in the navigation guide by the admiral Seydi Ali Reis (d. 1562), *al-Muḥiṭ* (the Ocean), with its new information about America and the sailing in the Red Sea to Somaliland and Balutchistan. Turkish naval manuscripts also found their way to Italy. For instance, in the library of the learned hydrographer, Count Luigi Ferdinando Marsili (1658—1730), kept at Bologna, one can find not only Pirî Reis' *Baḥriye* but also a sailing handbook on the Black Sea from c. 1648—50 by Seyyid Nûh.[10]

While the Turkish terrestial cartography for a long time mirrored the tradition of miniature painting — a splendid example is the lavishly illustrated manuscript by Matrakçi Naşuḥ of Süleyman the Magnificent's 1534—1536 campaign to Iraq and Iran

[10] Babinger, F., Seyyid Nûh and his Turkish Sailing Handbook, *Imago mundi*. XII (1955), pp. 180—182. — Kissling, H.-J., *Der See-Atlas des Sejjid Nûh*. München 1967. (Beiträge zur Kenntnis Südosteuropas und des Nahen Orients. 1.)

(Istanbul University Library)[11] — the marine cartography turned increasingly to the Western model. How this came about, has not yet been made clear. Anna-Dorothee von den Brincken has suggested that Arabic maps (or rather maps with Arabic text) have been copied and Westerners later on have added place-names etc. in Latin characters.[12] There are other examples, however, on the opposite! When Svat Soucek scrutinized the portolan atlas by the admiral Ali Macar Reis from 1567 (Topkapı Saray), he drew the conclusion that the map contours had been drawn by an Italian, while the "Hungarian" (Macar) Ali Reis later on had added the text and place-names in his Turkish language.[13]

During the last decades of the 16th century, the cartographical hegemony moved from Italy to the Netherlands. In 1570 Abraham Ortelius at Antwerp published the first printed map volume with all sheets of the same size, *Theatrum orbis terrarum.* The word "atlas" for this type of book was impressed in 1595, when Gerard Mercator published his map volume with this title at Duisburg. The copperplates to Mercator's maps passed in 1604 to Jodocus Hondius who continued to publish in Amsterdam Mercator's atlas with additions. Hondius' son-in-law, Jan Janssonius, collaborated with him and his son, and in 1638 the Hondius firm passed to him. From 1630's, an expansive map production grew in Amsterdam. Its most grand manifestation was the *Atlas maior* by Joan Blaeu, published in several volumes in different languages in 1662.

The cartographical interchange between the Ottoman Empire and Western Mediterranean countries that had prevailed since the 15th century moved now about 1600 towards the Netherlands.[14]

[11] Naṣūḥü's-Silāḥi Maṭrākçi, *Beyān-ı menāzil-i sefer-i 'Irakeyn-i Sulṭān-i Süleymān Hān.* [Ed.] H. G. Yurdaydın. Ankara 1976.

[12] Brincken. A.-D. v.d., Die Ausbildung konventioneller Zeichen und Farbgebungen in der Universalkartographie des Mittelalters, *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde.* 16 (1970), pp. 325—349.

[13] Soucek, S., The 'Ali Macar Reis atlas' and the Deniz Kitabi: their place in the genre of portolan charts and atlases, *Imago mundi.* 25 (1971), pp. 17—27.

One edition of the *Atlas minor* by Mercator-Hondius, printed about 1630, found its way to Constantinople and caught the polyhistorian Kâtib Çelebi's sight. Mustafa bin Abdullah (called Kâtib Çelebi or Haci Halifa (1609—57)) planned to describe every *sancak* (province) of the Ottoman Empire. He began in 1648 his cosmography (in his day meaning geography) but was not able to finish it. With the help of Sheik Mehmed Ikhlāsī (a French renegade) he got Mercator's and Ortelius's works translated into Turkish.[15] His sources also included Philip Cluver's *Introductio in universam geographicam* and Lorenzo di Calabria's *Fabrica mundi*. Kâtib Çelebi revised this translation under the title *Levami ün-nūr fi zulumat-i Atlās Mīnōr* (Light on the Obscure Atlas Minor), which he finished in 1655.

When he had reached two thirds of this translation, he decided to rewrite his cosmography *Cihân-nümâ* and to make use of Western sources. All the same, he continued to present an astronomy according to Ptolemy's system, perhaps because Copernicus' system was not yet accepted in Muslim religious circles. However, unlike his predecessors in the field of geography, he attached great importance to the map.

After the death of Kâtib Çelebi in 1657, a favourite of the Grand Vizir Köprülüzāde Fazil Ahmed Paşa, Ebu Bekir bin Behram Dimishki (d. 1691) took over the unfinished *Cihân-nümâ* and added to it maps of every *vilayet* or *sancak*.

In 1668, the Dutch ambassador Colier at Adrianopel presented the Sultan Mehmed IV the Latin edition of Blaeu's *Atlas maior*

[14] Bagrow, L., & Skelton, R. A., *History of Cartography*. London 1964, pp. 210 f. — Koeman, C., Turkse transkripties van de 17e eeuwse Nederlandse atlassen, *Kartengeschichte und Kartenbearbeitung*. Festschrift... Wilhelm Bonacker. Bad Godesberg 1968, pp. 71—76. — Waal, E. H. van de, Manuscript maps in the Topkapi Saray Library, Istanbul, *Imago mundi*. XXIII (1969), pp. 81—95.

[15] Orhonlu, C., Geographical knowledge amongst the Ottomans and the Balkans in the eighteenth century according to Bartinli Ibrahim Hamdi's atlas, *An Historical Geography of the Balkans*. Ed.: F. W. Carter. London, New York & San Francisco 1977, pp. 271—292. — Taeschner, F., Das Hauptwerk des geographischen Literatur der Osmanen, Kātib Čelebi's Ğihānnumā, *Imago mundi*. I (1935), pp. 44—47. — Hegyi, K., & Zimányi, V., *Muslime und Christen*. Das Osmanische Reich in Europa. Budapest 1988, pp. 96—98. — Leitner & Uçar, *op.cit.*, p. 144.

with 593 maps in 11 volumes. When the Sultan wanted to have this atlas translated into Turkish, Ebu Bekir was engaged. In 1679—85 he could present the Sultan an *Atlas maior* with 246 maps in 9 volumes (Topkapı Saray). By command of the Sultan, as preliminaries for the campaign to Vienna in 1683, Ebu Bekir made an abridged translation of *Atlas maior* in two volumes with 47 maps (Topkapı Saray).[16] Through Ebu Bekir, the Ottoman world thus became acquainted not only with the modern Western cartography but also with Copernicus' system, 145 years after it had been propagated.

Even if the manuscript maps drawn by Pirî Reis, Kâtib Çelebi, Ebu Bekir and others circulated through copies, only a small élite got hold of them. But the interest in the science of geography was increasing in the early 18th century. When a printing-press was founded in 1728 in Constantinople by the Hungarian renegade Ibrahim Müteferrika (1674—1745), it supplied a want among Turkish scholars. As Ibrahim Müteferrika was a geographer himself, he could form his own opinion about the manuscripts dispatched to the press. While Kâtib Çelebi's *Cihân-nümâ* was being printed, the missing sections on Arabia and Anatolia were completed from the work translated by Ebu Bekir. Ibrahim Müteferrika added information concerning elementary geometry, Tycho Brahe's and Copernicus' systems and magnetic deviation as well. By these additions he managed to bring *Cihân-nümâ* up-to-date in comparison with the European learning of his time.[17]

It is true, that Ibrahim Müteferrika pointed out, that the work printed in 1732 about the invention of the compass and magnetic peculilarities, *Füyūzat-i miknātisiye*,[18] was extracted and translated by himself, but Orhonlu and other authors have meant it to be a translated work of William Whiston (Leipzig 1721).[19] It is note-

[16] Koeman *op.cit.*, pp. 71 f. — Waal *op.cit.*, pp. 84 f.

[17] Orhonlu *op.cit.*, p. 274. — Orhonlu refers to literature in Turkish, which I have not been able to use: Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde ilim* (Science amongst the Ottoman Turks). İstanbul 1970, pp. 135 f.; Besim Darkot, Kâtib Çelebi — İbrahim Müteferrika ve sema hareketleri (Kâtib Çelebi — Ibrahim Müteferrika and the movements of the heaven), *Coğrafya araştirmaları* (İstanbul). II (1958), pp. 4—19.

[18] Rohnström *op.cit.*, pp. 132 f.

[19] Orhonlu *op.cit.*, p. 274; on p. 289 he refers to Adnan Adıvar (note 17) pp. 149—150.

worthy, that several geographical works written during the 18th century show the influence of Kâtib Çelebi. As he believed that geography was the natural ancillary of history, it is not surprising that his followers showed a mutual interest in both history and geography. From the historical point of view, when discussing the conquest of a place, it was essential to give a geographical description of it, often connected with a sketch, plan or map. Cartography achieved a place for itself and the number of maps drawn increased significantly. But — as Orhonlu mentions — no serious work has been done until today on the study of the genesis of Turkish cartography.[20]

It has been well known that Ibrahim Müteferrika himself drew several of the maps and diagrams for his printed version of *Cihân--nümâ* in 1732, even if he used Mercator-Hondius as a basis.[21] His edition was highly praised and utilized even by such a critical cartographer as the Frenchman J. B. d'Anville (1697—1782), whose work was distinguished by a much greater degree of accuracy in the orientation of place-names than was found previously.[22] Not Western cartographers alone had difficulties to obtain information about the geographical features of the Otto-

[20] Orhonlu *op.cit.*, p. 275; on p. 289 he refers to an article by Abdurrahman Aygün, Türkiye'de ilk harita basımı ve ilk asrî matbaa (The first map printing and the first modern printing-press in Turkey), *Haritacılar mecmuası* (İstanbul). IV, pp. 83—88, which I have not been able to see.

[21] Rohnström *op.cit.*, p. 133. — Bagrow & Skelton *op.cit.*, p. 211 mention, that the maps of Azerbaijan and Anatolia are by Ebu Bekir and the one of Bosphorus "probably by Ibrahim himself". — Koeman *op.cit.*, p. 76 notes down a volume in the Austrian National Library, Vienna, with a size that does not fit with the printed version of *Cihân-nümâ*. Perhaps it has been a confusion with the manuscript version in the Military Archives in Vienna with its large map of Asia Minor, attributed by Bagrow to Ibrahim Müteferrika. This map and its Hondius influence has also been pointed out by Leitner & Uçar *op.cit.*, p. 150.

[22] Pitcher, D. E., *An historical geography of the Ottoman Empire.* Leiden 1972, p. 17. — A quotation from G. B. Toderini, *Litteratur der Türken.* 2. Königsberg 1790, p. 245 might mirror the good impression too: "Der kleinere Atlas des Hadschi Kalfah wird vielleicht unter allen Büchern, welche zu Konstantinopel gedruckt worden sind, von den Türken am meisten geschäzt. Als ich in die schöne Bibliothek des Raghib Pascha kam, war dieses eines der ersten Bücher, die man mir zeigte. Es war gedruckt, und alle Charten waren schön illuminirt, und hübsch vergoldet."

man Empire. For the Turks the situation was the same. For instance, Ibrahim Müteferrika could perhaps had used for his map of Egypt in *Cihân-nümâ* the detailed manuscript map of the Nile from c. 1682, attributed by E. Rossi to Evliya Çelebi (Vatican Library).[23] But he based instead his work on a map published in 1658 by Jan Janssonius.

No doubt that Ibrahim Müteferrika was well aware of the political situation in his country and that the acts of war demanded maps. At the Peace of Karlowicz in 1699, the Turks had lost a big part of its Balkan dominion, and north of the Black Sea the Poles had taken the Ukraine and the Russians Azov. We know from the Swedish history, how urgently King Charles XII wished in the years 1709—13, that the Sultan should join the Swedes in an attack on Tsar Peter. However, the Turks settled their conflict with the Russians, but they got involved in Balkan wars instead. At the Peace of Pozarevac in 1718, the Turks lost even more European land. To lessen the effect of Tsar Peter's campaign to Persia, the Turks started there a long war, that ended in *status quo* in 1736. That very year the Russians conquered Azov and the Crimea.

As far as the map of Egypt is concerned, it was not of current interest when it was published. Quite another matter with the two maps of the Black Sea and Persia! In this case Ibrahim Müteferrika wanted to be up-to-date. In his book about Turkish literature, G. B. Toderini mentions, that he had seen and bought some Turkish manuscript maps. But overcome with despair by the lack of Ottoman maps and charts, he quotes Ibrahim Müteferrika (in German translation 1790): "Man kann, sagt er, nicht ohne Unwillen sehen, daß es bei uns weder Seecharten, noch Bücher über die Seekunde gibt, und daß man daher auf dem schwarzen und weissen Meer [Mediterranean] entweder blindlings herumirren, oder zu den Charten der Franken seine Zuflucht nehmen muß. . . . Es ist nicht möglich, daß die Geographie unter uns Fortschritte mache, so lang wir uns handschriftlicher Bücher und mit der Feder gezeichneter Charten bedienen."[24]

[23] Rossi, E., A Turkish Map of the Nile River, about 1685, *Imago mundi.* VI (1949), pp. 73—75. — Rohnström *op.cit.*, pp. 137 f.

[24] Toderini *op.cit.*, p. 243.

Ibrahim Müteferrika seems to have felt the necèssity of printed maps stronger than printed books. In any case, in the year A.H. 1137 (A.D. 20/9 1724—8/9 1725) he published an engraved map *Baḥriye-i Baḥr-i siyāh* (The Chart of the Black Sea) (see colour reproduction!). It is printed by means of four copperplates and measures 67×98 cm. The handcoloured copy in Lund University Library is lined on linen and cut in 15 (5×3) pieces. The map has no author's name. At the end of the cartouche one can find the Grand Vizir's approval and the statement that "this chart has been printed A.H. 1137 in the good city of Constantinople". G. B. Toderini has a much longer explanation and he also tells the names of Ibrahim Müteferrika's engravers: Ahmedü'l-Kırımi (from the Crimea), Mıgrıdıç Galatavi and Tophaneli İbrahim. Toderini writes (pp. 243 f.): "Achmed von der Krim, und Migridiz von Galata, halfen besonders die Tafeln in Kupfer stechen; in vielen derselben findet man diese zwei Namen. Ich habe eine sehr seltene und sehr große Charte vom schwarzen Meer, in Kupfer gestochen, mit folgender Inschift gesehen. 'Der hochangesehene Wessir Ibrahim Pascha, um den Mußulmanen die Schiffahrt auf dem schwarzen Meer zu erleichtern, befahl, daß die gegenwärtige Charte ausgearbeitet wurde. Sie wurde verfertigt, durchgesehen und verbessert von den geschiktesten Geographen, gezeichnet (gestochen) und gedruckt von dem sehr geschikten Drucker Ibrahim Efendy, im Jahr 1136.' Diese wurde hernach mit der Feder abgezeichnet, und aus dem Türkischen ins Französische übersezt von Herrn Schaber, Drogeman des Königs beider Sicilien, im Jahr Chr. 1768. Durch viele Nachfragen habe ich ein Exemplar von dem Türkischen Original erhalten. Ausser der Charte vom schwarzen Meer ist auch noch eine Charte in sehr groß Folio von den Asiatischen Provinzen gedruckt worden, von welcher einige vorgegeben haben, sie sey vom schwarzen Meer; und erst nach zwei Jahren bekam ich sie zu Gesicht, da ich die neue Akademie der Seefahrtwissenschaft, genannt Muhendis Khanè, im Zeughaus besuchte."

It might have been a sense of timidity that prevented Ibrahim Müteferrika from signing his maiden work as a printer. The map of Egypt was also printed anonymously unlike the one of the Middle East, or *Memalik-i Turkistan* (The Turkestan country) as the title runs up on the right hand side, and *Memalik-i Irān* (The Iran country) in the cartouche to the left. At the very

bottom left one can read: "Out of a translation by the humble, poor Ibrahim, one of the Müteferrikas to the Porte A.H. 1142". The cartouche to the right, under the Turkestan title, confirms that "this map was printed in A.H. 1142 [27/7 1729—16/7 1730] in the good city of Constantinople". The map is printed by means of four copperplates and measures 58×48 cm. The copy in Lund University Library is lined on linen and cut in 6 (3×2) pieces.[25] Strangely enough, the map is etched in a crayon manner, that means in a red colour that was very popular in the 18th century as an imitation of a crayon drawing.[25a]

In 1724, Guillaume Delisle (1675—1726) published in Paris a map of Persia. As he was counted the most distinguished cartographer of his time, it might be interesting to compare his map with Ibrahim Müteferrika's. Small details show that the Turkish map is not a copy of the French one. Even if the area around the Aral Sea is misconstrued, the lakes of Van and Urmia as well as the Crimea are more correctly denoted on the Turkish map. The mapping of the Caspian Sea had been one of Tsar Peter's cherished project. Several cartographers were commissioned to this task, and at the end of 1720 a team, led by Lieutenant-Captain Karl van Werden submitted to the Tsar a map of the Caspian Sea. Immediately this map was sent to Paris, where Delisle promptly published it in 1723.[26] This map was afterwards copied over and over again. Most likely a copy reached Ibrahim Müteferrika too. His Iran map is more up-to-date than his other maps, but its nearest equivalent as model is not known. A large manuscript map in the Topkapı Saray, covering eastern part of Anatolia, West Iran, a part of the Caspian Sea and the Caucasus and dated A.H. 1136 (A.D. 1723/24) might be one of the basis.[27]

It is another thing with the chart of the Black Sea. The lack of maps over that area was caused by the fact, that the Turks had

[25] Both maps lay together in a cover entitled "2nne Chartor öfver Svarta och Caspiska Hafven" with the distinguishing marks: L.O*) No 13 A) [Iran] and B) [Black Sea]. At the back they have a notation: "Kat. 66" resp. "Kat. 67" indicating, that they have been exhibited some time (in the 1930s?); when and where I do not know yet.

[25a] The copy in British Library, London (*50970 (11.)), is printed with black ink and handcoloured.

[26] Bagrow, L., *A history of Russian cartography up to 1800.* Ed. by H. W. Castner. Wolf Island, Ont. 1975, pp. 113 ff.

[27] Waal *op.cit.*, p. 89 (TYK 1456; H 3626).

regarded the Black Sea as their own inland sea. That is the reason why Pirî Reis' *Baḥriye* did not contain any charts of the Black Sea. When the Turks lost their supremacy over this sea at the end of the 17th century, Seyyid Nûh's *Deniz Kitâbi* came handy. By several details one can see, that Ibrahim Müteferrika used copies of Seyyid Nûh's charts while drawing his map of the Black Sea. The main difference is, that he has given the Danube only four delta rivers while five were common at his time. He turns the flow from the Karaharman mouth off to the south-west instead of joining it with the other delta rivers. Another toponymical point may be noted: on the map of Iran the Caspian Sea is indicated with the common Oriental place-name *Bahr-i Khazar* (The Chazarian Sea). North of the sea is indicated *Memālik-i Dešt-i Qïpčaq* (The Steppes of the Kipchaks). Every Islamic geographer named this region after the Kipchaks, these Turkish "dwellers in the plain". But on the map of the Black Sea the same area is called *Sahra-i Heyhat* (The Heyhat Desert). The Crimean Tartars used this place-name and so did Evliya Çelebi, who visited this part of the world while travelling. No doubt that Ibrahim Müteferrika took over this denomination from him.

The northern territories of the Black Sea were assiduously surveyed in the decades around 1700 by Poles, Russians, Frenchmen and Swedes as well.[28] During earlier centuries the cartographers were of Italian, Greek or Turkish descent.[29] In the connection with the peace preliminaries to Karlowicz in the 1690's, e.g., Seyyid Nûh's *Deniz Kitâbi* seems to have been an important basis

[28] Köhlin, H., Some Remarks on Maps of the Crimea and the Sea of Azov, *Imago mundi.* XV (1967), pp. 84—88. — Abragamovič, Z., Staraja tureckaja karta Ukrainy s planom vzryva Dneprovskich porogov i ataki tureckogo flota na Kiev (Une ancienne carte turque de l'Ukraine avec le plan de l'explosion des rapides du Dnieper et de l'attaque de la flotte turque contre Kiev.), *Fontes orientales ad historiam populorum Europae Meridie-Orientalis atque pertinentes,* cur. A. S. Tveritinova. 2. Moskva 1969, pp. 76—97. (Vostočnye istočniki po istorii narodov Jugo-Vostočnoj i Centralnoj Evropy.)

[29] Dimitrov, B., *Bălgarija v sredno-vekovnata morska kartografija XIV—XVII vek.* Sofija 1984.

Memalik-i Irān (The Iran country). Printed by Ibrahim Müteferrika, Constantinople A.H. 1142 (A.D. 1729/30).
Crayon etching. 58×48 cm. Lund University Library, L.O) No 13 A)*
On pp. 64—65:
Guillaume Delisle: Map of Persia, 1724.

شمال
جنوب

ETATS DE LA COURONE DE RUSSIE
GRAND NAGAIA
PETIT NAGAIA
COSAQUIE
MER D'AZOF
ROYAUME D'ASTRACAN
KAN DES TARTARES
CIRCASSIE OU PAYS DE
ETATS
CRIMEE
MINGRELIE
MER NOIRE
IMIRETTE
GEORGIE
CARDUEL
DAGESTANS
MER
CHIRWAN
ERIVAN
ARMENIE
CASPIENE
NATOLIE
GOLFE DE GILAN
PARTIE DE TURQUIE
ADERBIJANE
MASANDRAN
COURDISTAN
DIARBEC
SYRIE
IRAC AGEMI
COUHESTAN
Mer de Sel
DESERT DE GEZIRE
OU DE DIARBEK
IRAC ARABI
DESERT
DE
SIRIE
DESERT DE L'IRAC
CHUSISTAN
FARSISTAN
ARABIE DESERTE
LES TSAMUD
PAYS DE DAHNA
OU DES
BANI TEMIM
ETAT DU CHERIF
DE MEDINE
GOLFE PERSIQUE
Isles de Bahrein
DESERT DES
AMER RABIA
LE NAJD
OU LE NAGED
HIJAZ
BAHREIN
OCCIDENT

CARTE DE PERSE
dreßée pour l'usage du ROY
Par G. Delisle premier Geographe de S.M. de l'Academie Royale des Sciences
A PARIS
Chez l'Auteur sur le Quay de l'Horloge avec Privilege de S.M. Decembre 1724
Echelle
CALMOUCS BLANCS
TARTARIE INDEPENDANTE
ROYAUME DE TACHKUNT
ROYAUME DE CASCAR
ROYAUME DE SAMARCAND
ROYAUME DE BOCARA
ROYAU. DU PETIT TIBET
CACHEMIR
CANDAHAR
CABOUL
SABLESTAN
INDES
MOULTAN
ETATS DU MOGOL
LE NODHA
MECRAN
habité par les Balluches ou Bullodges
nation feroce et guerriere

for deliberations.[30] As long as the mapping of the Crimea was done from the seaward side, the peninsula kept its "diamond" shape. But in the 1680's it got a round shape (like a boxing-glove) through a misconception by the French engineer Le Vasseur de Beauplan and Russian cartographers. A Russian map, dated c. 1685 (Bibliothèque du Service d'Hydrographie de la Marine, Paris), which once belonged to Guillaume Delisle,[31] has this round shape and this might explain, why the Crimea on Delisle's Persia map has got this distorted form. When Ibrahim Müteferrika published his chart of the Black Sea in 1724/25, it hardly presented new cartographical informations with the exception of the area around the Azov Sea. This pioneer work in Turkish map printing has a Western "flavour" with its decorative ships, galleys and compass rose. But it seems not to have been taken as a common basis for further charting of the Black Sea.[32]

How many copies of these maps were printed? Single sheets of maps of this kind were very often articles of consumption. As Ibrahim Müteferrika's maps are rarely found in libraries and archives today, one can assume that he printed them in small editions, barely 500 copies, more likely less. C. W. Lüdeke states already in 1789, that the price of these three maps (the one of Egypt included) originally was c. 130 piastres but it had already in 60 years increased twice as much.[33]

[30] Kissling, H.-J., *Probleme der älteren osmanischen Schwarzmeer-Kartographie.* München 1978. (Bayerische Akademie der Wissenschaften. Phil.-hist. Kl. Sitzungsberichte. 1978: 4.) — Kissling explains why Count L. Marsili owned a copy of Seyyid Nûhs' navigation manual.

[31] Beševliev, B., Die Nord- und West-Schwarzmeerküste nach einer osmanischen Karte des 18. Jahrhunderts, *Materialia turcica.* Bd 7/8 (1981/82), pp. 72—112.

[32] Runia, E., Achttiende-eeuwse Nederlandse kaarten van het Turkse Rijk, een terreinverkenning (Eighteenth century Dutch maps of the Turkish empire), *Caert-thresoor.* Jg 4 (1985), pp. 62—69.

[33] Lüdeke, C. W., *Beschreibung des Türkischen Reiches.* 3. Leipzig 1789, p. 61.

JITKA ZAMRAZILOVÁ-WELTMAN

Some Comments on the Situation of Turkish Teenagers in Sweden*

There are more than twenty thousand Turkish citizens living in Sweden. The number of ethnic Turks is estimated to be about six to eight thousand. The others are mostly Assyrians/Syrians and Kurds. Most Turks live in cities — the greater Stockholm area, Gothenburg (Göteborg) and Malmoe (Malmö). There are also Turkish communities in some smaller towns, mainly in Central Sweden. The Turks from Jugoslavia and other Balkan countries live, for the most part, in Malmoe. Some of the Turks with Turkish nationality moved first from the Balkans to Turkey and then migrated to Sweden (see Svanberg 1985, pp. 51—78, Merdol 1982, p. 9).

Turkish men came to Sweden during the 1960's as labour migrants. During the 1970's they brought their families. Many of them have rural backgrounds. The province of Konya is especially well represented. The Turks from Kulu, a small agricultural town near Konya, constitute an important group in Stockholm but also in Gothenburg. A large number of migrants also came from cities — mainly Istanbul. But the cultural background of many former *gecekondu* (shanty-town) dwellers may be basically rural, or at any rate only partly influenced by the urban values (transitory urban background — Abadan-Unat 1982, p. 213).

The Turks came to Sweden to work and save money as quickly as possible, with the aim of returning to Turkey and starting a private enterprise or investing in a highly-mechanised farm. They are employed mostly in the service sector or as unskilled labourers in the industry. Even married women often have full-time employment. The Turks work hard and their material standard and

* Paper presented at the 32nd Meeting of the Permanent International Altaistic Conference at Oslo, June 12—16, 1989.

living conditions are satisfactory. Many of them have already made investments in Turkey, built houses, etc. But the yearly holiday trips to Turkey and expenses connected with them reduce their ability to accumulate money.

Besides, even if most Turks still regard their stay in Sweden as temporary, few have actually moved to Turkey (and many of those returned again to Sweden). They are already used to their Swedish living standard and say that, when in Turkey, they miss Sweden. Especially the younger generation would find it difficult to live permanently in Turkey. I remember a man saying to me: "How can we return to Turkey with these children who talk to their elders as if they were their equals?" That is one reason why the parents try hard to bring up their children according to Turkish and Islamic norms and values.

Of course, some families are more traditional and religious than others, depending primarily on their backgrounds. But, generally, it seems that the first migrant generation reinforce their adherence to traditional values and tend to conserve them even more strictly than do their sending communities in Turkey.

The cultural values of the second generation are less clear. The age of adolescence brings problems for any individual and his/her family. For Turkish adolescents it is bound to be even more difficult. The discrepancy between the values imposed on them by their families and by their school environments (including friends) is often enormous. For example, the family structure is patriarchal and authoritarian. The younger are subordinated to the older, women to men. The Swedish school is based on principles other than discipline and authority. At home, traditional sex roles are emphasised; at school almost rejected. Many Turkish teenagers feel forced to behave as two different persons, according to the setting.

This problem seems to be most serious in Stockholm and Gothenburg areas, where the Turkish communities are, to a great extent, the result of a chain migration from the Turkish countryside. These communities consist of patrilineal kinship groups or just fellow-villagers who settled down in the suburbs in compact segregated units. This leads to a high degree of social control over the individuals. Not only the family, but the whole — often related — community sees to it that the young people behave as good Turks.

In the Malmoe area such compact groupings are not to be found. The community is based on individual families, related only in some cases. Contacts with the Swedes and migrants from other countries should be more common, as the Turkish social network is less developed. The background is mostly non-agricultural.

When carrying out my fieldwork in the Malmoe-Lund area, I compared my results with available publications on Turks in Sweden (see Svanberg—Runblom 1989, pp. 453—454). Keeping in line with them, I excluded the Turks from the Balkan countries. I could use also my earlier acquaintances with Turks in Sweden. My observations differ in some respects from those made by others. The reason is probably the above-mentioned structure of the local Turkish community.

With the help of teachers of Turkish in Sweden I was able to meet and interview about ten boys and girls aged thirteen to sixteen. They were, with two exceptions, born in Sweden. I also talked to the staff of several schools: headmasters, social workers, teachers, nurses, psychologists and job counsellors. They were helpful and showed a sincere interest in the situation of the pupils. On the basis of my limited material, I did not get the impression that Turkish pupils had worse school results than other immigrant groups, as has been reported by others (Andersson 1986, pp. 178—184, Merdol 1982, pp. 99—102, Yazgan 1983, pp. 33—36). Those I met had a good knowledge of Swedish and some even seemed to feel more comfortable in Swedish than in Turkish; some were highly motivated to learn good English. Nobody on the staff could think of any educational problem which could be termed characteristic of the Turkish pupils. (The assessment of their social situation was, of course, more problematic.) Many Turkish pupils continue school after completing their compulsory education, most often in practical subjects. But it is probably true that the Turkish parents, unlike parents in many other immigrant groups, do not aspire after higher education for their children. The plans to return to Turkey are part of the picture. Perhaps the motivation of the pupils — which was clearly expressed — is not strong enough, and they risk to end up in the same low-status occupations as their parents did.

There is a hierarchy of immigrant groups, partly created by the immigrant themselves. The Turks know that they are near the bottom of the social scale, due to their low-status jobs, their

occupational, social and often residential segregation, and, generally, their poor knowledge of Swedish. The young people also suffer from the negative image of Turkey in the Swedish mass-media, since, for them, it is their homeland.

Some tension exists between Swedish and immigrant teenagers in Malmoe as well as in other cities. But I was told that the Turkish boys stay in the background, while the boys from Jugoslavia are the most assertive members of the groups of immigrants. My impression was that Turkish boys mostly stick together with boys from Greece (see even Alpay 1980, p. 124) and Jugoslavia. The girls do not complain of any conflicts, probably as they do not compete with the Swedish girls for boys. The Turkish boys have fewer alcohol- and drug problems than their avarage peers.

Turkish young people live with their parents until they get married which is normally at early age. In traditional families, girls spend most of their free time at home or visiting other Turks with their mothers or whole families. Visits are the most popular leisure activity, particularly for women, together with watching television or video films. Boys are free to come and go as they please. According to their sex role, boys should be experienced before they get married. They have relationships with Swedish girls, whom they do not respect and would not marry. The Swedish girls like them for their gallant behaviour, confidence, spontaneity, and the attention they pay to their appearence (Månsson 1984, pp. 98—108, Ottar 1984:2, pp. 94—112). Sometimes such contacts can lead to a permanent relationship, even marriage. But more often than not, even a serious relationship would be interrupted because of pressure from the boy's parents, and he would marry someone in Turkey, to whom he might have been engaged a long time ago. It even happens that the boy continues living part-time with his Swedish girlfriend. His cultural conflict leads him to be loyal to both sides. It does not necessarily mean that his parents would force him into the marriage (Ottar 1984:2, p. 84).

Compulsion is actually the last resort available to the parents or older brothers, who also wield authority. Usually, the family solves problems by compromising, even when girls are concerned. Children mean a lot to Turkish parents and one should keep in mind that, in spite of the authoritarian system, Turkish families are based on warm feelings and loyalty. In exceptional cases,

especially when children show disloyalty by turning to Swedish authorities against their parents, the family might use drastic measures. The daily newspaper *Sydsvenska Dagbladet* reported on 21.1.1989 that a Turkish family had forced a seventeen-year-old boy into a car and transported him to Turkey, in order to separate him from his Swedish girlfriend.

There are two circumstances which make boys dependent on their fathers: If they want to have their military service in Turkey reduced from 18 months to 6 weeks, they have to pay a large sum of money (according to Andersson 1986, p. 182 it was 36,000 Swedish crowns). Some boys prefer to apply for Swedish citizenship; others serve full-time and seem to acquire high status by doing so. Many boys need financial help from their fathers in order to pay the bride-prize, the so-called *başlık*, in Turkey when they get married. This practice, which is decreasing in Turkey, is common among migrant families with rural background, such as the Kulu-Turks. The attitude of the girls towards that is mixed (see Olson—Göçmen—Eriksson 1986, pp. 96—97). The Turks in Malmoe deny using this practice.

The marriage partners are mostly brought from Turkey and are often selected from among relatives. The girls from Sweden have "golden passports": marrying them makes it possible to settle in Sweden. That is why they are highly valued on the marriage market. It is understandable that Turks want to marry their compatriots, but one might wonder why the migrant boys do not marry girls already living in Sweden.

Most marriages are arranged by family contacts — a practice common in Turkey. Boys can probably take more initiative in selecting their partners, with the approval of their parents. Girls are often married as soon as possible, so that they have no chance to damage their reputation. A common way of arranging marriages is to introduce girls to several suitors that are acceptable to the families and the girls can select (Ottar 1984:2, pp. 27—37). All my respondents declared that they would not consider marrying someone they did not love, but they did not seem to object to their families arranging the engagement in the first place. Their parents have, according to them, more experience of life than they themselves do. (See also Olson—Göçmen—Eriksson 1986, p. 96).

I did not find any signs of that deep resentment that Yazgan (1983) reported from her field-work with girls in the Stockholm

area. That may be due, again, to the different situation in the Malmoe area, where gossiping among the Turks is the greatest source of complaints. Some girls admitted that they would like to have more freedom, e.g. to go to the cinema, but they did not wish to go out with boys. They expressed attachment to their families. Still, there were some signs that they do things behind their parents' back.

The conclusions I could draw from my limited field-work, which does not claim to describe any objective facts, are of course generalised: Some of the traditional values continue to be strong even among the young generation, at least according to what my respondents said. I can mention the religious values (with exception of the two newcomers from Turkey), respect for those who are older, the importance of chastity and good reputation to the girls. Some values are changing. The notorious misstrust to Swedish health care (Alpay 1980, p. 155, Sachs 1983) has disappeared. The Swedish school system is appreciated. The traditional way of dressing is an exception. Contacts with Swedes are common. The respondents say that, when working, they would not hand over their earnings to their fathers, to say nothing of their husbands. Girls want to decide whom they marry and are not prepared to accept a subordinate role in their marriage. They want to make decisions together with their husband and spend their free time with them. They expect their future husbands to help around the house. (Boys do not seem to be that eager about changing their sex roles.)

Cultural changes are slow and should not be imported from the outside. We may expect that the Turks will find some kind of cultural symbiosis that will satisfy them (even if it is not necessarily to the liking of Swedish social workers). But, despite the gloomy statistics, it seemed to me that my respondents were happy, articulate and well-balanced girls and boys who value their way of life higher than the Swedish one.

LITERATURE CITED

Abadan-Unat, N. 1982. The Effect of International Labor Migration on Women's Role: the Turkish Case In: *Sex Roles, Family and Community in Turkey*, Kâğıtçıbaşı, Ç., ed., (Indiana University Turkish Studies 3.)

Alpay, Ş. 1980. *Turkar i Stockholm.* En studie av invandrare, politik och samhälle. Översättning från det engelska originalet av G. Licke. (Stockholm Studies in Politics 16.) Liber, Stockholm

Andersson, Ch. 1986. *Om turkar.* Statens invandrarverk, Norrköping

Merdol, T. 1982. *Turkish Women — background and living conditions.* Statens invandrarverk, Norrköping

Månsson, S.-A. 1984. *Kärlek och kulturkonflikt.* Invandrarmäns möte med svensk sex- och samlevnadskultur. Prisma — Socialstyrelsen, Arlöv

Olson, M.—Göçmen, F.—Eriksson, A. 1986. *Inte lika svensk som du . . .* Statens invandrarverk, Norrköping

Ottar 1984:2. När främlingar möts. Om kärlek bland svenskar och invandrare. RFSU — Prisma, Stockholm

Sachs, L. 1983. *Evil Eye or Bacteria: Turkish Migrant Women and Swedish Health Care.* (Stockholm Studies in Social Antropology 12.) Stockholm University

Svanberg, I. 1985. *Invandrare från Turkiet.* Etnisk och sociokulturell variation. (Uppsala Multiethnic Papers 4.) Centre for Multiethnic Research, Uppsala University

Svanberg,I.—Runblom, H., eds. 1989. *Det mångkulturella Sverige.* Centrum för multietnisk forskning vid Uppsala Universitet — Gidlunds, Stockholm

Yazgan, A. 1983. *Turkiska flickor — andra generationen invandrare.* Statens invandrarverk, Norrköping

INGRID LUNDBERG

Kulu — utvandrarbygd i Anatolien*

Trots att skymningen föll över Kulu verkade det som om svalkan aldrig ville komma. Tvärtom var det som om temperaturen i kommunalordförandes rum ökade, genom intensiteten i männens samtal. Anledningen till att man samlats var det brudprov som ägt rum tidigare samma dag. Nu sökte pojkens och flickans släktingar gemensamt finna en lösning, framför allt för att befria flickan. Hade detta varit fråga om en vanlig rymning, så hade troligen ingen i omgivningen så mycket som höjt ögonbrynen. I ett land där arrangerade äktenskap fortfarande är förhärskande så är, på landsbygden i västra Anatolien, rymning ett socialt accepterat sätt att förekomma föräldrarnas val av äktenskapspartner. Efter en tids symboliskt och demonstrativt avståndstagande brukar familjerna acceptera faktum och relationerna återupprättas. Också en eventuell polisanmälan lämnas utan åtgärd, sedan man väl konstaterat att flickan följt med frivilligt. Inte heller i Kulu skulle alltså en vanlig rymning ha väckt alltför mycken uppståndelse.

Anledningen till männens rådslag och den förtätade stämningen var att flickan, född och uppvuxen i en svensk storstadsförort, hade blivit bortförd med tvång. Förövaren, en ung man under de tjugo, som också var hennes kusin, hade efter att genom sina anhöriga ett flertal gånger de senaste åren friat men fått nej av flickans familj, slutligen tappat besinningen. Ungdomar bosatta i utlandet får, då de kommer hem på semester, ett stort antal propåer och äktenskapsanbud. I raden av tilltänkta friare på väg till flickans dörr, hade den unge mannen sett sina drömmar om

* En mera omfattande studie av Kulu och dess historia kommer att publiceras 1991.

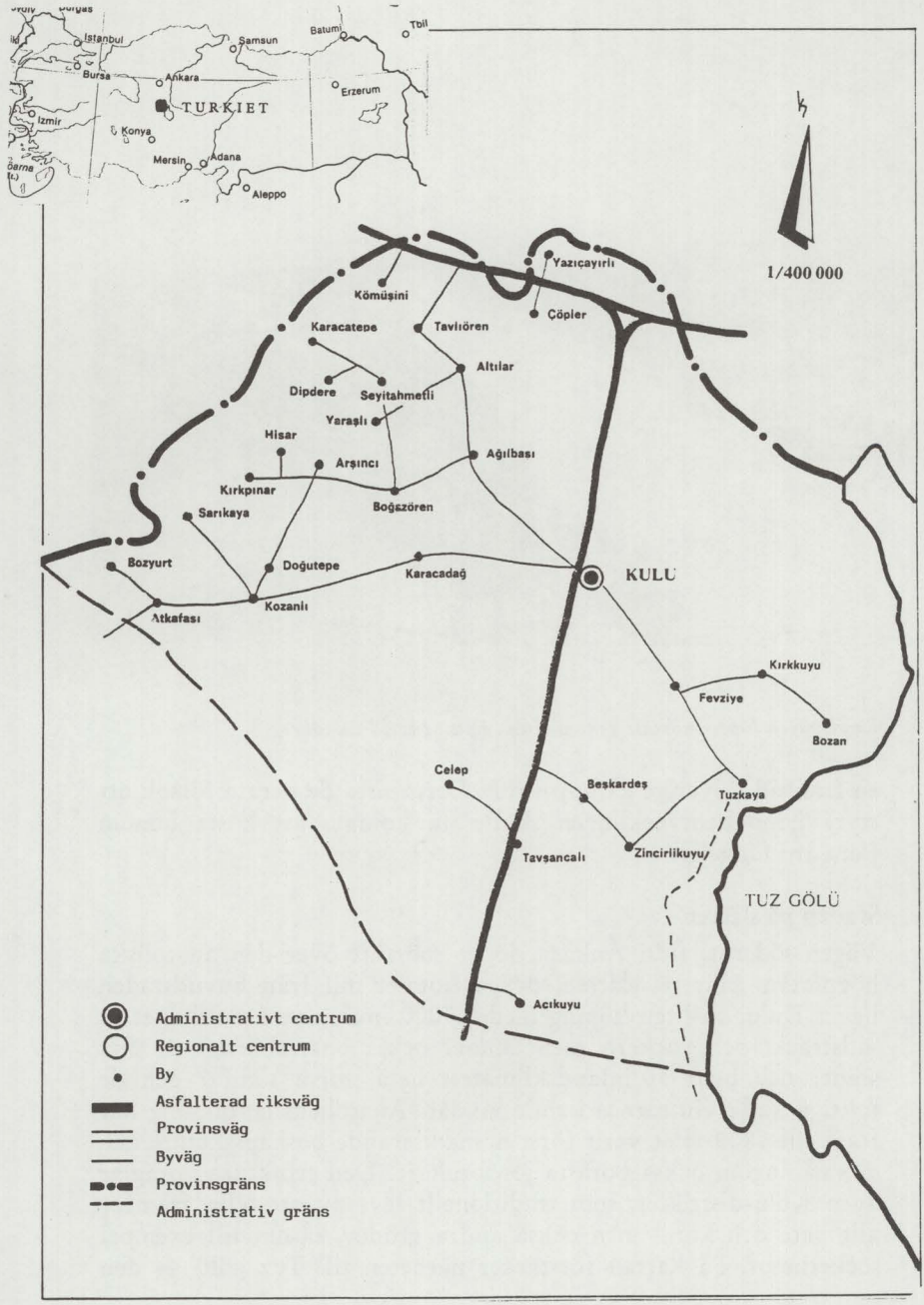
İstanbul
Samsun
Batumi
Tbil
Bursa
Ankara
TURKIET
Erzerum
İzmir
Konya
Mersin
Adana
Aleppo
1/400 000
Yazıçayırlı
Kömüşini
Çöpler
Karacatepe
Tavlıören
Altılar
Dipdere
Seyitahmetli
Yaraşlı
Hisar
Arşıncı
Ağılbası
Kırkpınar
Boğazören
Sarıkaya
Bozyurt
Doğutepe
Karacadağ
KULU
Kozanlı
Atkafası
Kırkkuyu
Fevziye
Bozan
Celep
Beşkardeş
Tuzkaya
Tavşancalı
Zincirlikuyu
TUZ GÖLÜ
Acıkuyu
Administrativt centrum
Regionalt centrum
By
Asfalterad riksväg
Provinsväg
Byväg
Provinsgräns
Administrativ gräns

Landsvägen löper snörrätt genom Kulu. Foto: Ingrid Lundberg.

en framtid i Sverige gå upp i rök. Detta sista desperata försök att styra händelseutvecklingen skulle nu komma att kosta honom flera år i fängelse.

Staden på slätten

Vägen söderut, från Ankara, löper snörrätt över den anatoliska högplatån. Här på slätten, dryga tiotalet mil från huvudstaden ligger Kulu, en liten köping med 17 000 invånare. Landskapet är vidsträckt och vackert, men lämnar också obarmhärtigt ut sina städer och byar åt inlandsklimatets heta, torra somrar och de fuktiga kalla vintrarnas isande vindar. Anatoliens befolkning har fram till 1800-talet varit först nomadiserande boskapsskötare och så småningom också bofasta jordbrukare. Den strukturen präglar även Kulu-distriktet, som traditionellt levt av att odla framför allt vete och korn, men också andra grödor, såsom till exempel sockerbetor. På kartan förstärker närheten till Tuz gölü — den

stora saltsjön — intrycket av ofruktbarhet, och verklighetens Kulu är också mycket kalt. Dock växer det popplar vid de små sötvattendragen och genom konstbevattning kan man få även fruktträd att växa i kökträdgårdarna.

Kulu är den lilla stadens namn, men det är samtidigt namnet på en hel kommun inom provinsen Konya, en av de största av Turkiets 71 provinser. Distriktet Kulu, med sammanlagt 55 000 invånare, räknar till sig, utöver den administrativa centralorten, också 34 större och mindre byar. Själva Kulu har en nästan uteslutande turkisk befolkning, men av byarna är cirka en tredjedel kurdiska. Ett par byar bebos också av nogajtatarer, vilka kom som flyktingar från Ryssland på 1860-talet. Ungefär vid samma tid grundlades även flertalet av de kurdiska byarna. Det var det osmanska riket som förmådde tidigare nomadiserande stammar, ursprungligen från bland annat Adiyaman-provinsen i östra Turkiet, att bli bofasta. Området kring Kulu var bebott redan under klassisk tid, men dagens bosättningar, som delvis vilar på ruinerna efter staden Erya, räknar sin historia bara ungefär trehundra år tillbaka i tiden.

Dagens Kulu, i likhet med hela det inre västra Anatolien är präglat av utvandring, geografiska kontakter som snarare leder tankarna till 1200-talets handelsmän och upptäcktsresande, vilka på sin väg mellan kontinenterna ibland kunde passera Iconum (Konya), än till en statisk bondekultur. Jämförelsen haltar dock betänkligt, eftersom kontakterna med de medeltida kosmopoliterna aldrig fick de djupgående effekter för hela samhällsstrukturen som blivit följden av den utvandringsexplosion som startade på 1960-talet. Framför allt är det till västeuropas industrinationer man sökt sig. Samtidigt som industriernas locktoner lovade stora förtjänster så gjorde den ökade mekaniseringen att behoven av arbetskraft inom jordbruket minskade. På senare år har situationen förvärrats genom landets svaga ekonomiska utveckling och idag råder en omfattande arbetslöshet i hela Turkiet, med åtföljande svårigheter för befolkningen att försörja sig.

Utvandring

Man vet inte med exakthet hur många som utvandrat från Kulu, men runt 1965 kom de första till Sverige. Tjugo år senare beräknades antalet Kulu-bor i Sverige överstiga 5 000. Att just Sverige varit det främsta målet, följt av i tur och ordning Västtyskland,

Holland, Danmark, Österrike med flera länder, är mera en slump. I en kedjemigrationsprocess förmedlar pionjärerna inte bara kunskaper om landet långt i norr och om vägarna dit, utan även kontakter med arbetsgivare. Fram till 1970-talets mitt fungerade nämligen ett arbetsgivarintyg med löfte om anställning som den passersedel som öppnade dörren till Sverige.

Ännu idag, trots hårda svenska restriktioner för beviljandet av permanent uppehållstillstånd, så framstår Sverige som det mest förnuftiga och lockande framtidsalternativet för många Kuluungdomar. I dagens Turkiet är det svårt att skaffa sig såväl utbildning som arbete, och med löner som inte hänger med i den galopperande inflationen blir drömmarna lätta att nära. Få vuxna, och knappast ens lärarna, klarar att sätta kraft bakom orden, då de ska intala ungdomen att satsa på utbildning och arbete i hemlandet. Tvärtom, så engagerar sig många föräldrar hårt för att gifta bort sina barn med någon bosatt i Europa. De brudpriser som gavs sommaren 1989 närmade sig astronomiska summor. För att kunna erbjuda både en fullständig hemutrustning och därtill två affärslokaler och ett och ett halvt kilo guld så krävs det en avsevärd skuldsättning. Samtidigt som äktenskapets roll av ekonomisk transaktion på detta sätt ökar i betydelse, så ökar även trycket på familjer i utlandet att genom giftermål "rädda över" unga släktingar till en ekonomiskt säkrad framtid. Medan det övriga Turkiets utveckling pekar mot en allt större frihet för de unga i valet av äktenskapspartner, så kan man alltså se tendenser till en utveckling i den motsatta riktningen i samhällen präglade av utvandring. Sverige blir en gyllene boja.

Kontakterna med Sverige och Europa har avsatt sina tydliga spår inom alla samhällsområden, från hemmens tekniska utrustning, till själva byggnadsstilen och från arbetslivet till det sociala livet. I många av de små byarna tar sig denna påverkan uttryck främst i form av en talande tystnad. Husens fönster gapar tomma, på många byggnader håller taken på att falla in och de enda inom synhåll, två syskon som passerar, drivandes en fårhjord framför sig kan peka och berätta: "Sverige, Flemingsberg, Sverige, Holland, Ankara, Tumba . . ." För barnen betyder det föga vart folk tagit vägen. Det enda påtagliga är att byn är övergiven.

I de större byarna, och då allra tydligast i själva Kulu, är bilden en annan. Där ser man istället vad utlandsarbetarnas hopsparade pengar gått till. Runt affärsgatan i Kulu reser sig flera

I hjärtat av Kulu. Foto: Ingrid Lundberg.

femvåningshus och deras antal ökar för varje år. De gamla envåningshusen med platt tak, byggda i soltorkad lera, bokstavligen rinner bort i brist på underhåll. I det nya, fina sällskapet ser det nästan ut som om själva husen stod och skämdes över sin blotta existens och valde att istället återförena sig med jorden. Utöver byggnadssektorn, vars verksamhet är av begränsad varaktighet, så har inga europeiska pengar investerats i något som skapat fler arbetstillfällen i Kulu. De bofasta bor ibland hyresfritt, som en slags tillsyningsmän, på nedervåningen i de utlandsarbetandes stora hus. Rädslan för inbrott, om än överdriven i förhållande till brottsstatistiken, är nämligen utbredd bland människor som nästan hela året befinner sig långt borta från sina dyrbart inredda hus, fulla med teknisk utrustning. Utöver detta "byte av tjänster" är de utlandsboendes ekonomi mycket lite sammanblandad med de bofastas. Man försörjer hemmavarande åldriga föräldrar, men i övrigt fortsätter Kulu-borna i gemen att dra sig fram som de alltid har gjort, genom att bruka den magra jorden.

"Mutluyuz" — "Vi är lyckliga" förkunnar skylten bakpå bilen som prytts för att köra brudparet genom byn. Foto: Ingrid Lundberg.

Kulus alla affärer bär även de vittnesmål om de utländska pengarna och semesterfirarnas dyrbara konsumtionsvaror. Trots ett flertal radio- och TV-handlare och trots att över tio guldsmeder konkurrerar om kundunderlaget, så är det ingen som klagar över överetablering. Däremot ser bofasta Kulu-bor prisnivån på t.o.m. livsmedel rusa i höjden under sommarmånaderna, på ett sätt som bara kan förklaras med penningstarka semesterkonsumenter. Den obalansen rättar dock till sig framåt senhösten, då lugnet åter breder ut sig i Kulu. Då har alla utlandsregistrerade Volvo och Mercedes lämnat tillbaka gatorna till betydligt äldre årsmodeller av turkiska *Doğan* (falken) och till åsnekärrorna. Då har de ivriga hammarslagen och ljuden från byggnadsarbetsplatserna blivit färre. Stereoapparaterna står inte längre på för fullt och de sista musikanterna har packat ihop instrumenten efter det sista bröllopet och lämnat byn. Under tre hektiska sommarmånader ingås det nästan dubbelt så många äktenskap som under årets övriga nio månader sammanlagt.

Kulu inför framtiden

Finns då allt Kulu-bornas hopp om framgång och framtid i västeuropa? Är Kulu dömt att åter förvandlas till den "yayla" det en gång var, ett sommarviste för semestrande utlandsturkar? Har hela den anatoliska landsbygden blivit en pendang till industrivärlden, beroende av dess behov av arbetskraft? Trots att det svenska inflytandet är iögonfallade, i synnerhet för en svensk, så är ändå Kulus utveckling under de senaste tjugofem åren i grunden präglad av Turkiet. Turkiets inre utveckling, som på det politiska planet präglats av tvära kast mellan ytterligheter, och som på det ekonomiska planet lett till ständigt ökad arbetslöshet och en alltmer tilltagande hopplöshet inför framtiden, rymmer ändå också framsteg. Trots de farhågor som ibland uttrycks över religiös fundamentalism, finns det ändå påtagliga drag av modernisering, inte minst när det gäller synen på utbildning, familjeliv och kvinnans ställning.

Inte minst i mötet mellan bofasta och utvandrade Kulu-bor blir denna skillnad tydlig. Med exilen följer en tendens till kulturell förkapsling. Så kan man sammanfatta de Kulu-röster som uttrycker förvåning eller kritik över landsmän som inte återvänder med annat från Europa än pengar och — 1960-talsvärderingar.

Ett avstånd på 5 000 kilometer mellan Stockholm och Kulu gör det understundom svårt att se komplexiteten i det turkiska samhället. Från ett enda distrikt har kommit invandrare till vårt land som representerar vitt skilda språk och traditioner. Dock kan man samtidigt säga att alla från Kulu, ur svenskt perspektiv är präglade av landsbygdens värderingar och livsmönster. Kulu må kallas stad, men det är i grund och botten en by som klätt sig i stadens skepnad. Avslutningsvis kan det nämligen vara av intresse att jämföra utvandrarna och deras bakgrund, med det fåtal byar i distriktet vilka aldrig blivit direkt berörda av utvandringen. Några har helt enkelt inte kommit med i migrationsspiralen, utan fortsätter att leva ett slutet byliv, med knappa ekonomiska resurser. Andra, de mer intressanta byarna, är de som redan innan utvandringen tog fart, hade etablerat kontakter med "staden", framför allt Ankara, men i viss mån även Konya, och vad den representerade av utbildning, kultur och utvecklingsmöjligheter. Karacadağ, den by i Kulu-distriktet som har det högsta antalet universitetsutbildade, visar samtidigt bland de lägs-

"Olof Palmes barn- och familjepark" fick sitt namn bara ett par dagar efter skotten på Sveavägen i Stockholm 1986. Foto: Ingrid Lundberg.

ta siffrorna när det gäller utvandring. I bildspråk skulle man kunna uttrycka det som att kontakten med staden utgjort det ankare som hållit befolkningen på rätt köl, och som hållit kvar dem i hemlandet. Staden har vaccinerat ungdomen mot utvandringsjukan. Den slår annars till, och med en kraft så våldsam att inga risker bedöms för stora. För kusinen vars ungdom nu kommer att förspillas i ett fängelse, skymde drömmen om utlandet hela synfältet. När han såg sina chanser krympa, och dörren höll på att stängas framför honom kunde inga hederskänslor i världen hålla honom tillbaka. Att i stället för att i likhet med honom behöva säga "Jag ville, men det gick inte...", kunna säga "Jag vill inte!" är en oerhörd styrka.

LITTERATUR

Engelbrektsson, Ulla-Britt, 1978: *The Force of Tradition.* Göteborg.

Lundberg, Ingrid och Ingvar Svanberg, *Kulu i Turkiet. Utvandrarbygd.* Utg. av Turkiska riksförbundet (kommande).

Svanberg, Ingvar, 1988: *Invandrare från Turkiet. Etnisk och sociokulturell variation.* Studia Multiethnica Upsaliensia, 4. Uppsala.

KULU — A DISTRICT OF EMIGRATION IN TURKEY

The Kulu district in central Anatolia consists of 34 villages; Turkish, Kurdish (about one third of the total number) and Tatar (three villages) and the total population amounts to 55,000 according to the 1985 census. Migration from Kulu to Sweden began in 1965. Today, some 25 years later, the Kulu people make up one of the largest immigrant groups in Sweden. Back in Turkey, migration has left no village and very few families untouched. However far away, Sweden affects not only everyday life, but also the way of thinking in Kulu. In particular villages with no former urban contacts seem to be liable to foreign influence. The effects of migration are most evident among the young generation. When young people plan for their future, a Swedish residence permit — obtained through marriage — is ranked much higher than any academic or professional career in Turkey. When shared by too many, this attitude menaces the future of the entire community.

The essay draws on material gathered during field work among the Kulu people in Sweden and Turkey. In 1987, one longer stay in Turkey, sponsored by the Swedish Istanbul Institute, was devoted to education questions. A more comprehensive book about Kulu, with Ingvar Svanberg as co-author, will be published in 1991.

ERIC von POST

Diplomat och poet
Några minnesord

Av Gunnar Jarring

Eric von Post (1899—1990) var under åren 1946—1951 med ställning som envoyé Sveriges sändebud i Turkiet. Därefter följde Warszawa. Sedan blev han ambassadör i Rom, där han verkade under åren 1956—1965. Rom blev hans sista post i utrikestjänsten. Han var en svensk diplomat med ett djupt intresse för hu-

maniora, för litteratur och konst. Om Ankara-tiden skriver han i ett brev till mig: "Efter fem krigsår i Berlin och ett och ett halvt år i Stockholm — Eric von Post var då chef för Politiska avdelningen i Utrikesdepartementet — fann jag äntligen min frihet, fann mig själv". Hans frihet resulterade i boken "Strövtåg i Istanbul" (1953), en stad som var som en kulturhistorisk uppslagsbok för en humanist som Eric von Post. Den följdes av en diktsamling med turkiska motiv "Ramazan" (1955). Längre fram i tiden följde diktsamlingen "Trevanden" (1976), även den med turkiska inslag.

I september 1977 fick jag ett brev från en mig okänd turk S. Özdenoğlu. Det innehöll ett urklipp ur tidningen Cumhuriyet med en dikt av Eric von Post tillägnad den turkiske författaren Yahya Kemal. Özdenoğlu skriver: "Sveriges ambassadör i Ankara Eric von Post har skrivit denna vackra dikt, ägnad åt Yahya Kemal. Skalden Cemal Yeşil, som vid den tiden var generalsekreterare hos Republikens president översatte den med sin mästarhand till turkiska, väl bevarande diktens ömtåliga nyanser, och lät publicera den i tidningen Cumhuriyet".

Eric von Post hade skrivit dikten på franska. Jag satte mig i förbindelse med honom för att om möjligt få fram originalet. I ett brev till mig skrivet den 17 april 1978 bekräftar von Post att dikten var skriven på franska. Någon svensk text existerade inte. Han trodde, att den franska texten kunde ligga i hans sommarbostad i Båstad eller möjligen i Tornabanken i Lund. Han skulle söka och återkomma. Men tydligen fann han den aldrig. Åren har gått. Det är först nu i januari 1990 som jag, när nyheten kom om Eric von Posts bortgång, började ägna hans dikt till Yahya Kemal en förnyad tanke.

Dikten publicerades i Cumhuriyet den 29 december 1948. Den publicerades en andra gång i samma tidning vid Yahya Kemals frånfälle 1958. Jag återger den turkiska texten i facsimile följd av en översättning till svenska gjord av min vän professor Lars Johanson.

Yahya Kemale

SAYGI ARMAĞANI [*]

İsveç... Gölü bin, on bin olan memleketimde,
Nerdeyse batan bir güneşin rengini almış,
Kıpkırmızı, durgun ve durulmuş suya bazan
Bir taş atılır şöylece, gurbetli bir akşam...
Çemberleme bir dalga genişler su yüzünde,
Sonsuzluğa bir yol sezilir, gözle görülmez;
Çember yayılır, bizce bilinmez ve yabancı,
Kardeşler oturmuş çok uzak yerlere doğru.
Bir böyle taş atmış gibisin, sevgili Üstâd!
Gölden de derin gönlüne yurddaşlarının sen.
Yok, yok, onu insan soyunun ruhuna attın,
Gittikçe yayılmakta bu engindeki çember.
İlham alarak eski akın çağlarımızdan,
Bir yaz günü bin atlı geçirdin Tuna'dan sen;
Besbelli bu bir düş'tü; fakat geçmede şirin
Gerçekte vatanlar ve gönüller sınırından.
Sen gizleniyorsun yine yalnızlığa, Şâir!
Kendinden emin, herkese bîgâne, kayıtsız...
Varsın bu şiirler o dehânın kanadında,
Dört bir yana estirdiği rüzgârla yayılsın.

Eric von POST

Fransızcasından çeviren: Cemal YEŞİL

(*) Ankaradaki İsveç sefiri Eriç Von Post, memleketinin güzide bir şairi, aynı zamanda çok değerli bir mütefekkirdir. Sayın elçi, Yahya Kemalin engin şiirlerinin ötedenberi hayranıdır. Üstadın Ankarada bulunması vesilesile tanışmak istemiş, verdiği yemeğin sonunda bir sürpriz olarak bu manzumeyi derin bir heyecanla inşad etmiştir. Şiir, Yahya Kemalin muhibbi ve rübaî şeklini çok mümtaz bir tarzda yenileştiren şairimiz Cemal Yeşil tarafından aruzla ve muvaffakıyetle dilimize çevrilmiştir.

ETT ÄREMINNE TILL YAHYA KEMAL

I Sverige . . . mitt land med tusen sinomtusen sjöar
kastas en sällsam afton en sten i det stilla, klara vattnet,
som färgats eldrött i solnedgången.
En våg sprider sig i ringar över vattenytan,
en aning om en väg ut i oändligheten, osynlig för ögat.
Ringarna vidgas, rör sig mot för oss okända, främmande
avlägsna stränder, där bröder har sitt hem.
Det är som om du kastat en sådan sten, käre mästare,
djupt i dina landsmäns hjärtan, djupare än sjön.
Nej, du kastade den i människosläktets själ,
och alltmer vidgar sig ringarna över de öppna vattnen.
Eggad av forna tider, då ditt folk drog ut på krigståg,
lät du en sommardag tusen ryttare gå över Donau.
Detta var förvisso en dröm; men det ljuva låg i
att i verkligheten överskrida länders och hjärtans gränser.
Du gömmer dig åter i ensamhet, du diktare,
litande till dig själv, främling för envar, oberörd . . .
Må dessa dikter föras ut på denna genius' vingar och spridas
med den vind han blåser i de fyra väderstrecken.

Av en fotnot till den i Cumhuriyet publicerade dikten framgår att Eric von Post läste upp den vid en middag som han gav på svenska ambassaden i Ankara för Yahya Kemal. Dikten var avsedd som en överraskning för gästerna. I ett brev till mig den 6 maj 1978 berättar Eric von Post om dikten till Yahya Kemal. "Den väckte irritation hos en del av mina diplomatiska kollegor men hade en rent otrolig genomslagskraft bland turkarna. Något år efter publicerandet besökte jag en liten stad åt Antalya-hållet. Som vanligt råkade jag ortens honoratiores och pressfolk. (Normal följd 1 1/2 spalt Sverige-propaganda). Vid det tillfälle jag så gärna minns frågade en av de närvarande: "Men är det inte ni som skrivit en dikt till Yahya Kemal?" "Jo, det är det." "Då är ni inte bara Sveriges minister utan också en vän av Turkiet." Så slog han armarna om mig och kysste mig på kinderna. Det var ett av de tillfällen då jag intensivast upplevde en gemensam, ömsesidig vänskap med turkarna — och poesiens betydelse för diplomatin. Mina diplomatkollegors irritation, berodde, upptäckte jag strax, på avundsjuka. Ingen av dem utom min vän, det grekiska

ambassadrådet, den lysande diktaren och sedermera Nobelpristagaren George Seferis hade kunnat skriva poesi. Jag har en dagbok om den resa han och jag under ett tiotal dagar företog i sydvästra Turkiet 1950 eller 1951? Men man kunde ju inte precis vänta av greken George att han skulle prisa turken Yahya Kemal.

Med Yahya höll jag alltid kontakt. Tre veckor innan han dog fick jag en hälsning från honom. Vi var då i Rom."

Till slut några ord om Yahya Kemal. Han levde åren 1884—1958. Han var en poet med stor europeisk litterär bildning. Åren 1903—1912 tillbringade han i Frankrike mesta tiden i Paris där han ägnade sig åt litteraturhistoriska studier. Som poet företrädde han till en början den litterära riktning som kallades "Medelhavslitteratur" eller "neohellenism", en riktning som tog sin inspiration från det urgamla kulturarv som fanns i Östra Medelhavsområdet.

Senare kretsar hans diktning framför allt kring Istanbul med dess rika minnen från det osmanska rikets storhetstid. Hans samlade dikter har utkommit i tolv band.

Yahya Kemal deltog från 1922 i Kemal paschas befrielseverk. Han var med på fredskonferensen i Lausanne 1923 och övergick sedan till den turkiska utrikestjänsten. Han blev ambassadör i Warszawa 1926, i Madrid 1929. Hans sista post var ambassaden i Karachi 1948—1949.

Yahya Kemal var liksom Cemal Yeşil diplomat. Båda var poeter. Eric von Post som själv var både diplomat och poet befann sig med dem i sin rätta omgivning.

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul

c/o Consulat général de Suède, B. P. 125, Beyoğlu, Istanbul
Gatuadress: Palais de Suède, Istiklâl caddesı 497, Istanbul
Tel.: (009 90 -1) 143 57 70; telex: CONS-TR-SVENSK 24256;
telefax: 0099011524114 eller 0099011457549.
Sekretariat: Medelhavsmuseet, Box 5405, 114 84 Stockholm;
gatuadress: Fredsgatan 2, Stockholm. Tel.: 08-10 85 64;
sekr. fil. dr Karin Ådahl 783 94 03.

Forskarkollegiets styrelse

Professor Carl-Gustaf Andrén, *ordf.*
Professor Ulla Ehrensvärd
Civilekonom Tage Florin, *skattm.*
Docent Pontus Hellström
Professor Jan Hjärpe
Professor Folke Josephson
Fil. dr Birgit Nilsson
Fil. kand. Marianne Prohászka
Docent Paavo Roos
Professor Lennart Rydén
Arkitekt, docent Thomas Thieme
Professor Christopher Toll
Professor Bo Utas, *v. ordf.*
Departementsrådet Greger Widgren
Fil. dr Karin Ådahl, *sekr.*

Suppleant
Fil. kand. Claes Petersson

Revisorer
Aukt. revisor Sören Wikström
Urbanist N. E. Gyllenstierna

Suppleanter
Aukt. revisor Bo Lindén
1. bibliotekarie John Rohnström

Föreståndare i Istanbul
Docent Pontus Hellström

Hedersledamöter
Ambassadör, professor Gunnar Jarring
Professor Gustav H. Karlsson
Professor Alfred Westholm

Stödjande ledamot
Atlas Copco AB, 105 23 Nacka

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul

Ledamöter

Turkiets ambassadör i Sverige: Ambassadör Erdil K. Akay, Turkish Embassy, Strandvägen 84, 115 27 Stockholm
Sveriges ambassadör i Turkiet: Ambassadör Erik Cornell, Swedish Embassy, P.O. Box 3, Kavaklidere, Ankara (Turkiet)

Kanslirådet Hans Ahlberg, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 23 Stockholm
Professor Bertil Almgren, Repslagarg. 15, 3 tr., 116 26 Stockholm
Professor Carl-Gustaf Andrén, Klostergatan 10, 222 22 Lund
Professor Birgit Arrhenius, Vindkallsvägen 3, 182 61 Djursholm
Professor Greta Arwidsson, Valhallavägen 155, 115 31 Stockholm
Professor Jan Bergman, Skolgatan 12 B, 3 tr., 752 21 Uppsala
Professor Birgitta Bergquist, Kungsgärdesplan 3-5, 752 38 Uppsala
Docent Per Beskow, Norra Promenaden 3 D, 222 40 Lund
Professor Walther Björkman, Askvägen 8, 752 53 Uppsala
Arkitekt, fil. dr Börje Blomé, Gandviksv. 13, 182 62 Djursholm
Professor Jerker Blomqvist, Vapenkroken 2, 222 47 Lund
Försteamanuensis, mag.art. Bernt Brendemoen, Ullevålsveien 85 B, N-0454 Oslo 4 (Norge)
Ryttmästare Fredrik von Celsing, Biby, Gillberga, 635 90 Eskilstuna
Professor Ulla Ehrensvärd, Banérg. 10, 5 tr., 115 23 Stockholm
Professor Allan Ellenius, Tjudervägen 3, 752 47 Uppsala
Fil. dr Ulla-Britt Engelbrektsson, Kolonig. 1 B, 413 21 Göteborg
Fil. dr Johan Flemberg, S:t Olofsgatan 10 B, 752 21 Uppsala
Civilekonom Tage Florin, Långseleringen 53, 162 29 Vällingby
Fil. dr Hans Furuhagen, Sjöbergsvägen 3, 182 37 Danderyd
Professor Nils-Gustaf Gejvall, 162 Himmelstorp, 260 91 Förslöv
Professor Pär Göran Gierow, Stora Gråbrödersg. 3 B, 222 22 Lund
Professor Bo Gräslund, Norra Parkvägen 4 B, 752 45 Uppsala

F. Överbibliotekarien Lennart Grönberg, Sturegatan 2 A, 752 23 Uppsala
Arkitekt Nils E:son Gyllenstierna, Floravägen 18, 181 32 Lidingö
Professor Bo Gyllensvärd, Alströmergatan 18, 112 47 Stockholm
Lektor Christina Hallbäck, Humblegatan 22, 172 39 Sundbyberg
Avd.direktör, docent Pontus Hellström, Björkrisvägen 8, 161 39 Bromma
Professor Jan Hjärpe, Virvelvindsvägen 4 F, 222 27 Lund
Professor Even Hovdhaugen, Tømmersvendens vei 19, N-1540 Vestby (Norge)
Docent Robin Hägg, Swedish Institute in Athens, Mitseon 9, GR-117 42 Athens (Grekland)
Professor Tomas Hägg, Kistebekken 92, N-5088 Mjølkeråen (Norge)
Ambassadör, professor Gunnar Jarring, Pontus Ols väg 7, 260 40 Viken
Länsantikvarie Bengt O. H. Johansson, Triewaldsgränd 1, 111 29 Stockholm
Professor Lars Johanson, Backhaushohl 10, D-6500 Mainz (Tyskland)
Professor Folke Josephson, Mäster Bengtsgatan 8, 412 62 Göteborg
Professor Gustav H. Karlsson, Tegnérgatan 34 B, 752 27 Uppsala
Docent Bengt Knutsson, Saturnusgatan 29, 223 57 Lund
Professor Tryggve Kronholm, Köpenhamnsg. 5, 752 34 Uppsala
Docent Jan Peder Lamm, Kostervägen 7, 181 35 Lidingö
Professor Tullia Linders, Drömstigen 30, 161 38 Bromma
Fil. dr Birgit Nilsson, Nybrogatan 75 A, 6 tr., 114 40 Stockholm
Professor Sten Åke Nilsson, Dragontorpet, 240 13 Genarp
Docent Michael Nordberg, Långvägen 8, 137 55 Västerhaninge
Professor Carl-Otto Nordström, Torsgatan 8 B, 752 22 Uppsala
Professor Carl Nylander, Istituto svedese, Via Omero 14, Valle Giulia, I-00197 Roma (Italien)
Ambassadör Bengt Odhner, Mjölnerbacken 43, 3 tr., Rissne, 172 48 Sundbyberg
Docent Olof Pedersén, Lindsbergsgatan 3 C, 752 40 Uppsala
Fil. kand. Claes Petersson, Professorsslingan 45:503, 104 05 Stockholm
Fil. kand. Marianne Prohászka, Solstensgärdet 2, 435 35 Mölnlycke

Docent Gad Rausing, 78, Addison Road, London W1 48 ED (England)
Professor Patrik Reuterswärd, Lilla Bergshamra, 171 73 Solna
Professor Helmer Ringgren, Cellovägen 22, 752 54 Uppsala
1. bibliotekarie, fil. lic. John Rohnström, Karlavägen 119, 115 26 Stockholm
Docent Paavo Roos, Vildvinsgränd 3, 223 56 Lund
Docent Jan Olof Rosenqvist, Repslagareg. 9 A, 753 33 Uppsala
Professor Stig Y. Rudberg, Persikevägen 81, 223 55 Lund
Docent Hans Ruge, Untravägen 5, 115 43 Stockholm
Professor Lennart Rydén, Gropgränd 2 A, 3 tr., 752 35 Uppsala
Biblioteksrådet Folke Sandgren, Västmannagatan 32, 113 25 Stockholm
Herr Erik Sidenmark, Aprikosvägen 29, 1 tr., 162 36 Vällingby
Direktör Jan Stenberg, Bergsvägen 26, 181 31 Lidingö
Museidirektör, docent Carl-Gustaf Styrenius, Sångarvägen 8, 161 40 Bromma
Direktör Sven-Ingvar Svensson, Kastanjevägen 6, 132 00 Saltsjö-Boo
Professor Gösta Säflund, Hildingastigen 5, 182 62 Djursholm
Professor Torgny Säve-Söderbergh, Kyrkogårdsgatan 27, 752 35 Uppsala
Arkitekt, docent Thomas Thieme, Hedlundsgatan 12, 413 21 Göteborg
Professor Christopher Toll, Valhallav. 94, 4 tr., 114 27 Stockholm
Professor Bo Utas, Tibblevägen 7 B, 740 30 Björklinge
Ambassadrådet Fredrik Vahlquist, 36, Avenue du Roi Soleil, B-1410 Waterloo (Belgien)
Fil. dr Berit Wallenberg, Villagatan 4, 114 32 Stockholm
Fil. dr Jitka Weltman, Pedellgatan 1 E, 223 60 Lund
Professor Alfred Westholm, PL 5560, 717 00 Storå
Professor Geo Widengren, Karlavägen 95, 115 22 Stockholm
Departementsrådet Greger Widgren, Sandhamnsgatan 40, 4 tr., 115 28 Stockholm
Professor Gösta Vitestam, Kävlingevägen 1, 222 40 Lund
Professor Rudolf Zeitler, Regngatan 16, 754 31 Uppsala
Professor Alf Åberg, Gyllenstiernsgatan 8, 115 26 Stockholm
Ambassadör, professor Andreas Ådahl, Strandvägen 23, 114 56 Stockholm
Fil. dr Karin Ådahl, Strandvägen 23, 114 56 Stockholm

Professor Åke Åkerström, Eklandagatan 10, 412 55 Göteborg
Docent Gunilla Åkerström-Hougen, Sylvestergatan 4,
441 32 Göteborg
Professor Paul Åström, W. Gibsons väg 11, 433 76 Partille

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul

Årsberättelse för verksamhetsåret 1989/1990

Styrelsen för Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul får härmed i enlighet med stadgarna avgiva berättelse för verksamhetsåret 1989/1990.

Forskningsinstitutets styrelse har sedan det extra årsmötet den 5 juni 1989 bestått av professor Carl-Gustaf Andrén (ordf.), professor Ulla Ehrensvärd, civilekonom Tage Florin (skattmäst.), docent Pontus Hellström, professorerna Jan Hjärpe och Folke Josephson, fil. dr Birgit Nilsson, fil. kand. Marianne Prohászka, docent Paavo Roos, professor Lennart Rydén, professor Christopher Toll, docent Thomas Thieme, professor Bo Utas (vice ordf.), departementsrådet Greger Widgren, fil. dr Karin Ådahl (sekr.) samt som suppleant fil. kand. Claes Petersson. Revisorer är S. Wikström och N. E. Gyllenstierna samt revisorssuppleanter B. Lindén och J. Rohnström.

Istanbulinstitutets representanter i Labraundakommittén är professorerna Bertil Almgren och Ulla Ehrensvärd. Sekreterare är docent Pontus Hellström.

Publikationsnämnden består av professorerna Ulla Ehrensvärd, Gunnar Jarring och Bo Utas.

Antalet valda ledamöter var vid verksamhetsårets utgång 82 samt en stödjande.

Ordinarie årsmöte hölls i Medelhavsmuseets lokaler den 29 november 1989.

Till nya ledamöter av forskarkollegiet valdes professor Birgit Arrhenius, professor Jan Bergman, professor Jerker Blomqvist, mag.art. Bernt Brendemoen, professor Allan Ellenius, fil. dr Ulla-Britt Engelbrektsson, fil. dr Johan Flemberg, fil. dr Hans Furuhagen, professor Even Hovdhaugen, docent Jan Peder Lamm, professor Sten-Åke Nilsson, docent Olof Pedersén, professor Helmer Ringgren, docent Jan Olof Rosenqvist, fil. dr Jitka Weltman,

professor Geo Widengren, professor Rudolf Zeitler och professor Alf Åberg.

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul Meddelanden 14/1989 innehöll sex artiklar, av Åke Holmberg, Bernt Brendemoen, Ali Ayral, Jitka Zamrazilová-Weltman, Dimitri Theodoridis, Peter von Busch och Christopher Toll. *Meddelanden* innehöll även en minnesruna över Agnes Geijer av Greta Arwidsson. Vidare återfanns i likhet med tidigare år rapport om verksamheten, föreståndarens årsrapport samt resultat- och balansräkning för Institutet för 1988/1989. För första gången avgavs dessutom en verksamhetsrapport från den nybildade Föreningen Svenska Istanbulinstitutets vänner.

Styrelsemöten hölls den 23 augusti och 29 november 1989 samt den 8 mars och 7 juni 1990.

Bland 11 sökande till vårens stipendium utsågs Peter Södergård, religionshistoriker vid Uppsala universitet. Stipendiesumman var även för vårterminen 1990 oförändrat 6000 kr. Boel Matsner, Antoon Geels, Harald Versteeg och Maja Eriksson skulle i mån av fri plats åtnjuta fri bostad vid institutet under högst en månads tid fram till 1 juli 1990.

Redogörelse har inkommit från stipendiaten för våren 1989, Björn Engdahl, Tekniska Högskolan i Stockholm. Ett ex. av Engdahls examensarbete över Süleymaniyekomplexet i Istanbul har överlämnats till Institutet.

Institutet i Istanbul var fram till 1987 obemannat vilket mycket hämmade verksamheten. Situationen förbättrades klart genom att HSFR (Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet) för tiden 1987—90 beviljat medel för ett större projekt med institutet som fast bas. Docent Paavo Roos, som utsågs till projektansvarig, var tillika förordnad som föreståndare för institutet under denna tid. I sina anslagsframställningar har styrelsen påpekat att det först genom en permanentning av föreståndartjänsten är möjligt att optimalt utnyttja den unika resurs och goda forskningsmiljö, som institutionsbyggnaden och dess resurser erbjuder. Det är alltså med största tillfredsställelse institutet konstaterar att statsmakterna fr.o.m. den 1 juli 1990 beslutat bevilja en sådan ökning av bidraget till institutet att det blivit möjligt att inrätta en fast tjänst som föreståndare.

Tjänsten har utlysts och efter sakkunnigförfarande nu tillsatts för tiden 1990—93 med docenten Pontus Hellström.

Under budgetåret har således docent Paavo Roos tjänstgjort på halvtid som föreståndare vid Institutet i Istanbul. Han avlämnar en egen årsredogörelse, som här bifogas. Däri framgår hur verksamheten bedrivits i Istanbul, hur institutet under året utnyttjats för forskningsändamål samt hur Dragomanhuset upprustats genom Byggnadsstyrelsens försorg.

Karin Ådahl, sekr.

Föreståndarens årsrapport för verksamhetsåret 1989/90

Jag har under verksamhetsåret varit i Turkiet till den 13 oktober 1989 och åter från den 21 april 1990; däremellan uppehöll jag mitt högskolelektorat i Antikens kultur och samhällsliv i Lund. Jag har under året företagit kortare forskningsresor i södra och västra Turkiet i juli och augusti 1989 samt maj och juni 1990 och deltagit i det av turkiska riksantikvarieämbetet anordnade utgrävnings- och forskningssymposiet i Ankara i maj 1990. Jag har deltagit i årets grävningskampanj i Labraunda i augusti 1989 och har hållit två offentliga föreläsningar med åtföljande mottagningar på institutet: The rock-tombs in Caria den 29 september 1989 och Anatolia, the home of the water-mill den 7 juni 1990.

Institutet har även detta år varit välbesökt. De som bott på institutet längre än en vecka är stipendiaterna Ewa Samuelsson och Peter Södergård med fru, Kjell Werner (resebidrag), Ingela Nääs (resebidrag), Antoon Geels (resebidrag), Boel Matsner (resebidrag), Nils och Christina Svenningsen, Ove Hansen, Bernt Brendemoen, Anne-Grete Øker, Håkan Ögren, Haidar M. Gharachai, Niels Skøtt Jørgensen, Marianne May, Martin Kenneth Christensen, Tord Olsson, Rolf Hagberg, Birgitta Andersson, Rune och Sybille Didon, Björn Engdahl, Sune Johansson med fru. Bland det stora antal som bott en vecka eller kortare tid kan nämnas Pontus Hellström, Lars Ljungh, Jens och Marianne Engberg, Olle Brandt, Michael och Marit Stevens, Marina Mundt. Endast under juli har någon behövt avvisas av platsbrist. Institutet har vidare besökts av Gunilla Fenne från utbildnings- och Greger Widgren från utrikesdepartementet och en gruppresa från Sällskapet Keramikvännerna under ledning av Ulla Ehrensvärd. Under våren har Svenska skolföreningen i Istanbul utnyttjat institutets lokaler för undervisning ett antal lördagar.

Institutet har under våren renoverats i två etapper. Båda badrummen har fått nytt kakel, tvättställ och toaletter har delvis bytts ut. Båda trapporna har målats och huvudtrappans fönster har bytts ut. Väggar, tak och dörrar har målats i hallar, trappor, köket och ett par av rummen. Vidare har fyrtio stapelbara stolar

anskaffats (gåva av Asea Brown Boveri). Ett draperi för avskärmning av en del av takterrassen för att göra denna mer presentabel har anskaffats och upphängts. En badrumsmatta har anskaffats. Köksfönstren har fått nya myggnät — de gamla hade blivit så sköra och hålen så stora att även större djur som katter kunde ta sig in. På grund av att arbetet med de båda badrummen utfördes samtidigt var huset tyvärr obeboeligt en period i mars. Även annars har de yttre omständigheterna inte varit de bästa. Den torra sommaren 1989 åtföljd av en likaledes torr vinter ledde till stor vattenbrist i Istanbul (liksom i stora delar av medelhavsområdet). Redan i oktober var det kommunala vattnet tidvis avstängt, och detta har fortsatt under hela våren. Vattnet har när som helst kunnat stängas av utan förvarning, och Beyoğlu har tydligen hört till de mest utsatta delarna, och konsulatets och institutets vattendepåer är inte stora. Vidare har gatuarbeten pågått på Istiklâl caddesi under hela våren. Tidvis har detta visserligen förvandlat gatan till en trivsam gågata, tidvis har det övervägande inneburit omfattande buller, lerhögar och lukt från gasledningar. Ofta har man inte kunnat köra in genom grinden, och ibland har det varit förenat med svårigheter att ens ta sig fram till grinden till fots över lerhögar och schakt. Taxichaufförer har visat en viss obenägenhet att köra till Beyoğlu. Av allt att döma kommer detta tillstånd att fortsätta ännu en längre tid.

Biblioteket har under året fått tillskott i form av bokgåvor från Kaya Aker, Karin Blomqvist, Stephen Turk Christensen, Jørgen Ledet Christiansen, Rune Didon, Ulla Ehrensvärd, Niels Skøtt Jørgensen, Bengt Knutsson, Ulf Thomas Moberg, Marie-Louise Rasmussen, Erol Sever, Ingvar Svanberg och Centrum för Multietnisk forskning. En del böcker har även köpts. Åtskilliga böcker har katalogiserats under året, men fortfarande finns mycket kvar att göra.

Istanbul den 1 juli 1990
Paavo Roos

Föreningen Svenska Istanbulinstitutets vänner

Medelhavsmuseet · Box 5405 · 114 84 Stockholm
Telefon 08-10 85 64 · Postgiro 9 97 52-8

Vänföreningens styrelse

1. intendent Ulf Abel
Produktionschef Åke Björk
1. arkivarie, professor Ulla Ehrensvärd, *ordf.*
Intendent Anette Granlund-Larsson
Bankdirektör Lars Hellström, *skattm.*
Fil. kand., fru Sigrid Kahle
Fru Grethe Meiton
Docent Michael Nordberg, *v. ordf.*
Docent Carl-Gustaf Styrenius
Intendent Suzanne Unge Sörling, *sekr*
Fru Anne-Marie Özkök

Revisor
Sören Wikström

Revisorssuppleant
Lars Ljungh

Stadgar för Föreningen Svenska Istanbulinstitutets Vänner antagna vid årsmötet den 25 april 1990

§ 1.

Föreningen har till ändamål att såväl ekonomiskt som på andra sätt stödja Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul i dess verksamhet.

§ 2.

Föreningen, som har sitt huvudsäte i Stockholm, utövar sin verksamhet dels i Sverige, dels i Turkiet. Till främjande av föreningens syften kan lokala avdelningar bildas.

§ 3.

Föreningens angelägenheter handhas av en styrelse.

§ 4.

Styrelsen, som väljs årligen på ordinarie årsmöte, skall bestå av högst 12 ledamöter. Styrelsens ordförande utses av årsmötet. Styrelsen utser inom sig vice ordförande samt skattmästare och sekreterare. Val av styrelseledamöter förbereds av en valberedning bestående av tre personer, av vilka en utses av styrelsen och två av årsmötet.

§ 5.

Styrelsen sammanträder då ordföranden så finner erforderligt eller då minst två ledamöter därom gör framställning till ordföranden, dock minst en gång varje år. Styrelsen är beslutsför när minst halva antalet ledamöter är närvarande vid sammanträdet. Ordföranden har utslagsröst vid lika antal röster.

§ 6.

Föreningen håller ordinarie årsmöte en gång årligen. Kallelse till årsmötet skall av styrelsen utsändas per post minst två veckor före årsmötet. Vid årsmöte sker omröstning öppet såvida ej annorlunda begäres. Vid öppen omröstning har ordföranden vid lika röstetal utslagsröst; vid sluten omröstning avgör lotten. Vid ordinarie årsmöte skall följande ärenden förekomma:

1. Val av två justeringsmän.
2. Fråga om årsmötets behöriga utlysande.
3. Fastställande av styrelsens verksamhetsberättelse för det förflutna räkenskapsåret.
4. Godkännande av revisionsberättelsen.

5. Fastställande av årsavgift för nästföljande år.
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter.
7. Val av föreningens ordförande.
8. Val av styrelseledamöter.
9. Val av revisor och revisorssuppleant.
10. Val av valberedning.
11. Ärenden, som styrelsen hänskjutit till avgörande av årsmötet eller som medlem senast en vecka före årsmötet hos styrelsen skriftligen begärt att få behandlade på årsmötet.
12. Övriga frågor.

§ 7.

Extra möte skall hållas då styrelsen så beslutar eller på begäran av minst en tiondel av föreningens medlemmar. Kallelse till extra möte skall av styrelsen utsändas minst två veckor i förväg och däri skall anges det eller de ärenden, som skall förekomma.

§ 8.

För granskning av styrelsens räkenskaper och förvaltning skall årsmötet utse en revisor jämte en suppleant för denne. Såväl revisor som suppleant skall vara auktoriserad revisor.

§ 9.

Föreningens firma tecknas på sätt som styrelsen bestämmer.

§ 10.

Över förvaltningen av föreningen skall styrelsen låta föra fullständiga räkenskaper, vilka avslutas för kalenderår.

§ 11.

Medlemskap i föreningen kan erhållas av enskilda personer, sammanslutningar och företag. Formerna för medlemskap är fyra:
Ärligen betalande medlem
ständig medlem
stödjande medlem samt
hedersledamot.
Ärligen betalande medlem erlägger av ordinarie årsmöte fastställd årsavgift.
Ständigt medlemskap förvärvas genom erläggande av ett belopp motsvarande 10 årsavgifter.
Stödjande medlemskap kan förvärvas mot erläggande av ett belopp inte understigande 50 årsavgifter att utgå såsom engångs-

bidrag eller i delposter under högst fem år. Stödjande medlem är tillika ständig medlem.
Till hedersledamot må styrelsen kalla den, som på ett utomordentligt sätt främjat föreningens syfte.

§ 12.

Ändring av § 1 i dessa stadgar får icke ske. Beslut om ändring av dessa stadgar i övrigt fattas på ordinarie årsmöte, varvid för beslut erfordras bifall av minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagande.

§ 13.

Beslut om föreningens upplösning och likvidation skall fattas på två varandra följande årsmöten, varvid för beslut erfordras bifall av minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagande. De behållna medlen skall därvid tillfalla Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul.

Föreningen Svenska Istanbulinstitutets vänner

Årsberättelse för 1989

Vid föreningens årsmöte den 12 april 1989 ägde val rum av ordinarie styrelse för vänföreningen med följande ledamöter:

Fil. dr Ulf Abel, produktionschef Åke Björk, docent Ulla Ehrensvärd, intendent Anette Granlund-Larsson, bankdirektör Lars Hellström, fil. kand. Sigrid Kahle, fru Grethe Meiton, docent Michael Nordberg, museidirektör Carl-Gustaf Styrenius, intendent Suzanne Unge Sörling, fru Anne-Marie Özkök. Till ordförande valdes Ulla Ehrensvärd. Till revisor utsågs Sören Wikström och till revisorssuppleant Lars Ljungh, TRG Revision Einar Larsson AB.

Inom styrelsen har till vice ordförande utsetts Michael Nordberg, till skattmästare Lars Hellström och till sekreterare Suzanne Unge Sörling.

Styrelsen har sammanträtt den 23 augusti, den 11 oktober och den 11 december.

Föreningen har under året anordnat följande sammankomster och resor:

Efter förhandlingarna vid årsmötet den 12 april talade professor Gunnar Jarring om olika turkspråk.

Den 26 augusti inbjöds medlemmarna till en lördagsutflykt till Biby, där de turkiska samlingarna och interiörerna visades av Inga och Fredrik von Celsing. Efter besöket på Biby intogs kaffe och smörgås på Tingsgården i Eskilstuna.

Weekenden 4—5 november arrangerade föreningen i samarbete med Föreningen Svenska Atheninstitutets Vänner en resa till Malmö och Danmark för att på Rooseum respektive Louisiana besöka två mycket uppmärksammade utställningar: "Från fenicier till greker", inlånad från sicilianska museer och "Turkiets skatter", en vandringsutställning från Turkiet om de anatoliska

kulturerna. Föreningens styrelseledamot Ulf Abel ledde resan.

Den 9 november inbjöds medlemmarna till visning och demonstration av turkiska mattor hos matthandlare Sabahattin Arhan, Birger Jarlsgatan 32, Stockholm.

I samband med årsmötet i Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul den 29 november inbjöds vänföreningens medlemmar till den efterföljande föreläsningen "Brev från Sidenvägens båda ändar" av Hans Furuhagen.

Föreningens medlemsantal upp till den 31 december var 395, varav 72 ledamöter av Forskningsinstitutet och 5 ständiga medlemmar.

Resultatet av föreningens ekonomiska ställning under 1989 framgår av bifogade kassaberättelse.

Stockholm 19 april 1990

Ulla Ehrensvärd — Ordförande

Suzanne Unge Sörling — Sekreterare

Kassaberättelse för 1989

Efter beslut inom styrelsen för Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul ("Istanbulinstitutet") skulle Föreningen Svenska Istanbulinstitutets Vänner ("Vänföreningen") bildas med syfte att renodla forskar- resp. medlemsverksamheten och att få en effektivisering till stånd av den senare. Den 24 november 1988 skedde ett konstituerande möte i Vänföreningen. Ett förslag till interimstadgar antogs av den interimstyrelse som utsågs. Stadgarna avses föreslås årsmötet 25 april 1990 för antagande. Styrelsens sammansättning är: Ulla Ehrensvärd, ordförande, Michael Nordberg, vice ordförande, Suzanne Unge Sörling, sekreterare, Lars Hellström, skattmästare, Ulf Abel, Åke Björk, Anette Granlund-Larsson, Sigrid Kahle, Grethe Meiton, Carl-Gustaf Styrenius och Anne-Marie Özkök.

De ekonomiska transaktionerna under året har framför allt utgjorts av överföring från Istanbulinstitutet av kr 33.455:65 till Vänföreningens postgirokonto per 1989-10-20, utgörande nettot av medlemsavgifter 1989 och vissa kostnader för medlemsaktiviteter. I övrigt har vissa ytterligare medlemsavgifter influtit och några mindre kostnader bestridits bl.a. telefonräkning.

Resultaträkning för 1989

Intäkter	
Medlemsavgifter	34.055:53
Räntor	234:47
Summa intäkter	34.290:—
Kostnader	
Telefonkostnader	— 3.157:—
Övriga kostnader	— 269:—
Årets behållning	30.864:—

Balansräkning per 1989-12-31

Tillgångar	
Postgiro	32.864:—
Summa tillgångar	32.864:—
Skulder och eget kapital	
Ständiga medlemmars fond	2.000:—
Årets behållning	30.864:—
Summa skulder och eget kapital	32.864:—
Ställda panter	Inga
Ansvarsförbindelser	Inga

Stockholm 1990-03-30
Lars Hellström
Skattmästare

Föreningen Svenska Istanbulinstitutets vänner

Medlemmar

* Ständig medlem

Abel, Ulf, 1. intendent, fil. dr, Nationalmuseum, Fack, 103 24 Stockholm
Adelborg, Margareta, Holmiavägen 10, 181 31 Lidingö
Ahlberg, Hans, Fil. kand., Erstagatan 31, 116 36 Stockholm
Ahlberg, Hans, Kansliråd, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 23 Stockholm
Ahlqvist, Carl-Otto, Vegagatan 46 A, 413 11 Göteborg
Akay, Erdil K., Ambassadör, Turkish Embassy, Strandvägen 84, 115 27 Stockholm
Akhras, Irene, Rosenlundsgatan 44 B, 116 53 Stockholm
Akyol, Mehmed, Krällingegränd 29, 163 62 Spånga
Albert, F., Snöbärsgatan 5, 199 42 Enköping
Albert, Jan, Öhnellsgatan 14, 392 30 Kalmar
Albertson, Erik W., Teol. dr, Swedenborgsgatan 41, 116 27 Stockholm
Alexandersson, Anita, Svenska Handelsbanken, Box 1530, 401 50 Göteborg
* Alexpoulos, Tom, Tingvallavägen 10 B/1, 195 31 Märsta
Allard, N. U., Generalkonsul, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 23 Stockholm
Almgren, Bertil, Professor, Repslagargatan 15, 116 26 Stockholm
Alpaslan, Ulla, Kalmarvägen 25, 590 41 Rimforsa
Alvin, Lennart, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 35 Stockholm
Amnestål, Lars, Boställsvägen 12, 147 41 Tumba
Andersson, Barbro, Gubbkärrsbacken 33, 161 51 Bromma
Andersson, Birgitta, Högalidsgatan 36 A, 117 30 Stockholm

Andersson, May, 1. ambassadsekr., Rådjursstigen 8, 171 72 Solna
Andrén, Carl-Gustaf, Professor, Klostergatan 10, 222 22 Lund
Ankarswärd, Sten, Högbergsgatan 9 E, 151 33 Södertälje
* Anuelsson, Olle, S:t Knuts väg 13, 211 51 Malmö
* Arenstedt, Carl-Johan, Hasselbacksvägen 32, 444 44 Stenungsund
Arguvanliğil, Barbro, Consulat général de Suède, PK 125, Beyoğlu, Istanbul (Turkiet)
Arhan, Sabahattin, Direktör, Sturegatan 12, 114 29 Stockholm
Arnbom, Carin, Bellmansgatan 26 A, 116 47 Stockholm
Arrhenius, Birgit, Professor, Vindkallsvägen 3, 182 61 Djursholm
Arvidsson, Gösta, Gropgränd 3, 752 35 Uppsala
Arwidsson, Greta, Professor, Furusundsg. 11, 115 37 Stockholm
Axelsson, Monica, Fil. kand., Frejgatan 75, 113 26 Stockholm
Axelsson, Sören, Hällebovägen 24, 582 60 Linköping
Aydin, Karin, Romansvägen 81, 142 42 Trångsund
Ayral, Ali C. C., Arkitekt, fil. kand., Odd Fellowvägen 9, 127 32 Skärholmen
Baudou, Evert, Professor, Lingonvägen 11, 902 34 Umeå
Beer, Cecilia, Hantverkargatan 84, 112 38 Stockholm
Bengtsson, Gunilla, Violavägen 29 D, 647 00 Mariefred
Berg, Gunilla, Askvägen 66, 260 40 Viken
Berg, Gösta, Professor, Hantverkargatan 88, 112 38 Stockholm
Berggren, Iris, Essinge Brogata 4, 112 61 Stockholm
Berglund, Birgitta, Fru, Drakarörsgatan 6, 521 00 Falköping
Berglund-Carlsson, Kerstin, Ritarvägen 19, 791 44 Falun
Bergman, Jan, Professor, Skolgatan 12 B, 752 21 Uppsala
Bergquist, Birgitta, Professor, Kungsgärdesplan 3-5, 752 38 Uppsala
Bergvall, Bengt, Civilingenjör, Karlavägen 38, 114 49 Stockholm
* Berndt, Susanne, Ymsenvägen 9, 121 42 Johanneshov
Beskow, Per, Docent, Norra Promenaden 3 D, 222 40 Lund
Birkner, Lars, Prins Georgs gata 2 D, 252 34 Helsingborg
Bjarme, Ella, Fru, John Ericssonsgatan 18, 112 22 Stockholm
Bjarme, Lars, 1. ambassadsekr., Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 23 Stockholm
Björk, Åke, Produktionschef, Lummergården 31, 135 35 Tyresö
Björklund, Birgitta, Landalabergen 33, 711 29 Göteborg
* Björkman, Eva, Verkstadsgatan 9, 117 36 Stockholm
Björkman, Lisbeth, Danas Plads 14, DK-1915 Frederiksberg V (Danmark)

Björkman, Walther, Professor, Askvägen 8, 752 53 Uppsala
Björling, Marie, Mörbyhöjden 8, 182 32 Danderyd
Björnander, Ann, Aspnäsvägen 18, 175 37 Järfälla
Blom, Erik, Krysshammarvägen 18, 171 57 Solna
Blomberg, Hans, 7966 Lyr, 440 80 Ellös
Blomé, Börje, Arkitekt, Gandviksvägen 13, 182 62 Djursholm
Blomqvist, Jerker, Professor, Vapenkroken 2, 222 47 Lund
Bolinder, Vibeke, Sveriges Radio, Radiohuset 7 B, 105 10 Stockholm
Bolling, Sven, Docent, Box 89, 124 21 Bandhagen
Bondesson, Bonde, Ingenjör, Villatomtsvägen 12, 252 34 Helsingborg
Borrman, Mikael, Oxundavägen 13 E, 194 41 Upplands Väsby
Bothén, Claes, Direktör, Pl 4083, 683 00 Hagfors
Bothén, Pia, c/o Michael Normann, Norrskär, PL 28309, 190 63 Örsundsbro
Brander, Joakim, Frykholmsvägen 2 A, 921 00 Lycksele
* Brandt, Pia, Ö. Förstadsgatan 2, 211 31 Malmö
Bratt, Cajsa, Dalgatan 8, 752 28 Uppsala
Braunerhielm, Erik, Direktör, Åsevägen 15, 182 35 Danderyd
Braunerhielm, Marianne, Åsevägen 15, 182 35 Danderyd
Brendemoen, Bernt, Försteamanuensis, Ullevålsveien 85 B, N-0454 Oslo 4 (Norge)
Breuer, Alice, Döbelnsgatan 15, 111 40 Stockholm
Brogaard, Marianne, Pl 6110, Salokärr, 451 93 Uddevalla
Broman, Eva, Kungshamra 71/010, 171 70 Solna
Bromming, Maude, Tjädervägen 22, 161 39 Bromma
Brun, Lars, Börjegatan 3 A, 753 13 Uppsala
Brännvall, Tage, Terrängvägen 38, 126 61 Hägersten
* Bröchner, Jan, Tekn. dr, Wittstocksgatan 9, 115 24 Stockholm
Byrman, Peter, Atlas Resor, Söder Mälarstrand 45, 117 85 Stockholm
* Bäärnhielm, Göran, Fil. dr, Grindsgatan 35, 116 57 Stockholm
Börje, Göran, Författare, Gustavsviks gård, 132 36 Saltsjö-Boo
Börtnes, Jostein, Söre van der Weldes vei 8, N-5040 Paradis (Norge)
* Carlsson, Inger, Vitalisvägen 6, 112 55 Stockholm
Carlson, Marie, Smålandsgatan 3, 411 39 Göteborg
Carlsson, Maud, Karl XII gatan 6, 222 20 Lund

Carlsson, Signe, Fil. dr, Fredsgatan 5, 220 20 Lund
Cassland, Lennart, Tandläkare, 139, Avenue de la Lanterne, Lemnos, F-06200 Nice (Frankrike)
Cavallie, James, 1. arkivarie, Birger Jarlsgatan 101, 113 56 Stockholm
Celsing, Fredrik von, Ryttmästare, Biby, Gillberga, 635 90 Eskilstuna
Celsing, Margareta, Sörby 2100, Barva, 635 04 Eskilstuna
Ceyhan, Beatrice, Eskadervägen 32, 183 54 Täby
Christensen, Stephen Turk, Nørrebrogade 70, DK-2200 København (Danmark)
Christensson, Carl, Tandläkare, Östertullsgatan 2, 312 30 Laholm
Christiansen, Jörgen Ledet, Mag.art et cand.mag., Korshøjen 105, DK-8240 Risskov (Danmark)
* Cornell, Erik, Ambassadör, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 35 Stockholm
Cosio, Carin, S:t Eriksgatan 72, 113 20 Stockholm
Cramer, Kim, Med. dr, Narvavägen 27, 114 60 Stockholm
* Cramer, Tom, Blockhusudden 16, 115 25 Stockholm
Cramer, Tomas, Kammaradvokatfiskal, Sjötullsbacken 11, 115 25 Stockholm
Croneborg, Rutger, Departementsråd, Anders Reimers väg 17, 117 40 Stockholm
Cronqvist, Bo, Hyttgatan 10 A, 791 51 Falun
Crticos, Marianne, Via Minigera 1, CH-6926 Montagnola (Schweiz)
Cäglar, Barbro, Noreens Väg 64, 752 63 Uppsala
Dafgård, Lennart, Ambassadör, Runtuna, PL 8167, 611 93 Nyköping
Dahlborn, Karin, Fru, Armfeltsgatan 16, 115 34 Stockholm
Dahlerup, Susanne, Nørrebrogade 70, DK-2200 København (Danmark)
Dahlqvist, Gunilla, Floravägen 10 A, 137 38 Västerhaninge
Dahlstedt, Manne, Hornsbruksgatan 11, 117 34 Stockholm
Dan, Tola, Direktör, Vallhornsgatan 27, 124 41 Bandhagen
Duran, Karin, Fru, Karli sok. 54/6, G.O.P., Ankara (Turkiet)
Eck, Lars, Villa Ridö, Box 7068, 151 07 Södertälje
Edelstam, Erik, 7, Rue Paul Demange, F-78290 Croissy-sur-Seine (Frankrike)
Edfeldt, Cecilia, Grantunet 13, 181 48 Lidingö

Edqvist, Ing-Marie, Drottninggatan 106, 111 60 Stockholm
Efraimson, Monica, Måsungevägen 1, 131 50 Saltsjö-Duvnäs
* Ehrensvärd, Ulla, Professor, Banérgatan 10, 115 23 Stockholm
Ehrnst, Kristina, Fleminggatan 26, 112 32 Stockholm
Eisersjö, Bo, Arbetargatan 36, 112 45 Stockholm
Eklund, Nana, Box 137, 441 23 Alingsås
* Eksell, Kerstin, Professor, Mårdstigen 21, 171 71 Stockholm
Eliasson, Margareta, Åsögatan 100, 118 29 Stockholm
Ellegård, Alvar, Professor, Rattgatan 2, 421 76 Västra Frölunda
Ellenius, Allan, Professor, Tjudervägen 3, 752 47 Uppsala
Elstadius, Rigmor, Norsbo 8040, 791 93 Falun
Elvhage, Lars Åke, Direktör, Slalomgatan 3, 722 40 Västerås
Engberg, Mats-Ola, Åkerstigen 11 B, 804 29 Gävle
Engelbrektsson, Ulla-Britt, Fil. dr, Kolonigatan 1 B,
413 21 Göteborg
Englund, Bo, Av. de l'Uruguay 3, Bryssel (Belgien)
Engström, Hans, Stavgårdsgatan 22, 161 37 Bromma
Enhjellew, Sigmund, Bratten for 36, N-3970 Langesund (Norge)
Erbil, Nejat, Nynäsvägen 60, 136 40 Haninge
Erfurth, Sonja, Adjunkt, Lugna gatan 19, 211 59 Malmö
* Esby, Lars-Gunnar, Box 5128, 402 23 Göteborg
Esseen, Erik, Generalkonsul, Frihamnsgatan 3, 263 39 Höganäs
Ewertz, Maj, Rådjursstigen 40, 171 72 Solna
Fahlander-Hjort, Margareta, Runebergsgatan 6, 114 29 Stockholm
Falkman, Kaj, Generalkonsul, Consulat général de Suède,
PK 125, Beyoğlu, Istanbul (Turkiet)
Fenne, Gunilla, Torsgatan 2, 752 22 Uppsala
Finskas, Birgitta, Sibeliusgången 34, 164 76 Kista
Fjaestad-Seger, Mascot, Tandläkare, Virvelvindsgatan 12 A, 7 tr.,
417 14 Göteborg
Flemberg, Johan, Fil. dr, S:t Olofsgatan 10 B, 752 21 Uppsala
* Flodhammar, Berit, Vårvädersvägen 6 B, 227 27 Lund
Flodin, Anders, Millåkersgatan 27, 792 00 Mora
Flodkvist, Ulla, Byrådirektör, Fagerviksvägen 31, 161 51 Bromma
Florin, Tage, Civilekonom, Långseleringen 53, 162 29 Vällingby
Fogelberg, Christer, Järnvägsgatan 16, 532 30 Skara
* Fogelvik, Carl Erik, Stenbacksstigen 27, 181 62 Lidingö
* Fogelvik, Karin, Stenbacksstigen 27, 181 62 Lidingö
Follin, Anders, Hammarbacken 20, 182 35 Danderyd

Forsberg, Stig, Fil. lic., Salabacksgatan 5 C, 754 32 Uppsala
Forsström Hansen, Birgitta, Täppgränd 105, 122 50 Enskede
* Forsström, Margit, Länsantikvarie, Valhallagatan 110, 352 35 Växjö
Frank, Adrian, Professor, Liljeörnsgatan 11, 162 32 Vällingby
Frederici, Harriet, Molkomsbacken 43, 123 47 Farsta
Fredin, Birgitta, Fil. mag., Broddgränd 25, 126 62 Hägersten
Friis, Eva, Docent, Box 36, 170 11 Drottningholm
Furuhagen, Hans, Fil. dr, Sjöbergsvägen 3, 182 37 Danderyd
Gardell, Karl, Pastor, Tellusborgsvägen 49, 126 33 Hägersten
Gaveras, Boo, Sjöcronas gata 4, 291 53 Kristianstad
Gejvall, Nils-Gustaf, Professor, 162 Himmelstorp, 260 91 Förslöv
Gerlach, Ulf, Sågens väg 29, 311 40 Falkenberg
Gezelius, Lars, Tiundagatan 56 A, 752 30 Uppsala
Gharachai, Haidar Mahmoodi, c/o Sattar, Kvarnängsvägen 5, 182 46 Enebyberg
Gierow, Pär Göran, Professor, Stora Gråbrödersgatan 3 B, 222 22 Lund
Gottschau, Katarina, Delbancogatan 9 G, 431 35 Mölndal
Granberg, Ingrid, Oskarsstigen 9, 181 32 Lidingö
Granlund-Larsson, Anette, Intendent, Torstenssonsgatan 6 A, 114 56 Stockholm
* Grauers, Bo, Civilingenjör, Grödingevägen 83, 151 57 Södertälje
Grauers, Ingvar, Ambassadör, Brahegatan 43, 114 37 Stockholm
Gräslund, Bo, Professor, Norra Parkvägen 4 B, 752 45 Uppsala
Grönberg, Lennart, F. Överbibliotekarie, Sturegatan 2 A, 752 23 Uppsala
Gunterberg, Marie Elise, Utrikesdepartementet/Muscat, 103 35 Stockholm
Gustavsson, Maj-Britt, Stadsbokhållare, Larsbergsvägen 36, 181 38 Lidingö
Gustavsson, Åke, Always AB, Box 5320, 402 27 Göteborg
Gürgün, Abdullah, Duvgränd 5 A, 176 36 Sundbyberg
Gürsoy, Nazmi, Ingenjör, Hedemoravägen 79, 191 71 Sollentuna
Gyllenstierna, Nils E:son, Arkitekt, Floravägen 18, 181 32 Lidingö
Gyllensvärd, Bo, Professor, Alströmergatan 18, 112 47 Stockholm
Haag, Sven, Fil. mag., Tullstorp 11, 230 20 Klagstorp
Haermark, Marianne, c/o Setterberg, Alviksvägen 168, 161 31 Bromma

Hage, Sidney, Forellgatan 16, 133 00 Saltsjöbaden
Hagen, Tord, F. Ambassadör, Svitiodsvägen 21, 182 62 Djursholm
Hagstam, Per, Med. stud., Befälsgatan 4, 212 33 Malmö
Hallberg, Håkan, Fil. mag., Börjegatan 43 B, 752 29 Uppsala
Hallbäck, Christina, Lektor, Humblegatan 22, 172 39 Sundbyberg
Hallgren, Ingrid, Lammholmsbacken 177, 143 00 Vårby
Hammarström, Ingrid, Värtavägen 18, 115 24 Stockholm
Harmelin, Ingeborg, Daljunkaregatan 14 A, 791 32 Falun
Haverling, Kerstin, Atlas Resor, Box 8013, 402 77 Göteborg
* Hed, Margareta, Vänskapsvägen 49, 112 65 Stockholm
Hedendahl, Linda, Jacobsgatan 57, 724 63 Västerås
Hell, Merit, Hantverkargatan 32, 112 21 Stockholm
Hellestam, Sigvard, Drottninggatan 153, 252 33 Helsingborg
Hellner, Jan, Professor, Engelbrektsgatan 18, 114 32 Stockholm
Hellström, Lars, Bankdirektör, Svenska Handelsbanken, Utlandsavd., 106 70 Stockholm
Hellström, Pontus, Avd.dir., docent, Björkrisvägen 8, 161 39 Bromma
Henrikson, Alf, Professor, Hasselbergsvägen 14, 161 54 Bromma
Henriksson, Ann Margret, Lokföraregatan 1 C, 222 37 Lund
Henriksson, Lena, Mackliersgatan 2, 412 59 Göteborg
Henriksson, Torbjörn, Lerbäcksgränd 15, 124 41 Bandhagen
Hermansson, Marianne, Domherrevägen 3, 222 31 Lund
Hernmarck, Elma, Fru, N.R.C., apartado 240, E-29680 Estepona (Spanien)
Hidemark, Ove, Professor, Järntorget 78, 111 29 Stockholm
Hilding, Stefan, Förlaget Rubicon, Box 22504, 104 22 Stockholm
Hjärpe, Jan, Professor, Virvelvindsvägen 4 F, 222 27 Lund
Hoegermark, Marianne, Östra Gullvalla, 733 96 Sala
Holm, Lars, Lektor, Ymers Väg 16, 281 42 Hässleholm
Holmbäck, Sonja, Ingemunds Väg 31, 193 00 Sigtuna
Holmgren, A., Vargstagatan 35, 871 62 Härnösand
Holmqvist, Bengt, Fil. dr, Tantogatan 41, 117 42 Stockholm
Holten, Johan von, Direktör, Flintbacken 4, 117 42 Stockholm
Honkanen, Kay, Box 5287, 102 48 Stockholm
Hovdhaugen, Even, Professor, Lingvistisk Institut, Boks 1012, Blindern, N-0315 Oslo 3 (Norge)
Hovén, Bengt, Antikvarie, Kungl. Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm
Hult, Karin, Fil. kand., Villavägen 8, 443 32 Lerum

Hult, Ragnar, Stallbacken 6, 181 61 Lidingö
* Hultin, Tore, Nyckelvägen 3, 171 35 Solna
Hylander, Elisabeth, Björnbo 11, 181 46 Lidingö
Hylander, Gunlög, Farkostvägen 8, 181 35 Lidingö
Hylander, Tore, Box 2027, 952 02 Kalix
Hägerstrand, Olof, Fasanvägen 4, 715 00 Krylbo
Hägg, Robin, Docent, Swedish Institute in Athens, Mitseon 9, GR-117 42 Athens (Grekland)
Hägg, Tomas, Professor, Klassisk Institut, Sydnessplan 9, N-5007 Bergen (Norge)
Hörling, Elsa, Lektor, Hallstagatan 8, 881 00 Sollefteå
Iancovici-Garleanu, Sava, Tunavägen 39, 223 63 Lund
Icten, Enis Ilhan, Ingenjör, 6200 Rhone Drive, Charlotte, N.C. 28226 (USA)
Ikiz, Osman, Stenbygränd 3, 163 70 Spånga
Ivstam, Erik, Kommunjurist, Kanalgatan 6 B, 291 53 Kristianstad
Jacobsson, Birgit, Bibliotekarie, Pontus Wiknersgatan 9, 412 57 Göteborg
Jansson, Ingrid, Fru, Bullegummans gata 5, 421 77 V:a Frölunda
Jarring Corones, Eva, Fil. dr, 31 Antill Street, Wilston, Brisbane 4051, Queensland (Australien)
Jarring, Agnes, Fil. lic., Pontus Ols väg 7, 260 40 Viken
Jarring, Gunnar, Ambassadör, professor, Pontus Ols väg 7, 260 40 Viken
Jerring, Jan, Birkagatan 26, 113 39 Stockholm
Johanson, Lars, Professor, Seminar für Orientkunde, Postfach 3980, D-6500 Mainz (Tyskland)
Johansson, Bengt O. H., Länsantikvarie, Triewaldsgränd 1, 111 29 Stockholm
Johansson, Tor, Lilla Sällskapets väg 22, 127 33 Skärholmen
Johnson Theutenberg, Bo, Ambassadör, professor, Manoir du Bois du Renard, 342 Chaussée de Bruxelles, B-7800 Ath (Belgien)
Johnsson, Anna, Lugna gatan 3, 211 59 Malmö
Johnsson, Bo, Civilingenjör, Lugna gatan 3, 211 59 Malmö
Johnsson, Sven, Fil. mag., Brantingsgatan 35, 115 35 Stockholm
Jonsson, Else, Fru, Björngårdsgatan 3, 116 48 Stockholm
Jorsback, Jan-Olov, Ingenjör, Fannydalsplatån 52, 131 41 Nacka
Josefson, Einar, F.d. Chefsrådman, Bratten, 430 84 Styrsö
Josephson, Erland, Arkivarie, Nybrogatan 68, 114 41 Stockholm

Josephson, Folke, Professor, Mäster Bengtsgatan 8, 412 62 Göteborg
Josephson, Judith, Fru, Mäster Bengtsgatan 8, 412 62 Göteborg
Junel, Jack, Direktör, Tempusgatan 6, 183 40 Täby
Jönsson, Barbro, Jesper Digsmedsgatan, 302 35 Halmstad
Jørgensen, Niels P. Skøtt, Trige Centervej 60-1, DK-8380 Trige (Danmark)
Kafkas, Yildis, Geolog, Tomtebogatan 39, 113 38 Stockholm
Kahle, John, Ambassadör, Utmyrby 2161, 199 93 Enköping
Kahle, Sigrid, Fil. kand., Utmyrby 2161, 199 93 Enköping
Kamhi, Birgit, Mrs, Çam apt. D.8., Çamlik sok., Etıler (Turkiet)
Kampmann, Hack, Avd.direktör, Strindbergsgatan 51, 115 31 Stockholm
Kanmert, Helmer, Direktör, Alphyddevägen 8, 131 35 Nacka
Kanra, Chet, Östgötagatan 9, 116 25 Stockholm
Kant, Margareta, Jaktstigen 65, 222 52 Lund
Kant, Rolf, Gasverksgatan 24, 252 26 Helsingborg
Karlén, Örjan, Grundläggarvägen 31, 161 46 Bromma
Karlsson, Gustav H., Professor, Tegnérgatan 34 B, 752 27 Uppsala
Karlsson, Knut, Kevingeringen 12, 182 33 Danderyd
Karlsson, Lars, Myrstugovägen 53, 143 00 Vårby
Karlsson, Lennart, Docent, Grevgatan 20, 114 53 Stockholm
Kekonius, Monica, Fil. kand., Rökgången 12, 421 79 V. Frölunda
Kellberg, Sonia, Tjärhovsgatan 32, 116 21 Stockholm
Kempff, Margareta, Upplandsgatan 73, 113 44 Stockholm
Keskin, Göksan, Körsbärsvägen 9, 114 23 Stockholm
Kessens, Ulla, Fil. kand., Eva Bonniers gata 10, 126 66 Hägersten
Kessle, Gun, Fagervik, 647 00 Mariefred
Kjellander, Tove, Östanbergshyttan, 713 91 Nora
Kjellberg, Georg K:son, Fil. lic., Skeppargatan 76, 114 59 Stockholm
Kjellnert, Lars, Solhagavägen 18, 143 00 Vårby
Klippvik, Lena, Box 16, 360 60 Vissefjärda
Klynne, Allan, Odengatan 102, 113 22 Stockholm
Knutsson, Bengt, Docent, Saturnusgatan 29, 223 57 Lund
Kollberg, Kurt-Olof, Ölandsgatan 50, 116 63 Stockholm
Kronholm, Tryggve, Professor, Köpenhamnsgatan 5, 752 34 Uppsala
Kropp, Alar, Roburvägen 10, 181 33 Lidingö

* Kruse, Michael, Rosenlundsgatan 28, 116 56 Stockholm
Kuylenstierna, Marianne, F. Bibliotekarie, Thulehem 35, 223 67 Lund
Kvistland, Kjell, Brynjegränden 8, 223 75 Lund
Lagerström, Claes, Grevgatan 38, 114 53 Stockholm
Lambath, Cave, Artillerigatan 22, 114 51 Stockholm
Lamm, Jan Peder, Docent, Kostervägen 7, 181 35 Lidingö
Lampke, Therese, Baggebytorget 10, 181 35 Lidingö
Larsson, Anders, Bäckslänten 20, 451 34 Uddevalla
Larsson, Jadwiga, Vaktmästargången 10, 413 18 Göteborg
Larsson, Karl Erik, F. Museichef, Dalagatan 39, 113 23 Stockholm
Lassen, Hanne, Frau, A-8554 Soboth 165 (Österrike)
Leckström, Hervor, Munkhagsgatan 104, 1 tr., 582 55 Linköping
Leon-Nilsson, Torsten, Arkitekt, Polgatan 56 B, 216 11 Malmö
Lesche, Carl, Fil. lic., Grev Magnigatan 16, 114 55 Stockholm
Leuhusen, C. H., Friherre, Öresjövägen 5, 269 00 Båstad
Lewenhaupt, Axel, Greve, Sturegatan 14, 114 36 Stockholm
Lilja, Ulla, Relägatan 11, 421 34 Västra Frölunda
Liljeblad, Sara, Parkgatan 37, 244 02 Furulund
Liljegren, Henrik, Ambassadör, Ambassade de Suède, 148, Avenue Louise, B-1050 Bruxelles (Belgien)
Lilliecreutz, Ebba, Strindbergsgatan 56, 115 28 Stockholm
Lindberg, Hans, Drottninggatan 75, 111 60 Stockholm
Lindberger, Elsa, Röjningsstigen 5, 161 37 Bromma
Lindblad, Bengt, S. Esplanaden 15, 352 35 Växjö
Lindblom, Sivert och Marianne, Grev Magnigatan 10, 114 55 Stockholm
Linde, Ebbe, Författare, fil. lic., Sandviksvägen 40, 618 00 Kolmården
Linde, Harry, Fil. dr, Ellösgatan 18, 416 74 Göteborg
Lindeberg, Inga, Östrandsvägen 76, 122 43 Enskede
* Linders, John, Drömstigen 30, 161 38 Bromma
Linders, Tullia, Professor, Drömstigen 30, 161 38 Bromma
Lindgren, Lars-Olof, Fridhem, 155 00 Nykvarn
Lindgren, Margareta, Docent, Kvarnängsgatan 4, 754 20 Uppsala
Lindh, Gerd, Södra Långgatan 7, 392 31 Kalmar
Lindholm, Bengt, Håvgatan 23, 891 60 Örnsköldsvik
Lindkvist, Tord, Inköpare, Icerenköy cad.no 55/7, Bostanci, Istanbul (Turkiet)

Lindström, Margareta, Vicekonsul, Fru, Consulat Général de Suède, B.P. 125, Beyoğlu, Istanbul (Turkiet)
* Lingsten, Bernt-Olov, Bygatan 15, 502 53 Borås
Ljungdahl, Gun-Britt, Arkivgatan 24 A, 223 51 Lund
* Lundberg, Agne, Fältgatan 5, 421 77 Västra Frölunda
Lundberg, Ingrid, Jungfrugatan 4, 114 44 Stockholm
Lundh, Tony, Paradisgatan 12, 413 16 Göteborg
Lundin, Inga-Britt, Fru, Lägergatan 15, 871 41 Härnösand
Lundin, Kurt, Länsbildningskonsulent, Lägergatan 15, 871 41 Härnösand
Lundqvist, Marita, Gökvägen 68, 183 51 Täby
* Långström, Carl, Stigbergsvägen 4 B, 752 42 Uppsala
Löfberg, Eva, Sergels väg 14 A, 217 57 Malmö
Löfström, Tomas, Författare, Gröna Lund, 270 57 Kivik
Machschefes, Birgit, Fru, Fogdevägen 21, 121 58 Johanneshov
Malm, Mats, Slipgatan 11, 117 39 Stockholm
Malmæus, Mary-Liz, Fru, Armfeltsgatan 23, 115 34 Stockholm
Malmberg, Bertil, Professor, Vintergatan 2 B, 223 57 Lund
Mannerson, Sven, Rengenvägen 21, 590 41 Rimfors
Martin, Ingrid, Fil. kand., Fabriksgatan 31, 412 51 Göteborg
Martinsson, Carl, Byrådirektör, Kvällsvägen 2, 146 00 Tullinge
Matsson, Olle, Fil. dr, Gråbergsvägen 28 B, 752 40 Uppsala
Mattsson, Hans-Erik, Stora Hyddan, 702 25 Örebro
Meiton, Grethe, Fru, S:t Eriksgatan 110, 113 31 Stockholm
Mejborn, Anne-Marie, Anekdotgatan 7, 422 41 Hisings-Backa
Melton, Liisa, Karlsrogatan 3, 752 38 Uppsala
Mengüc, Arslan, Kvickrotsgränd 80, 162 42 Vällingby
Meyerhöffer, Ingeborg, Klubbvägen 5, 182 31 Danderyd
Michelson, Gunnar, Advokat, Göteborgsvägen 17 A, 441 43 Alingsås
Moberg, Ulf-Thomas, Fil. kand., Box 14089, 161 14 Bromma
Moëll, Christian, Med. dr, Ryttaregränden 6, 222 39 Lund
Montell, Erik, Överdirektör, Granitvägen 23 C, 432 52 Varberg
Montgomery, Hugo, Brattvollveien 8 C, N-1164 Oslo 11 (Norge)
Moore, Nigel, Sturegatan 36 B, 114 36 Stockholm
Myhrberg, Margareta, Svedäng, 740 48 Östervåla
Myrdal, Jan, Fagervik, 647 00 Mariefred
Mårtelius, Johan, Arkitekt, Västmannag. 84, 113 26 Stockholm
Möller, Gunhild, Departementssekreterare, PL 9084, Finja Kyrkby, 281 90 Hässleholm

Nagornoff, Lies-Beth, Fru, Igeldammsgatan 28, 112 49 Stockholm
Nagy, Birgit, Voltgatan 35, 199 62 Enköping
* Nathorst-Westerdal, Kerstin, Övertandläkare, Bodalsvägen 20, 181 36 Lidingö
Nerius, Sven, Andrégatan 12, 211 49 Malmö
Netterstedt, Stig, Svärtavägen 7, 611 94 Nyköping
Neuverlien, Kari, Håklubben 14, N-5400 Stord (Norge)
Nilsen, Sverker, Bredablicksvägen 15 B, 181 42 Lidingö
Nilson, Kerstin, Eskadervägen 12, 183 54 Täby
* Nilson, Kerstin, Eskadervägen 12, 183 54 Täby
Nilsson, Arne, Hyttgatan 20, 811 30 Sandviken
Nilsson, Bertil, Ynglingagatan 5 A, 217 74 Malmö
Nilsson, Birgit, Fil. dr, Nybrogatan 75 A, 114 40 Stockholm
Nilsson, Harald, Fil. kand., Storskogsvägen 9, 756 45 Uppsala
Nilsson, Ingegerd, Östgötagatan 62, 116 64 Stockholm
Nilsson, Rolf, Storgatan 32, 114 55 Stockholm
Nilsson, Sten Åke, Professor, Dragontorpet, 240 13 Genarp
Nissen, Veronika, Karlavägen 76, 111 59 Stockholm
Nockert, Margareta, 1. antikvarie, Bergsvägen 41, 181 31 Lidingö
Nordberg, Michael, Docent, Långvägen 8, 137 55 Västerhaninge
Nordenskiöld, Carl, Revisor, Idungatan 8, 113 45 Stockholm
Nordström, Carl-Otto, Professor, Torsgatan 8 B, 752 22 Uppsala
Norell, Inger, Arkitekt, Maria Trappgränd 1 C, 117 20 Stockholm
Novak, Eva, Civilingenjör, Bygatan 37, 171 55 Solna
Nygren, Gunnar, Civilekonom, Tegnérgatan 49, 111 61 Stockholm
* Nylander, Carl, Professor, Istituto Svedese, Via Omero 14, Valle Giulia, I-00197 Roma (Italien)
Nylander, Lars, Bibliotekarie, Haninge Kommuns Bibliotek, 131 81 Handen
Nyström, Solveig, Sankt Laurentiigatan 20, 222 21 Lund
Nyvelius, Barbro, Banérgatan 8 D, 752 37 Uppsala
Odhner, Bengt, Ambassadör, Mjölnerbacken 43, Rissne, 172 48 Sundbyberg
Odqvist, Marianne, Fil. kand., Drottning Kristinas Väg 9, 114 28 Stockholm
* Ohlsson, Per-Håkan, Boktryckare, Sankt Annegatan 4, 223 50 Lund
Olde, Johannes, Avdelningsdirektör, Katarina V:a Kyrkogata 8, 116 21 Stockholm
Olivecrona, Hans, Tågagatan 28, 252 39 Helsingborg

Olsénius-Bräutigam, Ulla, Rudbecksgatan 37, 702 11 Örebro
Olson, Birgitta, Bremergatan 13, 392 33 Kalmar
Olson, Åke, Celsiusgatan 6, 223 60 Lund
Olsson, Solveig, Tormansgatan 11, 216 21 Malmö
Olsson, Ulla, Fil. kand., Anders Zornsg. 32 A, 412 72 Göteborg
Olsson, Yvonne, Skvadronsgatan 20, 217 49 Malmö
Onfori, Per, Holmängsgatan 6, 521 45 Falköping
Otterström, Margareta, Fil. kand., Fjordvägen 6, 430 80 Hovås
Palmqvist, Lennart, Fil. kand., Fisknätsg. 39, 133 00 Saltsjöbaden
Palmqvist, Åke och Kerstin, Armfeltsgatan 1, 115 34 Stockholm
Papageorgiou, Apostolos, 17 Menandrou, GR-13561
Agii Anargiri (Grekland)
Parkner, Carl-O., Torget 5, 563 00 Gränna
Pedersen, Poul, Skraenten 7, DK-8240 Risskov (Danmark)
Pedersén, Olof, Docent, Lindsbergsgatan 3 C, 752 40 Uppsala
Persson, Birger, Tecknare Bille-Bild, Kotullen, 741 00 Knivsta
Persson, Bo, Blåbärsstigen 33, 941 41 Piteå
Persson, Gunvor, Råbygatan 11 A, 223 61 Lund
Persson, Karin, Botaniska trädgården, 413 19 Göteborg
Persson, Karin, Nyponvägen 8, 647 00 Mariefred
Persson, Lennart, Blåklintsstigen 14, 137 36 Västerhaninge
Petersson, Claes, Fil. kand., Professorsslingan 45,
104 05 Stockholm
Petri, Lennart, Ambassadör, Mjövik, 297 02 Everöd
* Pettersson, Berit, Inteckningsvägen 16, 126 43 Hägersten
* Pettersson, Grete, Bandstolsvägen 62, 756 48 Uppsala
Piltz, Elisabeth, Docent, Flöjtvägen 50, 752 50 Uppsala
Portefaix, Lilian, Adjunkt, Skolgatan 21, 752 21 Uppsala
Prohászka, Marianne, Fil. kand., Solstensgärdet 2,
435 35 Mölnlycke
Pärni, Ilkka, Åbroddsvägen 23, 162 40 Vällingby
Ramberg, Marie-Louise, Murkelvägen 5, 752 46 Uppsala
Rasmussen, Marie-Louise, Fru, Raastuvankatu 28,
SF-53100 Lappeenranta 10 (Finland)
Rausing, Gad, Docent, 78, Addison Road, London W1 48 ED
(England)
Rehnqvist, Lennart, Direktör, Svanholmsvägen 2 C,
182 75 Stocksund
Rehnqvist, Thomas, Marknadsdirektör, Tjädervägen 22,
161 39 Bromma

Renmar, Olof, Odengatan 79, 113 22 Stockholm
Reuterswärd, Patrik, Professor, Lilla Bergshamra, 171 73 Solna
Richard, Klas, Nybrogatan 41, 114 39 Stockholm
Ringgren, Helmer, Professor, Cellovägen 22, 752 54 Uppsala
Roberntz, Orwar, Pressråd, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 23 Stockholm
* Robin-Olsson, Lennart, Kungstensgatan 57, 113 59 Stockholm
Rodell, Christina, Birkagatan 35, 113 39 Stockholm
Rodosi, Lars, Rödgatan 49, 421 65 Västra Frölunda
Rohnström, John, Fil. lic., Karlavägen 119, 115 26 Stockholm
Romson, Björn, Tekn. dir., Sätraängsvägen 15, 182 36 Danderyd
Roos, Aarand, Dr, 116, Pinehurst Ave., apt. R-21, New York, N.Y. 100 33 (USA)
Roos, Paavo, Docent, Lunds univ., Klassiska institutionen, Sölvegatan 2, 223 62 Lund
Rosenqvist, Jan Olof, Docent, Repslagaregatan 9 A, 753 33 Uppsala
Rosvall, Jan, Docent, Göteborgs universitet, Institutionen för konservatorsutbildning, Bastionpl., 411 08 Göteborg
Rudberg, Stig, Professor, Persikevägen 81, 223 55 Lund
Ruding, Gunnar, Direktör, Eriksbergsgatan 4, 114 30 Stockholm
Ruge, Hans, Docent, Untravägen 5, 115 43 Stockholm
Runmo, Rolf, S. Kungsvägen 55, 802 57 Gävle
Rydbeck, Olof, Ambassadör, 3, Av. Charles de Gaulle, F-69260 Charbonnes-les-Bains (Frankrike)
Rydén, Lennart, Professor, Gropgränd 2 A, 752 35 Uppsala
Rydén, Tord, Prost, Bredgatan 23, 222 21 Lund
* Rydå, Sten, Trumpetvägen 54, 633 47 Eskilstuna
Rystedt, Eva, Alströmergatan 32, 112 47 Stockholm
Sacredéus, Lennart, Älvgatan 30 B, 792 00 Mora
* Sagnér, Louise, Bibliotekarie, Magistratsvägen 33 A, 222 43 Lund
* Sahlberg, Märta, Eriksbergsgatan 11, 114 30 Stockholm
Samuelson, Henrik, Burspråksvägen 3, 121 40 Johanneshov
Sandberg, Gunnar, Jur. kand., Luthagsesplanaden 24 A, 752 25 Uppsala
Sandberg, Lena, Heleneborgsgatan 23 A, 117 31 Stockholm
Sandberg, Nils, F. Biblioteksråd, Lindekullegatan 18, 416 78 Göteborg
Sande, Siri, Univ.-lektor, Universitetet i Oslo, Inst. f. arkeologi, Boks 1019, Blindern, N-0315 Oslo 3 (Norge)

Sander, Ingrid, Hagmarksvägen 23, 902 32 Umeå
Sandgren, Folke, Biblioteksråd, Västmannagatan 32, 113 25 Stockholm
Sandström, Ingrid, Mårdstigen 8, 171 71 Solna
Saydam, Can, Pipersgatan 6, 112 24 Stockholm
Schreiber, Adèle, Fil. mag., Käglestigen 3, 161 33 Bromma
Schylander, Björn, Fil. kand., c/o H. Andersson, Berguvsgatan 18 C, 214 59 Malmö
Sennton, Olena, Södermannagatan 38, 116 40 Stockholm
Setterwall, Erik, Narvavägen 8, 115 23 Stockholm
Sever, Erol, Domarebacken 50, 145 57 Norsborg
Sidenmark, Elsie, Fru, Aprikosvägen 29, 162 36 Vällingby
Sidenmark, Erik, Herr, Aprikosvägen 29, 162 36 Vällingby
Silverbark, Lennart, Fogerlidsvägen 23, 146 00 Tullinge
Simonsberg, Hans, Överläkare, Västra vägen 35, 302 65 Halmstad
Sjöberg, Lars-Olof, Torekällgatan 17, 151 33 Södertälje
Sjödahl, Lars, Avdelningsdirektör, Skolvägen 1, 122 31 Enskede
Sjöstrand, Östen, Författare, Östra Henriksborgsvägen 74, 131 31 Nacka
Sköld, Hans, Ardennergatan 36, 271 37 Ystad
Slite, Maria, Kamrer, Vultejusvägen 66, 161 53 Bromma
Slättung, Bert, 1. bibliotekarie, Korsåsgatan 107, 421 47 Västra Frölunda
Smedberg, Olof, Nygatan 3, 222 29 Lund
Sonde, Bengt och Eva, Bullerholmsgränd 93, 127 40 Skärholmen
Soukkan, Türker, Lektor, Tegelvägen 9, 183 40 Täby
Stannow, Christian, Lokevägen 7 B, 181 42 Lidingö
Stawström, Carl Erik, Sköndalsbrovägen 41, 123 53 Farsta
Stenberg, Jan, Direktör, Bergsvägen 26, 181 31 Lidingö
Stensman, Mailis, Sommarvindsvägen 28, 133 32 Saltsjöbaden
Stiernstedt, M., Wittstocksgatan 28, 115 27 Stockholm
Stigell, Kaarina, Bäckvägen 86, 126 47 Hägersten
* Stille, Per, Fil. kand., Sysslomansgatan 6 A, 752 23 Uppsala
* Stjernquist, Berta, Professor, Kävlingevägen 28, 222 40 Lund
Styrenius, Carl-Gustaf, Museidirektör, Sångarvägen 8, 161 40 Bromma
Ståhl, Finn, Konsul, Swedish Consulate, Box 229, GR-71202 Heraklion, Crète (Grekland)
Ståhle, Ina, Artillerigatan 95, 115 30 Stockholm
Sundberg, Anders, Direktör, Grevgatan 6 A, 114 53 Stockholm

Svahnström, Annika, Ambassadsekr., Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 23 Stockholm
Svanberg, Ingvar, Fil. lic., Väktargatan 58 B, 754 22 Uppsala
* Svenningsen, Christina, Fru, Källarekroken 38, 222 47 Lund
* Svenningsen, Nils, Professor, Källarekroken 38, 222 47 Lund
Svenson, Karin, Med. dr, Norrlandsgatan 34 B, 752 29 Uppsala
Svensson, Börje, S:t Mickelsgatan 90, 126 58 Hägersten
Svensson, Sven-Ingvar, Direktör, Kastanjevägen 6, 132 00 Saltsjö-Boo
* Svenungsson, Henrik, Artillerigatan 30, 114 51 Stockholm
Swartling, Mons, Backenvägen 131, 902 51 Umeå
Swięcicka, Elżbieta, Fil. mag., Klövjevägen 43, 183 38 Täby
Säflund, Gösta, Professor, Hildingastigen 5, 182 62 Djursholm
Särnqvist, Naemi, Oxtorgsgatan 14 E, 575 38 Eksjö
Säve-Söderbergh, Torgny, Professor, Kyrkogårdsgatan 27, 752 35 Uppsala
Sääf, Tatjana, Fru, Grundvigsgatan 13, 161 58 Bromma
Södergård, Peter, Studentvägen 9, 752 34 Uppsala
Söderlind, Sverker, Höganäsgatan 11 B, 753 30 Uppsala
Sörbom, Per, Fil. dr, Östra Tulegatan 26, 733 33 Sala
Tell, Anna Greta, Wittstocksgatan 9, 115 24 Stockholm
Tengberg, Margareta, Klöserödsgården, 260 23 Kägeröd
Tengström, Leif, Skeppargatan 60, 114 59 Stockholm
Teodorsson, Sven-Tage, Docent, Arlagatan 6, 502 33 Borås
Tham, Mary, Fil. kand., Önskeringsvägen 30, 161 39 Bromma
Theodoridis, Dimitri, Holzstrasse 12, D-8000 München 5 (Tyskland)
Thieme, Thomas, Arkitekt, Hedlundsgatan 12, 413 21 Göteborg
Thomell, Thomas, Emilianou 13, GR-65403 Kavala (Grekland)
Thorsberg, Allan, Box 592, Västerbyn, Stjärnsund, 770 70 Långhyttan
Thulin, Carl, Bankdirektör, Skeppsbron 36, 111 30 Stockholm
Thundal, Gustaf, Skolinspektör, Tre Krokars gata 4 A, 771 00 Ludvika
Thuréus, Maud, Dalagatan 78 A, 113 24 Stockholm
Thylander, Hilding, Professor, Brovägen 47, 260 41 Nyhamnsläge
* Tingdahl, Eva, Lämmansvägen 5, 280 22 Viksjö
Toll, Christopher, Professor, Valhallavägen 94, 114 27 Stockholm
Tovi, Albert, Leg. läk., Snöbärsgatan 5, 199 42 Enköping
Tubin, Eino, Journalist, Bullerholmsgränd 89, 127 40 Skärholmen

Turtiainen, Maarit, Kronogårdsvägen 3, 143 00 Vårby
Turunç, Cenap, Soc. dr, Vaktmästargången 5, 413 18 Göteborg
* Tziovaridou, Christina, An Zinni 35, Parados 7, GR-11741 Athens (Grekland)
Törnblad-Eriksson, Monica, Tullstubbsbacken 5, 163 54 Spånga
Törneman, Algot, Professor, Brännkyrkagatan 19 A, 117 20 Stockholm
Törnkvist, Sylvia, Fil. dr, Vikingagatan 18 C, 223 77 Lund
Uddholm, Alf, Docent, Rönnvägen 1, 802 69 Gävle
Unge-Sörling, Suzanne, Intendent, Medelhavsmuseet, Box 5405, 114 84 Stockholm
Unsgaard, Håkan, Programdirektör, Bondegatan 69, 116 34 Stockholm
Ursing, Ingrid, Leg. läk., Svartensgatan 28, 116 20 Stockholm
Utas, Bo, Professor, Tibblevägen 7 B, 740 30 Björklinge
Vahlquist, Elisabeth, Fru, Avenue du Roi Soleil 36, B-1410 Waterloo (Belgien)
* Vahlquist, Fredrik, Ambassadråd, 36, Avenue du Roi Soleil, B-1410 Waterloo (Belgien)
Ventura, Eva, Dottore, Loc. Poggio Conca no 6, I-50010 Trespiano (Italien)
* Vilén, Augustine, Fil. lic., Häckvägen 23, 132 35 Saltsjö-Boo
Vinnmyr, Ingalill, Ljuskärrsvägen 36, 133 31 Saltsjöbaden
Vitestam, Gösta, Professor, Kävlingevägen 1, 222 40 Lund
Wahlgren, Inger, Häggvägen 3, 681 00 Kristinehamn
Walberg, Gisela, Professor, Meteorvägen 20, 269 00 Båstad
Wallenberg, Berit, Fil. dr, Villagatan 4, 114 32 Stockholm
Wallenborg, Nils, Lekhyttan, 710 15 Vintrosa
Wallenström, Erik, Klockargården, 820 65 Forsa
Wedman, Stina, Arkitekt, Timmermansg. 37, 116 49 Stockholm
Weltman, Jitka, Fil. dr, Pedellgatan 1 E, 223 60 Lund
Werner, Gösta, Professor, Döbelnsgatan 1, 111 40 Stockholm
Westberg, Ingrid, Fil. mag., Utsiktsvägen 5, 181 62 Lidingö
Wester, Lena, Bränningevägen 42, 2 tr., 121 71 Johanneshov
Westerberg, Ingrid, Strandvägen 55, 115 23 Stockholm
Westerdahl, Christer, Järvstagatan 14 G, 891 00 Örnsköldsvik
Westerlund, Cajsen, Svetsarvägen 21, 175 73 Järfälla
Westermark, Ulla, Museidirektör, Bastug. 17, 117 25 Stockholm
Westholm, Alfred, Professor, PL 5560, 717 00 Storå

Westman, Ann Margret, Fil. kand., Sockerbruksgränd 14, 117 42 Stockholm
* Wickström, Bengt, S:t Eriksgatan 56, 112 34 Stockholm
Widell, Rolf, Aukt. translator, Böste Strandväg 100, 231 92 Trelleborg
Widengren, Geo, Professor, Karlavägen 95, 115 22 Stockholm
Widgren, Greger, Departementsråd, Utrikesdepartementet, Box 16121, 103 32 Stockholm
Wikén, Erik, Fil. dr, c/o Knudtzon, Maltesholmsvägen 163, 162 37 Vällingby
Wikholm, Gunnar, Borrsvängsgatan 9, 412 61 Göteborg
Wiklund, Eivor, Kristallvägen 89, 126 78 Hägersten
Willborg, Peter, Hornsbruksgatan 13, 117 34 Stockholm
Wilton, Stig, Kapten, S:t Paulsgatan 8, 116 47 Stockholm
Wincent, Ingrid, Oskarstigen 9, 181 32 Lidingö
Winzar, Regina, Brännkyrkagatan 101, 117 23 Stockholm
Wittholt, Claes, Magnus Crusenstolpes väg 6, 553 11 Jönköping
Wittrock, Jan, Sandfjärdsgatan 68, 121 69 Stockholm
Wollin, Ingrid, Fru, Sköntorpsvägen 4, 121 42 Johanneshov
Wrange, Ann-Marie, Bastugatan 25, 117 25 Stockholm
Wullt, Torsten, Civilekonom, Sjuhäradsgatan 15, 441 51 Alingsås
Wångstedt, Erik, Rektor, Ankdammsgatan 8, 171 43 Solna
Zeitler, Rudolf, Professor, Regngatan 16, 754 31 Uppsala
Åberg, Alf, Professor, Gyllenstiernsgatan 8, 115 26 Stockholm
Ådahl, Andreas, Ambassadör, Strandvägen 23, 114 56 Stockholm
Ådahl, Karin, Fil. dr, Strandvägen 23, 114 56 Stockholm
Åkerhielm, Gunilla, Östra Nobelgatan 25 A, 703 55 Örebro
Åkerström, Åke, Professor, Eklandagatan 10, 412 55 Göteborg
Åkerström-Hougen, Gunilla, Docent, Sylvestergatan 4, 441 32 Göteborg
Åmell-Andersson, Birgit, Joktastigen 3, 171 34 Solna
Åström, Paul, Professor, W. Gibsons väg 11, 433 76 Partille
Öbrink-Florin, Ulla, Ekon.först., Långseleringen 53, 162 29 Vällingby
Ögren, Håkan, Studentvägen 36, 752 34 Uppsala
Øker, Anne Grete, Kanslergade 18, DK-2100 København (Danmark)
Örsan, Karl, Blommensbergsvägen 112, 117 45 Stockholm
Örsan, Rasin, Civ.ing., Antour, Kungsgatan 61, 111 22 Stockholm
Örtegren, Gerd, Redaktör, Stora Nygatan 45, 113 27 Stockholm

Öst, Inger, S:t Paulsgatan 4, 116 47 Stockholm
Österberg, Margit, Lillkalmarvägen 56 B, 182 65 Djursholm
Özer, Synnöve, Fru, Nybohovsbacken 21, 117 44 Stockholm
Özkök, Anne-Marie, Fru, Stamgatan 59, 125 39 Älvsjö

Harvard College Library, Serial Records Division, Cambridge, Mass., 02138 (USA)
Institutet för offentlig och internationell rätt, Uggleviksgatan 9, 114 27 Stockholm
Linköpings stifts- och landsbibliotek, Box 3085, 580 03 Linköping
Lunds Universitet, Institutionen för Mellanösterns språk, Tunavägen 39, 223 63 Lund
Malmö Stadsbibliotek, Davidhallsgatan 14, 211 45 Malmö
Nordiska Museets bibliotek, Djurgården, 115 21 Stockholm
Norrköpings Stadsbibliotek, 601 81 Norrköping
Skara Stifts- och landsbibliotek, Box 194, 532 00 Skara
Sveriges invandrarinstitut och museum, Box 510, 147 00 Tumba
Sveriges Radio, LR Invred Merhaba 5 h BVC, 105 10 Stockholm
Utrikesdepartementet, Biblioteket, Fack, 103 23 Stockholm
Vitterhetsakademiens Bibliotek, Box 5405, 114 84 Stockholm
Västerås stadsbibliotek, Box 717, 721 20 Västerås

Meddelanden, årg. 1/1976—14/1989

Under redaktion av Gunnar Jarring och (1:) Christopher Toll, 2— :) Ulla Ehrensvärd. Pris äldre årg. 1/1976 25:—, 2/1977—9/1984, 11/1986—14/1989 per årg. 35:—, 10/1985 55:—.

Innehåll:

(fr.o.m. årg. 2 med sammanfattningar på engelska)

1/1976. 92 s., ill.

Tre artiklar om Istanbul-institutet av Gunnar Jarring, Adolf Croneborg och Christopher Toll
Lennart Rydén: Två mosaiker i Hagia Sofia
Gunnar Jarring: Johannes Kolmodin som översättare av turkisk lyrik
Alfred Westholm: Labranda
Bertil Almgren: Basilikan vid Kuştur och havsytans förändringar
Inger Norell: Turkisk träbyggnadskonst
Bo Utas: Henrik Samuel Nyberg 1889—1974

2/1977. 97 s., ill.

Folke Josephson: De anatoliska indoeuropeiska folken
Paavo Roos: Labraunda och de antika stadionanläggningarna
Tomas Hägg: Photios — biblioman i Bysans
Ali C. C. Ayral: Turkarna och några av deras viktigaste stilelement
Ulla Ehrensvärd: Historien om 56 "turkiska" teckningar
Lars-Erik Nyman: Historievetenskap i Turkiet
Alfred Westholm: Sommarkursernas allmänna karaktär och målsättning. Rapport från sommarkursen 3—19 juni 1977.
Sverige och Turkiet. Introduktion till utställning i Kungl. biblioteket, Stockholm, 14 april—7 augusti 1977.

3/1978. 142 s., ill.
Michael J. Jeffreys: Digenis Akritas and Kommagene
Bo Utas: Sufism och orientalisk litteratur
Bernt Brendemoen: Sultan Cem — en osmanerprins i eksil i renessansens Europa
Bengt E. Hovén: Bidrag till kännedom om osman-turkiska guldmynt i Kungliga Myntkabinettets, Statens Museums för Mynt-, Medalj- och Penninghistoria (KMK), Stockholm, samlingar
Ulf Karlsson: De turkiska invandrarna och folkbiblioteken
Bo Gyllensvärd: Carl Johan Lamm. Med bibliografi red. av Jan Peder Lamm
Alfred Westholm: Richard Pococke om Karl XII

4/1979. 125 s., ill.
Pontus Hellström & Thomas Thieme: The Temple of Zeus at Labraunda
Tomas Hägg: Rhōs ante portas! Grekiska källor om rusernas angrepp på Konstantinopel 860
Ann Margret Westman: Johannes Döparen-kapitälen i Istanbuls arkeologiska museum. Ett verk av skulptören Mavo från Anjou?
Jacob Sundberg: Arvet från Timurtasch
A. Süheyl Ünver, The yalıs (waterside residences) and boats of Edirne. — Demirtaş Kasr
Christian Callmer: Dimotika
Bengt E. Hovén: En dubbeldinar från Nordafrika. Två inlägg

5/1980. 98 s., 8 färgpl., ill.
Folke Josephson: Hettiternas orakel
Lennart Rydén: Rhôs' sista angrepp på Konstantinopel i ny belysning
Ali C. C. Ayral: Turkisk-anatolisk matkultur
Ulla Ehrensvärd (med tekniskt bidrag av Lennart Stenius): Marmorerat papper, *ebru*, från äldre tider
Ulla-Britt Engelbrektsson: Segregation mellan män och kvinnor i turkisk by
Margit Althin: Topkapı-diamanten

6/1981. 82 s., ill.
Jan-Olof Rosenqvist: Theodor från Sykeon och hans biografi

Ingvar Svanberg: Traditioner kring tandfällning på Balkan och Mindre Asien
Michael Normann: Bildsvit från Istanbul och Pamukkale
Gunnar Jarring: Den första svenska diplomatiska rapporteringen om Atatürk
Hicri Fişek: Secular Social Reforms in Modern Turkey by Atatürk
Gunnar Jarring: Torsten Weman 25 mars 1901—8 mars 1981

7/1982. 105 s., ill.
Stig Y. Rudberg: Basilius av Caesarea, en stor kyrkofader
Gösta Berg: Svenska försök med den turkiska tröskslädén
Gunnar Jarring: Bibliofilen Ali Nouris tankar på upprättandet av ett turkiskt nationalbibliotek
Ulf-Thomas Moberg: Gunnar Ekelöfs turkiska resa 1965
Ingvar Svanberg: Fru Abibe och ärkehäxan Hekate
Ulla Ehrensvärd: En resa i östra Turkiet maj—juni 1982

8/1983. 78 s., ill.
Lars Holm: Brev till Jacob Jonas Björnståhl om ett besök i Konstantinopel/Istanbul
Gunnar Jarring: The *Türkistan tekke* of Tarsus. On the Relationship of Southern Turkey with Central Asia
Nils W. Svenningsen: Gammalt och nytt kring födelsen av morgondagens turkiska barn
Ingvar Svanberg med redaktionella tillägg: Nyare svensk litteratur om Turkiet
Ingvar Svanberg: Turkiska gåtor från Komotini
Gunnar Jarring: Adolf Croneborg 1902—1983. In memoriam

9/1984. 88 s., 4 pl.-s., ill.
Tomas Hägg: Nubien och Bysans
Jan Olof Rosenqvist: Legend och historia i *Vita Irenes in Chrysobalanto*
Şefik Fenmen: Kelimer (vävda bonader) — hemslöjd i Anatolien
Eyvind Bratt: Svensk i Libanon på 1820-talet
Leif Wigh: Jakten på Berggren — den svenske fotografen i det osmanska Konstantinopel
Folke Josephson: Stig Wikander 1908—1983. In memoriam

10/1985, 202 s., ill.
Per Beskow: Guds Moders lov i Bysans
Per-Arne Bodin: Akathistoshymnen i Ryssland
Lars Johanson: Isfahan — Moskva — Uppsala, Kring några medelaserbeidjanska handskrifter och stationerna på deras väg
Sidney W. Hage: Ilahier
Christopher Toll: August Malmborg i Konstantinopel 1824—1826
Türker Soukkan: Ett tatariskt lokalsamhälle i Sverige. En minoritetsgrupp i ett brett tidsperspektiv
Ingvar Svanberg: Turkiska invandrare i Sverige
Tio-årsregister till *Meddelanden* 1/1976—10/1985

11/1986. 92 s., ill.
Göran Börge: Till Harran
Ulf Abel: Rapport från den helige Sabas' kloster — ett stycke levande Bysans
Gunnar Jarring: Claes Brorsson Rålamb. 1600-talsresenär, diplomat och kulturpersonlighet
Dimitri Theodoridis: Ein latenter zentralasiatischer 'Herr der Winde'
Ali C. C. Ayral: Ett schabrak från Pazırıkgrav V
Ingvar Svanberg: Zigenare och andra lågstatusgrupper i Turkiet

12/1987. 147 s., ill.
Gunnar Jarring: Den första svenska översättningen från turkiskan och Kungl. translatorn Peter Rubens
Christopher Toll: Ståthållarens i Mokka gästabud
Eric von Post: Resa i Cilicien
Ingvar Svanberg: The Loplyks. A vanishing fishing and gathering culture in Xinjiang
Dimitri Theodoridis: 'Frühstück' im Türkeitürkischen und Aserbaidschanischen
Margareta Cramér: Rörstrandskakelugnar i Sultanpalats i Istanbul
Ulla Ehrensvärd: Dragomanhuset och Svenska forskningsinstitutet i Istanbul
Gunnar Jarring: Olof Landenius 1908—1987

13/1988. 104 s., ill.
Jan Olof Rosenqvist: Mirakelman i statens tjänst: om S:t Eugenios och det bysantinska i Trapezunt
Jitka Zamrazilová-Weltman: Turkisk litteratur. En översikt

Mats G. Larsson: Runklotter i Hagia Sofia
Christian Callmer: Adolf Barnekow. Adelsman och ämbetsman
Tord Hagen: Resa i västra Turkiet 23—31 augusti 1948
Björn Schylander: Demre. Antalya

14/1989. 112 s., ill.
Åke Holmberg: Svensk syn på turkarna och deras tro under två hundra år
Bernt Brendemoen: Den tyrkiske språkreformen
Ali C. C. Ayral: Mandalan i islamisk konst
Jitka Zamrazilová-Weltman: En ny minoritetsgrupp — turkar från Bulgarien
Dimitri Theodoridis: Qaraqat: Psychiatrisches in einem Gedicht von Gadā'ī
Peter von Busch: Hurra Hurra — Hurra Hurra!
Christopher Toll: Ännu ett arabiskt sigill med svenskt namn — Albrecht Elof Ihre i Konstantinopel 1824—1831
Agnes Geijer. In memoriam. — En svensk textilforskare av internationell rang av Greta Arwidsson

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul

Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul upprättades 1962.
Institutet har till ändamål att främja främst humanistisk forskning i Turkiet under dess olika historiska epoker.
Sedan 1976 utger institutet en årsskrift *Meddelanden* under redaktörskap av Gunnar Jarring och Ulla Ehrensvärd.
Sedan 1978 har institutet också deltagit i publiceringen av det arkeologiska materialet från de svenska utgrävningarna i Labraunda. Denna skriftserie, *LABRAUNDA. Swedish Excavations and Researches,* distribueras genom Paul Åströms förlag, Sölvegatan 2, 223 62 Lund.
Istanbul-institutet utger en populär skriftserie:
Lars Holm: *Brev till Jacob Björnståhl om ett besök i Konstantinopel/Istanbul* (1984, 55:—); Ulla Ehrensvärd: *"Dragomanhuset" och Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul* (1988, 30:—); Christer Westerdahl: *Från Norrtjärn till Konstantinopel. Mathias Norberg (1747—1826)* (1990, 35:—).
En vetenskaplig serie på utländska språk, Transactions: *Turcica & Orientalia. Studies in honour of Gunnar Jarring . . . 1987* (1988, 197:—); *On both Sides of al-Mandab. Ethiopian, South-Arabic and Islamic Studies presented to Oscar Löfgren . . . 1988* (1989, 225:—); Gunnar Jarring: *Prints from Kashgar* (utkommer 1991).
Institutets postgironummer: 2 90 27-0.

Föreningen Svenska Istanbulinstitutets vänner

Föreningen Svenska Istanbulinstitutets vänner bildades 1988 för att befrämja institutets verksamhet. Vänföreningen distribuerar institutets *Meddelanden.* Genom att inbetala den årliga medlemsavgiften (1991: 125 kr) på postgiro 9 97 52-8 blir man medlem och får del av vänföreningens program.
Närmare upplysningar lämnas av intendent Suzanne Unge Sörling, Medelhavsmuseet, Box 5405, 114 84 Stockholm, tel. 08-783 94 03, eller professor Ulla Ehrensvärd, Banérgatan 10, 115 23 Stockholm, tel. 08-782 69 89 (kontorstid), 08-662 11 75 (hem).

Rättelse

till A. C. C. Ayrals artikel "Mandalan i islamisk konst" i *Meddelanden* 14/1989.

S. 48 rad 1 står "i t.ex. den armeniska konsten", skall vara "i den kristna konsten".

S. 48 rad 3 står "Den islamiska mandalan", skall vara "Den islamska transformerade formen av mandalan".

S. 50 rad 11 och 12 samt not 7 strykes.

S. 64 rad 8: omslagsbilden i färg till *Meddelanden* 14/1989 visar endast en dekorativ detalj från ett av kupolens fyra triangulära pendentiv i Karatay-medresen, Konya från 1251 och således ej hela pendentivet med inskrivna namn.

Uno S. Andersons Tryckeri AB, Stockholm

Distr.: Medelhavsmuseet, Box 5405, 114 84 Stockholm